

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KOCAELİ KANDIRA AĞZI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Betül BİLYAZ

Balıkesir, 2019

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KOCAELİ KANDIRA AĞZI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Betül BİLYAZ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hülya SAVRAN

Balıkesir, 2019

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda 201412511015 numaralı Betül BİLYAZ'ın hazırladığı "KOCAELİ KANDIRA AĞZI" konulu YÜKSEK LİSANS TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 31/05/2019 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar ile OY BİRLİĞİ/~~OY ÇOKLUĞU~~ ile karar verilmiştir.

Başkan

Üye (Danışman)

Prof. Dr. Hülya SAVRAN

Üye

Doç. Dr. Hüseyin DURGUT

Üye

Dr. Öğ. Üys. E. Erdem ÖZBEK

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

26.06/2019

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Kenan Ziya TAŞ

ÖN SÖZ

"Kocaeli Kandıra Ağzı" adı altında yaptığımız bu çalışma bölge ağız özelliklerini ses ve şekil yönünden tespit etmek ve ilçe ağızında kullanımdan düşmekte olan sözcüklerle bir sözlük hazırlamak amacıyla hazırlanmıştır.

Bölgenin tarihi ve ağızları üzerine yapılmış sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Biz, yaptığımız bu çalışmayla alandaki bir eksiği kapatmak istedik.

Sanayinin gelişmiş olduğu ve buna bağlı olarak nüfusun fazla olduğu şehirler arasında kalan çalışma bölgemiz doğallığını korumayı başarmıştır; fakat teknolojinin hızlı ilerlemesi, eğitimin artması ve kadınların iş hayatına girmesi köy yaşantısını etkilemiş ve şehir hayatını daha cazip hâle getirmiştir. Çalışma bölgemiz daha fazla bu gelişmelere kayıtsız kalamamış ve son zamanlarda köyden kente göç artmıştır. Bu göçün bir diğer nedeni ise çalışma bölgemizde yapılması planlanan baraj projesidir. Bu projede yerleşim yerlerinin kaldırılması ve köylerin dağıtılması söz konusudur. Bu nedenle hâlihazırda toplu olan malzemeleri bir araya getirdik ve üzerinde çalıştık.

Çalışmamızın her aşamasında bilgilerinden faydalandığım herkese, derleme esnasında bizlere yol gösteren ve yardımcı olan sevgili Kandıralılara, çalışmamızın her aşamasında beni yönlendiren değerli tez danışmanım ve hocam Prof. Dr. Hülya SAVRAN'a, desteklerini her zaman yanımda hissettiğim sevgili aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Betül Bilyaz

ÖZET

KOCAELİ KANDIRA AĞZI

BİLYAZ, Betül

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Hülya SAVRAN

2019, 185 Sayfa

Yapılan bu çalışmada, Kandıra ilçesine bağlı köylerin ağız özellikleri incelenmiştir.

Kandıra'ya bağlı 20 köye gidilerek toplam 83 kişiyle görüşülmüştür. Kaynak kişilerden masal, bilmece, mani, günlük hayatları ve anıları gibi konularda malzeme derlenmiştir. Bu malzemeler ses kayıt cihazına kaydedilerek daha sonra transkripsiyon işaretleriyle yazıya geçirilmiştir.

Tez, Giriş, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi, Sonuç, Metinler ve Sözlük bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, Kandıra ilçesinin tarihî ve coğrafi özellikleri hakkında bilgi verilmiş ve bölgenin etnik yapısı açıklanmıştır. Ses Bilgisi bölümünde, bölge ağzında bulunup yazı dilinde bulunmayan sesler ve ses değişimleri tespit edilmiştir. Şekil Bilgisi bölümünde, bölge ağzının şekil özellikleri incelenmiştir. Ses Bilgisi ve Şekil Bilgisi bölümlerindeki incelemeler çok sayıda örnekle desteklenmiştir. Sonuç bölümünde, ses bilgisi ve şekil bilgisinin inceleme sonuçlarına yer verilmiştir. Metinler bölümünde, 83 kişiden derlenen malzemeler transkripsiyon işaretleriyle yazıya geçirilmiş ve aralarından 60 tanesi seçilerek numaralandırılmıştır. Sözlük bölümünde, bölge ağzında kullanılan ve kullanımdan

düşmekte olan sözcüklere yer verilmiştir. Kaynakça bölümünde ise tezin yazımında faydalanılan çalışmalar listelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kandıra, ağız, ses bilgisi, şekil bilgisi

ABSTRACT

THE DIALECT OF KOCAELI KANDIRA

BILYAZ, Betül

Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Supervisor: Prof. Dr. Hülya SAVRAN

2019, 185 pages

In this study, the dialect characteristics of the villages within the boundry of Kandıra district were investigated.

A total of 83 people were visited by going to 20 villages connected to Kandıra. The materials were collected from participants, such as fairy tale, riddle, mania, daily life and memories. These materials were recorded on the voice recorder and then written down via the transcription signs.

The thesis consists of Introduction, Phonetics, Morphology, Conclusion, Texts and Dictionary. In the introduction section, the historical and geographical features of the town of Kandıra were given and the ethnic structure of the region was explained. In the Phonetics section, sounds and sound changes found in the mouth and not found in writting language of the region were determined. In the Morphology section, shape features of the region mouth has been examined. Investigations in the sections Phonetics and Morphology were supported with numerous examples. In the Conclusion section, the results of the investigations of Phonetics and Information were given. In the Text section, materials compiled from 83 people were transcribed with transcription signs and 60 of them were chosen and numbered. The Dictionary section contains the words that are used in the region's dialect and are falling from

use. In the Bibliography section, the studies that were used in writing the thesis are listed.

Key Words: Kandıra, dialect, phonetics, morphology

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
ÇİZELGE VE ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ	xv
KISALTMALAR	xvi
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç	1
1.2. Yöntem	2
1.3. Kocaeli Kandıra İlçesi.....	3
1.3.1. Kandıra Tarihi	3
1.3.2. Etnik Yapı	5
1.3.2.1. Manavlar	6
1.3.3. Sosyokültürel Yapı	10
1.3.4. Coğrafi Yapı	12
1.3.5. Ekonomik Yapı	13
1.3.6. Nüfus	14
2. SES BİLGİSİ (FONETİK)	15
2.1. Ünlüler.....	15
2.1.1. Ünlü Türleri.....	15
2.1.1.1. ä Ünlüsü.....	15
2.1.1.2. å Ünlüsü.....	15
2.1.1.3. é Ünlüsü.....	15
2.1.1.4. ö Ünlüsü	16
2.1.2. Uzun ve Kısa Ünlüler	16
2.1.2.1. Uzun Ünlüler.....	16
2.1.2.2. Kısa Ünlüler	19
2.1.3. Ünlü Uyumları	19

2. 1. 3. 1. Damak Uyumunu (Kalınlık İncelik Uyumunu)	19
2. 1. 3. 1. 1. Kalınlık İncelik Uyumuna Uyan Sözcükler	19
2. 1. 3. 1. 2. Kalınlık İncelik Uyumunun Bozulduğu Durumlar	20
2. 1. 3. 2. Dudak Uyumunu (Düzlük Yuvarlaklık Uyumunu).....	22
2. 1. 4. Ünlü Değişmeleri	22
2. 1. 4. 1. Kalın Ünlülerin İncelmesi.....	22
2. 1. 4. 2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması	23
2. 1. 4. 3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması	23
2. 1. 4. 4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi	24
2. 1. 4. 5. Geniş Ünlülerin Darlaşması	25
2. 1. 4. 6. Dar Ünlülerin Genişlemesi.....	25
2. 1. 5. Ünlü Türemesi	26
2. 1. 6. Ünlü Düşmesi	26
2. 1. 7. Ünlü Birleşmesi.....	27
2. 2. Ünsüzler	27
2. 2. 1. Ünsüz Türleri	27
2. 2. 1. 1. Ç Ünsüzü.....	27
2. 2. 1. 2. D Ünsüzü	27
2. 2. 1. 3. F Ünsüzü	27
2. 2. 1. 4. ğ Ünsüzü	27
2. 2. 1. 5. k Ünsüzü	28
2. 2. 1. 6. K Ünsüzü	28
2. 2. 1. 7. İ Ünsüzü	28
2. 2. 1. 8. n Ünsüzü.....	29
2. 2. 1. 9. P Ünsüzü	29
2. 2. 1. 10. S Ünsüzü	29
2. 2. 2. Ünsüz Değişmeleri	29
2. 2. 2. 1. Ötümlüleşme (Tonlulaşma, Sedalılaşma)	29
2. 2. 2. 2. Ötümsüzleşme (Tonsuzlaşma, Sedasızlaşma)	31
2. 2. 2. 3. Sızıcılaşma	32
2. 2. 2. 4. Akıcılaşma.....	33
2. 2. 2. 5. Akıcı Ünsüzler Arasındaki Ses Değişimleri	33
2. 2. 3. Ünsüz Benzeşmesi	34
2. 2. 3. 1. İlerleyici Benzeşme	34

2. 2. 3. 2. Gerileyici Benzeşme	35
2. 2. 4. Ünsüz Düşmesi	35
2. 2. 5. Ünsüz Türemesi	37
2. 2. 6. Ünsüz İkizleşmesi.....	38
2. 2. 7. Hece Kaynaşması.....	38
2. 2. 8. Hece Düşmesi	39
3. ŞEKİL BİLGİSİ (MORFOLOJİ).....	40
3. 1. İsimler.....	40
3. 1. 1. İsim Yapım Ekleri	40
3. 1. 1. 1. İsimden İsim Yapım Ekleri.....	40
3. 1. 1. 2. Fiilden İsim Yapım Ekleri.....	42
3. 1. 2 İsim Çekim Ekleri	43
3. 1. 2. 1. Çokluk Ekleri	43
3. 1. 2. 2. İyelik Ekleri	45
3. 1. 2. 3. Hâl Ekleri.....	46
3. 1. 2. 3. 1. Yükleme Hâli (Accusatif).....	46
3. 1. 2. 3. 2. Yönelme Hâli (Datif)	46
3. 1. 2. 3. 3. Bulunma Hâli (Locatif)	47
3. 1. 2. 3. 4. Ayrılma Hâli (Ablatif)	47
3. 1. 2. 3. 5. Vasıta Hâli (İnstrumental)	48
3. 1. 2. 3. 6. Eşitlik Hâli (Equatif).....	48
3. 1. 2. 3. 7. Yön Gösterme Hâli (Direktif)	48
3. 1. 2. 4. İlgî Eki (Genitif)	49
3. 1. 2. 6. Soru Eki.....	49
3. 2. Zamirler	50
3. 2. 1. Kişi Zamirleri.....	50
3. 2. 2. Dönüşlülük Zamirleri	52
3. 2. 3. İşaret Zamirleri	52
3. 2. 4. Belirsizlik Zamirleri	53
3. 2. 5. Soru Zamirleri	54
3. 3. Sıfatlar	54
3. 3. 1. Niteleme Sıfatları.....	54
3. 3. 2. Belirtme Sıfatları.....	55
3. 3. 2. 1. İşaret Sıfatları	55

3. 3. 2. 2. Sayı Sıfatları	55
3. 3. 2. 2. 1. Asıl Sayı Sıfatları.....	55
3. 3. 2. 2. 2. Sıra Sayı Sıfatları	55
3. 3. 2. 2. 3. Üleştirme Sayı Sıfatları	55
3. 3. 2. 2. 4. Kesir Sayı Sıfatları	55
3. 3. 2. 3. Belirsizlik Sıfatları	56
3. 4. Zarflar	56
3. 4. 1. Zaman Zarfları	56
3. 4. 2. Yer-Yön Zarfları.....	57
3. 4. 3. Nitelik Zarfları.....	57
3. 4. 4. Azlık-Çokluk Zarfları.....	57
3. 4. 5. Soru Zarfları.....	58
3. 5. Edatlar	58
3. 5. 1. Ünlem Edatları.....	58
3. 5. 1. 1. Ünleme Edatları.....	58
3. 5. 1. 2. Seslenme Edatları	58
3. 5. 1. 3. Gösterme Edatları	59
3. 5. 1. 4. Cevap Edatları.....	59
3. 5. 2. Bağlama Edatları.....	59
3. 5. 2. 1. Cümle Başı Edatları.....	59
3. 5. 2. 2. Karşılaştırma Edatları	60
3. 5. 2. 3. Denkleştirme Edatları.....	60
3. 5. 2. 4. Sıralama Edatları	60
3. 5. 2. 5. Sona Gelen Edatlar	60
3. 5. 3. Son Çekim Edatları	61
3. 5. 4. Soru Edatları	61
3. 6. Fiiller.....	62
3. 6. 1. Fiil Yapım Ekleri	62
3. 6. 1. 1. Fiilden Fiil Yapım Ekleri.....	62
3. 6. 1. 2. İsimden Fiil Yapım Ekleri.....	63
3. 6. 2. Kişi Ekleri	64
3. 6. 2. 1. I. Tip Kişi Ekleri.....	64
3. 6. 2. 2. II. Tip Kişi Ekleri.....	64
3. 6. 3. Bildirme Kipleri	65

3. 6. 3. 1. Geçmiş Zaman	65
3. 6. 3. 1. 1. Görülen Geçmiş Zaman	65
3. 6. 3. 1. 2. Öğrenilen Geçmiş Zaman	66
3. 6. 3. 2. Şimdiki Zaman	67
3. 6. 3. 3. Geniş Zaman	69
3. 6. 3. 4. Gelecek Zaman	70
3. 6. 4. Tasarlama Kipleri	71
3. 6. 4. 1. Emir Kipi	71
3. 6. 4. 2. Şart Kipi	72
3. 6. 4. 3. Gereklilik Kipi	72
3. 6. 4. 4. İstek Kipi	72
3. 6. 5. Birleşik Zamanlar	73
3. 6. 5. 1. Hikâye Birleşik Zaman	73
3. 6. 5. 1. 1. Geniş Zamanın Hikâyesi	73
3. 6. 5. 1. 2. Şimdiki Zamanın Hikâyesi	73
3. 6. 5. 1. 3. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	74
3. 6. 5. 1. 4. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	75
3. 6. 5. 1. 5. Gelecek Zamanın Hikâyesi	75
3. 6. 5. 2. Rivayet Birleşik Zaman	75
3. 6. 5. 2. 1. Geniş Zamanın Rivayeti	75
3. 6. 5. 2. 2. Geniş Zamanın Rivayeti	75
3. 6. 5. 2. 3. Gelecek Zamanın Rivayeti	76
3. 6. 5. 3. Şart Birleşik Zaman	76
3. 6. 5. 3. 1. Geniş Zamanın Şartı	76
3. 6. 5. 3. 2. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı	77
3. 6. 5. 3. 3. Gelecek Zamanın Şartı	77
3. 6. 5. 3. 4. Şimdiki Zamanın Şartı	77
3. 6. 5. 4. Katmerli Birleşik Zaman	77
3. 6. 6. Cevher Fiili	78
3. 6. 6. 1. Görülen Geçmiş Zaman	78
3. 6. 6. 2. Geniş Zaman	79
3. 6. 6. 3. Öğrenilen Geçmiş Zaman	79
3. 6. 7. Fiilimsiler	80
3. 6. 7. 1. Masterlar (İnfinif)	80

3. 6. 7. 2. Sıfat Fiiller (Participle)	80
3. 6. 7. 3. Zarf Fiiller (Gerundium)	81
SONUÇ	84
5. METİNLER	88
6. SÖZLÜK	149
KAYNAKÇA	173
EKLER	176

ÇİZELGE VE ŞEKİLLER LİSTESİ

ÇİZELGE LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 1 2007-2018 Yılları Kandıra İlçesi Erkek Kadın Nüfus Artışı	14

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
1 Çandı cami kalıntıları.	175
2 Çandı ev dış görünümü.	175
3 Ocaklık.	176
4 Çandı odayı aydınlatan tavana açılmış gözler.	176
5 Çıkırık kapı, çandı odasının kapısı.	177
6 Evin altına konumlandırılmış ahır, tam.	177
7 Çandı evlerin birbirine geçme tekniğine örnek. (Deli Hasanlar Köyü)	178
8 Dolaşma.	178
9 Ağacın altında yer alan kırılmış eski bir lahit kapağı.	179
10 Farklı amaçlara hizmet eden eski bir lahit kapağı.	179
11 Çıkırık, bakır sahanlar, yoğurt bakırı, keten bezler.	180
12 Damat uçkuru.	180
13 Eski zaman giysileriyle bulgur öğüten kadınlar.	181
14 Eski gelin kaftanına bir örnek.	181
15 Yaslaç.	182
16. Fırına pişmekte olan lokum ve ekmekler. (Teksen Köyü)	182

ARAŞTIRMADA KULLANILAN EVİRİ YAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ

á	: kısa a
ā	: uzun a
ä	: a - e arası ses
ā	: a - o arası ses
é	: e - i arası ses
F	: f - v arası ses
ğ	: art damak g'si
ī	: uzun ı
ĩ	: uzun i
ķ	: art damak k'si
K	: patlamasını kaybetmiş olduğu için g'ye yakın duyulan öndamak k'si
ĺ	: ince l sesi, palatal l
ŋ	: n - g karışımı ses
ō	: uzun o
ó	: o - u arası ses
õ	: uzun ö
P	: patlamasını kaybetmiş olduğu için b'ye yakın duyulan p
S	: s - z arası ses
T	: patlamasını kaybetmiş olduğu için d'ye yakın duyulan t
ū	: uzun u
ũ	: uzun ü
˘	: iki sözcük arasındaki bağlantı, ulama

KISALTMALAR

bkz. : bakınız

c. : cilt

çev. : çevirmen

DS : Derleme Sözlüğü

DTCF : Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

İ.Ö. : İsa'dan önce

km : kilometre

m : metre

s. : sayfa

S. : sayı

t.y. : tarih yok

TDAY-B : Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten

TDK : Türk Dil Kurumu

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

vb. : ve benzeri

yay. : yayınları

Yun. : Yunanca

yy : yüzyıl

1. GİRİŞ

1.1. Amaç

Kocaeli, Kandıra ilçesinin ağız özelliklerini ses ve şekil yönünden tespit etmek ve ilçe ağızında kullanımdan düşmekte olan sözcüklerle bir sözlük hazırlamak çalışmamızın amacıdır.

Anadolu ağızları üzerinde yapılan çalışmalar, 19. yüzyılın ortalarında başlar. Uzun yıllar yabancı araştırmacıların eser verdiği bu alan, 1940 yılından sonra yerli araştırmacıların da ilgisini çeker. Bugüne kadar Anadolu ağızlarının tamamını veya bir kısmını içine alan pek çok derleme, inceleme ve karşılaştırma çalışmaları yapılmıştır.¹ Ağız çalışmalarıyla; maddi ve manevi kültür unsurlarımıza ait karanlıkta kalmış pek çok konunun aydınlatılması, Türk nüfus hareketleri hakkında değerli bilgilere ulaşılması, önceden yapılacak iyi bir planlama ve daha sonra gerçekleştirilecek dikkatli derlemeler ile sosyal bilimlerin bütün alanlarına kaynak sağlanması mümkündür. Dil tarihinin tam ve doğru yapılabilmesi için de ağız çalışmalarından yararlanmak gerekmektedir. Zira yazı dilinin tarihi derinlikleri ve tarihte geçirdiği aşamaların ağızda yaşadığı bilinmektedir.²

Leyla Karahan'ın "Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması" adlı tez çalışmasına göre Kandıra, Batı Grubu Ağızları'ndan Sakarya- İzmit Yöresi ağızları³ içerisinde yer almaktadır. Bölgede konumuzla ilgili yapılmış sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. 1973 yılında, Ayfer Akata tarafından "Kandıra Ağızı" adlı lisans tezi ve 1984 yılında, Kenan Acar tarafından "Kandıra Sakallar ve Çevre Köyler" adlı lisans tezi çalışılmıştır. Halk bilimi alanında, Işıl Altun'un "Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm" adlı doktora tezi bulunmaktadır.

---

¹ Anadolu ağızlarını konu alan çalışmalar için bkz. Z. Korkmaz, " Anatolian Dialects" , Handbuch Der Türkischen Sprachwissenschaft, Teil I, Akademia Kiado, Budapest, 1990. Aktaran: Leyla Karahan, Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, Ankara: TDK Yayınları, 2014, s. IX.

² Nurettin Demir, Sosyal Bilimlerin Kaynağı Olarak Ağız Araştırmaları, Kars: II. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı (Düzenleyen: TDK - Kafkas Üniversitesi), 2009, s. 208 - 209.

³ Leyla Karahan, Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, Ankara: TDK Yayınları, 2014, s. 116.

Kandıra, jeopolitik konum olarak Sakarya-Kocaeli-İstanbul arasında yer alır. Sanayinin gelişmiş olduğu ve buna bağlı olarak nüfus yoğunluğunun fazla olduğu bu şehirler arasında doğallığını korumayı başarmıştır. Teknolojinin hızlı ilerlemesi ağızlar üzerinde olumsuz bir etki doğurmuş ve insanlar artık tek tip konuşur hâle gelmiştir. Eğitimin artması ve kadınların iş hayatına girmesi de köy yaşantısını etkilemiş ve şehir hayatını daha cazip hâle getirmiştir. Çalışma bölgemiz de bu gelişmelere kayıtsız kalamamış ve son zamanlarda köyden kente göç daha da artmıştır. Bu göçün bir diğer nedeni ise çalışma bölgemizde yapılması planlanan baraj projesidir. Bu projede yerleşim yerlerinin kaldırılması ve köylerin dağıtılması söz konusudur. Bu nedenle ağız özelliklerinin tespit edilmesi ve hâlihazırda toplu olan malzemenin derlenmesi gerekmektedir.

1.2. Yöntem

Çalışmamız, Giriş, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi, Sonuç, Metinler ve Sözlük bölümlerinden oluşmaktadır. Tez çalışmamızda öncelikli olarak ön çalışma yapılmış, tezin ana hatları belirlenmiş ve bu ana hatlar doğrultusunda bir yol izlenmiştir.

Giriş bölümü için ilgili kişilerden bilgi toplanmış, Kandıra tarihi ve Manavlar hakkında yazılmış tezler ve makaleler incelenmiş; ansiklopedi ve sözlüklerden yararlanılmıştır.

Ses Bilgisi bölümünde, yazı dilinden farklı olan sesler ve ses değişimleri tespit edilmiş ve bunlar örnekler üzerinde gösterilmiştir.

Şekil bilgisi bölümünde, bölge ağzının şekil özellikleri incelenmiş ve yazı dilinden farklılıkları örneklerle ortaya koyulmuştur.

Metin bölümü çalışmamızın kaynağını oluşturmaktadır. Kaynak malzeme toplamak için öncelikle köylerin tespiti yapılmıştır. Kandıra'da toplam 96 köy bulunmaktadır. Bunlardan 92 tanesi Manav, 4 tanesi farklı etnik gruba aittir. Çalışmamızı, bölgedeki Manavlar üzerine yapmış bulunmaktayız. Çalışmamız için 20 köye gidilmiş ve 83 kişiden malzeme toplanmıştır. Bunlar yazıya geçirilmiş ve içinden 60 tanesi metinler bölümü için seçilmiştir. Köyler ağız farklılıkları da dikkate

alınarak doğu, batı, kuzey, güney olarak gruplandırılmıştır. Malzeme derlemesine çıkmadan önce "Ek" bölümünde yer alan sorular hazırlanmış ve bu sorular doğrultusunda görüşme (mülakat) ve gözlem yöntemleriyle derleme yapılmıştır. Derlemede ses kayıt cihazı, fotoğraf makinesi ve gerektiğinde de telefon, kişilerden izin alınarak, kullanılmıştır. Derlenen malzemenin yazıya aktarılmasından önce transkripsiyon işaretleri belirlenmiştir. Bu hususta Zeynep Korkmaz'ın "Güney Batı Anadolu Ağızları" ve "Bartın ve Yöresi Ağızları" ile Yrd. Doç. Dr. M. Emin Eren'in "Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları" çalışmalarından yararlanılmıştır. Ses kayıtları önce kâğıda daha sonra dijital ortama aktarılmıştır.

Sözlük bölümünde özellikle kullanımdan düşmekte olan sözcüklere, atasözü ve deyimlere yer verilmeye dikkat edilmiştir. Derleme Sözlüğü'nden ve Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü'nden yararlanılmıştır. Bu sözlüklerde yer almayan sözcükler için kişilerden bilgi alınmıştır.

1. 3. Kocaeli Kandıra İlçesi

1. 3. 1. Kandıra Tarihi

Kocaeli pek çok uygarlığa tanık olmuş ve çok sayıda işgaller, göçler, depremler yaşamıştır.⁴ Kocaeli'de adı bilinen en eski yerleşme Astakos'tur. Astakos İ.Ö. 8. yy sonlarında (İ.Ö. 712-711) Megaralılarca kurulmuş bir Yunan kolonisidir.⁵ Kandıra tarihine baktığımızda da karşılaştığımız ilk yerleşim bu Yunan kolonisine aittir.

Kocaeli'nin pek çok uygarlığa ev sahipliği yapması ve eski bir yerleşim olmasının kanıtı olarak çevredeki kalıntıları ve yapılan kazılardaki tarihi eserleri gösterebiliriz. Kandıra ilçesinde de durum aynıdır. Derleme esnasında, gittiğimiz

---

⁴ Prof. Dr. Işıl ALTUN, Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm, Kocaeli: Yayıncı Yayınları, 2004, s.31.

⁵ Yurt Ansiklopedisi, Editör: Taha PARLA, İstanbul: Anadolu Yayıncılık, 1981, s. 5011, c.7.

köylerde, çeşitli şekillerde, taşlara rastladık. Kandıra ve civarındaki bu antik kalıntılar, tümülüsler hariç olmak üzere tamamen Roma dönemidir.⁶

Bizanslılar döneminde kente "Kentri" denilmekteydi. Bizans döneminde Kentri, ticaret merkezi olarak gelişmiş, limanı da bugünkü Seyrek koyunda kurulmuştur.⁷ Hâlen kalıntıları görülmektedir. Burada Bizanslı prene ait olduğu söylenen bir mezar bulunmaktadır.

1071 Malazgirt zaferinden sonra Kutalmışoğlu I. Süleyman Şah'ın önderliğindeki Türk ordusu, İznik'e kadar gelmiş ve burayı 1077'de başkent yapmıştır. Anadolu Selçuklu Devleti kurulmuştur. İznik'e çok yakın olan Kocaeli ve çevresi de Anadolu Selçuklu Devleti egemenliğine girmiştir. 1097'de Haçlılar tekrar bölgeyi ele geçirmişler ve egemenlik Osmanlı Devleti'ne kadar Bizans'ın elinde kalmıştır.

Kandıra, Orhan Bey zamanında 1308-1317 tarihleri arasında Akçakoca Bey tarafından Osmanlı topraklarına katılmıştır. Akçakoca Bey, İzmit fethi sırasında hayatını kaybetmiş ve vasiyeti üzerine otağının bulunduğu yere gömülmüştür. Kandıra Baba Tepesi'nde anıt mezarı bulunmaktadır.

1571'de Kandıra'da suhte olayları yaşanmıştır.⁸ Çeşitli devlet adamları görevlendirilse de bu ayaklanmalar bir türlü bastırılmamış ve halka büyük zararlar vermiştir.

1868 yılından önce Kandıra, Üsküdar kazasına bağlı bir nahiye merkezidir. Kaza olunca, bağımsız İzmit sancağına bağlanmıştır. Kandıra 1918'de İngiliz, 1920 yılında da Yunan işgaline uğradı. Kandıra, 21 Haziran 1921 tarihine kadar işgal altında kaldı. Temmuz 1921 sonlarında kesin olarak Türk birliklerinin denetimine geçti.⁹

Milli Mücadele yıllarında İzmit bölgesinde adını duyuran en önemli isim Kuvâ-yı Milliyeci olan İpsiz Recep'tir. Rizeli bir balıkçı olan İpsiz Recep Kefken

---

⁶ Prof. Dr. Işıl ALTUN, Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm, Kocaeli: Yayıncı Yayınları, 2004, s.43.

⁷ Kandıra Belediyesi, Deniz Orman Güneş, Kocaeli: Kandıra Belediyesi Yay., 1994, s. 1.

⁸ Kandıra Belediyesi, s. 1.

⁹ Yurt Ansiklopedisi, Editör: Taha PARLA, İstanbul: Anadolu Yayıncılık, 1981, s. 5011, c.7.

adasını çetesiyle birlikte üs olarak kullanmış ve Yunanlılara büyük kayıplar verdirmiştir.

1. 3. 1. 1. Kandıra Adı

Kandıra adının nereden geldiği tam olarak bilinmemekle birlikte bu konuyla ilgili birkaç görüş vardır. Öncelikle bu konuda herhangi bir yazılı belgenin olmadığını dile getirmek gerekir.

"Kandıra" sözcüğü yapı olarak "kan" ve "Dara" sözcüklerinin birleşiminden oluşan birleşik bir sözcüktür; "Dara'nın kenti" anlamına gelmektedir. Buradaki Dara sözcüğü, tarihte ve edebiyatta, ünlü İran hükümdarı "Daryüs" ün kısaltılmış adı olarak geçmektedir.¹⁰

Kandıra'da yaşayan halka göre ise Kandıra'nın kuzeydoğusunda eskiden beri Kanlıdere namıyla bilinen bir çay mevcutmuş. Bu çay, Selçuklular zamanında ve kasabanın fethi sırasında şiddetli savaşların meydana geldiği saha olarak gösterilmekteymiş. İşte Kanlıdere mevkiinde, insan kanları dere gibi aktığından kasabanın adı buradan gelmiştir. Eski yazılı kaynaklarda da ilçenin adı Kanlıdere olarak geçmektedir.¹¹

1. 3. 2. Etnik Yapı

Kandıra'nın farklı etnik gruplara ev sahipliği yaptığını söyleyemeyiz. Bölge halkının çoğu Manavdır. Kandıra'da toplam 96 köy olup bu köylerin dört tanesi hariç kendilerini Manav olarak nitelendirmektedirler. Beylerbeyi köyü Laz köyüdür. 93 Harbiyle Batum ve Hopa'dan buraya göç etmişler ve etnik kimlikleriyle dillerini halen korumaktadırlar. Kabağağaç ve Dalca köyü Rumeli göçmenlerine aittir. Onlar da 93 Harbi sonrası buraya Bulgaristan'dan gelerek yerleşmiştir. Ballar köyü

¹⁰ Numan Kartal, Yayınlanmamış Derleme, 1935.

¹¹ Tolan, Müjdat, "Kanlıdere-Kandere-Kandıra", Türk Yolu gazetesi, 12 Kasım 1940, s.2.

Trabzon'dan gelen Alevi Laz köyü olarak bilinmektedir. Kefken ve çevresinde ise 1950 yıllarında göç etmiş Yörükler bulunur.

1. 3. 2. 1. Manavlar

Manav Kimliği

Manav, Marmara bölgesinin çeşitli illerinde yaşayan ve kendilerini yörenin en eski yerleşik Türkleri olarak tanımlayan yerli halka verilen addır. Manav kavramı bu anlamıyla daha çok Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bilecik, Bursa ve Eskişehir gibi şehirlerde kullanılmaktadır. Bu iller 1877-1878'den itibaren Kafkasya'dan, Kırım'dan ve Balkanlar'dan çok yoğun göç almıştır ve farklı yerlerden gelmiş olan bu grupların yanında yerli halk için "Manav" sözcüğü kullanılmıştır. Buradaki "yerliliği" belirleyen şey, kimlik açısından insanların kendilerini Türkmen, Yörük, Çerkez, Tatar, Muhacir gibi uzak ya da yakın geçmişten gelen bir etnik veya cemaatsel kimlikle bağlamaları, bölgeye yerleşmeye tarihleri hakkında fikir sahibi olmayıp kendilerini "yerli" olarak tanımlamalarıdır.¹² Kısacası bu insanların bir "göç" hikâyeleri veya geçmişe atfedebilecekleri bir etnik referans bulunmamaktadır. Bu nedenle Manavların Cumhuriyet'ten sonra kendilerini özdeşleştirdikleri kimlik, Türk kimliğidir. Manavlar için en öz ifade, bir Yörük'ün ağzından derlediğimiz "yörügün yörümüne manav deriS." cümlesi sayılmalıdır.¹³

Manavların, Muhacirler ve Yörükler ile olası bir bağı bulunmaktadır. Orta Asya'dan gelen Türkler Anadolu'da yerleşik hayata geçmişlerdir. Zamanla Rumeli vs. gibi yerlere göç edenlere Muhacir, Anadolu'da kalarak yerleşik hayata geçenlere Manav, Anadolu'da yerleşikliği benimsemeyenlere de Yörük denilmiştir. Yaptığımız derlemelerde, konuşmacılardan anlaşıldığı kadarıyla göçerlik ve yerleşiklik hâli birbirleri üzerinde üstünlük ifade etmektedir. 1862'de, Devlet, Anadolu ve Memalik-i Ali Osman'da bulunan Yörükleri iskân etmek için bütün vilayetlere emirler gönderdi ve bütün valileri bu iskânın yapılmasıyla görevlendirdi. Batı Anadolu'da, bu iskân, hem Hüdavendigâr (Bursa, Kütahya, Balıkesir) Valisi hem de Anadolu Solkol

¹² Kudret Emiroğlu-Suavi Aydın, *Antropoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2003, s. 566.

¹³ Muharrem Öcalan, Sakarya İzmit Yöresi Yerleşik Türkmenleri (Manav) Ağzlarında Ötüksüz Patlayıcı ÜnsüzDeğişmeleri, (t.y.), http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/muharrem_ocalan_sakarya.pdf, s. 3.

Vilayeti Müfettişi (Kocaeli, Hüdavendigâr, Saruhan, Aydın, Menteşe) Ahmet Vefik Paşa tarafından yaptırıldı. 1862 ve 1864 yıllarında, bu iskânı yaptırırken zalim davranması, zor kullanması sebebiyle halkın "Kör Paşa, Çadır Yırtan Paşa" diye adlandırdığı Ahmet Vefik Paşa, bütün konargöçer Yörükân Taifesi'ni iskân ettirdi. Anadolu'nun "Solkol Eyaletinde" 1862'den önce yerleşikliğe geçmiş, tarım yapan köylere Yörükler tarafından "Manav" denilmiş. 1862-1864 yıllarında zorla konargöçerliği bıraktırıılarak iskân ettirilen köylere de "Yörük" denilmiştir.¹⁴

Manav Sözcüğü

Manav sözcüğünün bugünkü anlamı (yaş meyve ve sebze satan kimse) dışında bir anlam taşıdığı kesindir. Sözcüğün kökeni, nasıl ve neden kullanılmaya başlandığı ile ilgili bir belirsizlik söz konusudur. Türkçede "v" sesinin olmaması dolayısıyla bunun zamanla "b" ve "p" sesinden veya "g" ile "k" sesinden yumuşayarak ortaya çıktığını düşündürmektedir.

Manav sözcüğünün Türk şivelerinde karşılığı olup olmadığını anlamak için ses değişimleri de dikkate alınarak sözcük manap, manag, mana-, mara- ve mala- olarak aranmıştır.¹⁵ Manap sözcüğü, Kırgız ve Kazak Türkçesinde "tar. ağa, bey (Kırgız Feodal kabilelik üst tabakasının mümessili)"¹⁶; Yakut Türkçesinde ise "koruyucu, güdücü, bakıcı" anlamlarında kullanılmaktadır. Karaçay-Malkar Türkçesinde "mara-" sözcüğü "gözetlemek, nişan almak"¹⁷ anlamlarına gelmektedir. Moğolcada "mana- (manah)" sözcüğü "beklemek, nöbet tutmak, gece nöbetine kalmak, gece nöbeti tutmak, gütmek, korumak, korumak için beklemek; gece nöbetinde devriye gezmek"¹⁸ anlamındadır. Yapılan çalışmalarda sözcüğün, Kazak, Kırgız ve Yakut Türklerinde görülen "manap" veya "manağ" dan geldiği iddia edilmektedir.¹⁹ "ağa, bey, koruyucu" anlamları ile "gözetlemek, korumak" anlamları

¹⁴ Aydın Ayhan, Balıkesir'in Kimliği, Balıkesir: Balıkesir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları, 2011.

¹⁵ Kübra İrkil Erol, Balıkesir Merkez İlçe Manav Köyleri Halk Edebiyatı ve Folklor Derlemeleri, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir 2014, s.23.

¹⁶ Prof. K. K. Yudahin, Kırgız Sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1998, s. 551, Çeviren: Abdullah Taymas.

¹⁷ Ufuk Tavkul, Karaçay-Malkar Türkçesi Sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2000, s. 293.

¹⁸ Ferdinand D. Lessing, Moğolca-Türkçe Sözlük, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2003, s. 820.

¹⁹ Ali Aktaş, İzmit Sancağında Manavların Etnik ve Kültürel Yapısı, Kocaeli: KYÖV Kocaeli Yüksek Öğretim Vakfı Kültür Yayınları, 2016, s.57.

eğer birbiri ile ilgili görülebilirse bu kelimelerin Moğolca kökenli olabileceği mümkün görülmektedir. Yerli halk olan Manavların buldukları yeri bekledikleri, hiçbir yere ayrılmadıkları ve göçmedikleri düşünülürse bu anlamlar ile ilgi kurulabilmektedir.²⁰

Sözcük için Divânü Lugâti't- Türk, Kutadgu Bilig, Orhun Abideleri'ne bakılmış fakat herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Ayrıca Hasan Eren'in "Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü" ve Clauson'un etimolojik sözlüğünde de sözcüğe rastlanılmamıştır.

Sözcüğün çeşitli sözlüklerdeki tanımları şu şekildedir:

*TDK Türkçe Sözlük*²¹:

Manav (Yun. Manavis)	1. Meyve ve sebze satılan yer. 2. Meyve ve sebze satan kimse. 3. Genellikle Romanya ve Bulgaristan'dan göç etmiş kimse.
-------------------------	---

*Ötüken Türkçe Sözlük'de*²²:

Manav (I) [Yun. Manavis]	1. Yaş meyve ve sebze satan kimse. 2. Bu tür meyve ve sebzelerin satıldığı yer. 3. Sebze ve meyve yetiştiren kimse, bahçıvan. 4. Türkler Anadolu'ya geldikleri sırada göçebeliği bırakarak yerleşik hayata geçen ve tarımla geçimini sağlayan Türkmenlere verilen ad. 5. (ağız) Tahıl satıcısı. 6. (ağız) Anadolulu. 7. (ağız) Oturduğu yerin yerlisi olmayıp başka yerden gelen, göçmen. 8. (ağız) Yörük. 9. (ağız) Yerli halk.
-----------------------------	--

Manav(II) (ağız) Bahçeleri sulama işini yöneten su dağıtma görevlisi
[Yun. Manavis]

²⁰ Erol, s.23

²¹ http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c6c4673a56573.38181274.

²² Yaşar Çağbayır, Ötüken Türkçe Sözlük, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2007, s. 3044.

- Manav(III) [Yun. Manavis] 1. (ağız) (Kişi için) mavi gözlü
2. Tutuk tutuk konuştuğu için sözleri anlaşılamayan.
3. Akılsız, ahmak, aptal.

Manaviş, [Yun. Manavis=>manaviş] (ağız) sf. Çabuk davranan. [DS]

*Derleme Sözlüğü'nde*²³:

Manav (I) Tahıl satıcısı.

- Manav(II) 1. Mavi gözlü kimse.
2. Tutuk konuştuğu için sözleri anlaşılamayan (Kandıra).
3. Akılsız, ahmak (Çepni).

- Manav (III) 1. Anadolu.
2. Oturduğu yerin yerlisi olmayıp başka yerden gelen, göçmen(Akyazı,Sakarya) (Serik, Antalya)
3. Yörük (Fındıklı, Gönen).
4. Yerli halk (en çok bunda hemfikirler).

Manav(IV) Bahçeleri sulama işini yöneten su dağıtma görevlisi.

*Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü'nde*²⁴:

Manav, rum.manavis (sebze, yemiş satan) ten manav...

Manavikon (manav dükkânı, yemişçi dükkânı, YP).

*Türkçe Verintiler Sözlüğü'nde*²⁵:

- Manav 1. Meyve ve sebze satan yer.
2. Meyve ve sebze satan kimse.
3. Genellikle Romanya ve Bulgaristan' dan göç etmiş kimse (TS).

²³ Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları, 1979, s. 3117.

²⁴ İsmet Zeki Eyüboğlu, Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü, İstanbul: Sosyal Yayınları, 1995, s. 473.

²⁵ Prof. Dr. Günay Karaağaç, Türkçe Verintiler Sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2008, s. 583.

Far. Manav “ manav” (TMEN 1738).

Rus. Manap “ sebzeçi” (MEN. 60).

Erm.Manav “ sebze satıcısı “ (Aç. 227).

Roman. Manaf“ manav” (DP).

Bul. Manáf – in “ Anadolu’dan bir Türk boyu; cinsel istekleri yüksek olan erkek” (Gab. 473; Alf. 176).

Sonuç olarak "Manav" hem sözcük hem de etnik kimlik bakımından belirsizlik içermektedir. Yazılı belge ve yeterli bilgiye sahip sözlü kaynağı olmaması durumu bilinmezliğe itmektedir. Bu da kavram üzerinde çeşitli görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Manavlar Oğuz Türklerinden gelmektedir.²⁶ Kendilerini Manav olarak nitelendiren bu halk, 1071 Malazgirt Savaşı ile Anadolu'ya gelen ilk Türkler olup sonradan yapılan göçlerle gelen çeşitli etnik kökenler arasında kendilerini adlandırmak için "Manav" sözcüğünü kullanmışlardır.

1. 3. 3. Sosyokültürel Yapı

Gelişen ve değişen teknolojinin kültürler üzerindeki yıkıcı etkisi her geçen gün daha da artmaktadır. Sosyal hayat ve kültürel yapı, bu gelişmelere bağlı olarak şekillenmektedir. Kandıra, jeopolitik konumu itibariyle sanayileşmenin ve nüfus yoğunluğunun fazla olduğu bir noktada yer alır. Farklı kültürlerin bir araya geldiği bu noktada yavaş yavaş asimile olmaya başlamıştır. Maddi kültür dediğimiz giysiler, mimari,örf, âdet ve ananeler bu köylerde yakın zamana kadar devam ettirilmekteydi. Fakat bugün unutulmaya yüz tutmuştur.

Kandıra Manavlarının kültürel değerlerinden olan çandı ev mimarisi ve keten dokumacılığından bahsetmek gerekir.

Çandı ev, çivi kullanılmadan molozların birbirine geçme tekniğiyle oluşturulmuş ev demektir. Ülkemizde daha çok ormanlık bölgelerde görülen çandı evler, çalışma bölgemizde, önemli bir mimari yapı olma özelliğine sahipti. Bu evler genellikle penceresiz olup gara çandı denilen tek bir odadan oluşmaktaydı. Bu oda

²⁶ Recep Yaşa, Adapazarı ve Çevresindeki Manavlar, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları, 1999, s.290.

evin ortasına konumlandırılmıştı ve etrafı dolaşma denilen geniş bir holle çevriliydi. Odaya çıkırcık adı verilen, eşiğinin normale göre daha yüksek olduğu kapıdan girilirdi. Odada pencere yerine, tavana açılmış ve içerisine cam yerleştirilmiş iki tane delik yer alırdı. Gara çandının içinde ocaklık bulunurdu. Ocak kısmı şekil olarak mihraba benzerdi ve iki yanında raflarla yüklük yer alırdı. Odanın tavan direkleri oyma tekniğiyle şekillendirilmekteydi. Evin içerisinde çandı oda dışında bir de herkil denilen buğday ambarı bulunmaktaydı. İnsanlar kışlık tahıl ihtiyaçlarını buraya koyarlardı. Bu evlerin altında ise tam denilen hayvan ahırları bulunmaktaydı. Bunun nedeni kışın evlerin, hayvan ısıyla daha sıcak olmasıydı. Evlerin mimari özellikleri dönemin savaş koşulları ve yaşam şartlarına göre şekillenmiştir. Gara çandı dediğimiz bu oda, mahremiyet ve saygı barındırması bakımından önemliydi. Bu oda gizlenmek ve saklanmak amacıyla oluşturulmuştur. Savaş zamanında insanlar bu odalarda saklanmışlar ve korunmuşlardır. Daha sonraları evlere yeni odalar eklenmiş ve bu gözsüz oda mutfak ya da kiler olarak kullanılmıştır. Ayrıca evin en büyüklerinin kaldığı oda olması bakımından da içerisinde bir otoritere barındırmaktadır. Şu an bakımsız ve terk edilmiş bir şekilde varlığını sürdüren bu evlerin yerini betonarme yapılı evler almıştır. Çandı evler bize, eski köy hayatını sunmaktadır.

Kandıra'nın köy bezi, köy çözmesi diye adlandırdığı mahalli dokumanın üretim tekniği, uygulanış şekli, kullanım amacı köylünün günlük yaşam ihtiyacından doğmuş ve gelişmiştir. Köy bezinin hammaddesi olan keten bitkisinin ekiminden, ip haline gelene kadar geçen "havuzlama, kurutma, kırma, tarama, yumuşatma, eğirme, ağartma, çözümlü hazırlama, dokuma" geleneksel yöntemlerle yapılan meşakkatli bir iştir.²⁷ Keten dokumacılığı, Kandıra'da önemli bir yere sahiptir. Öncelerden evlenme yaşına gelen kızların kaç arşın bez dokuyabildiği, ne kadar keten yolduğu bir maharet göstergesiydi. Hatta kızların göbekleri "DÜZEN" denilen dokuma tezgahlarına bağlanırdı.²⁸ Bölge halkı için keten, hem dokuma hammaddesi olması hem de gıda maddesi olarak kullanılması bakımından önemliydi. Derleme yaptığımız yaşlılar, uzun yaşamalarının nedenini ketenden çıkarılan bezir yağına bağlamaktalar.

---

²⁷ Mustafa Arlı, Kandıra İlçesinde Keten Dokumacılığı, Ankara: II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri V.Cilt (Maddi Kültür),1983, s.31 Aktaran: Prof. Dr. Işıl ALTUN, Kocaeli ve Çevresine Ait Bir Dokuma: Köy Çözmesi Ya Da Kandıra Bezi, Kocaeli: I. Uluslararası Kocaeli ve Çevresi Kültür Sempozyumu, 2006, I.cilt, s. 91.

²⁸ Prof. Dr. Işıl ALTUN, Kocaeli ve Çevresine Ait Bir Dokuma: Köy Çözmesi Ya Da Kandıra Bezi, Kocaeli: I. Uluslararası Kocaeli ve Çevresi Kültür Sempozyumu, 2006, I.cilt, s. 92.

Bölgemizde artık keten üretimi yapılmamaktadır. Hazır giyimin yaygınlaşması ve olanakların gelişmesi köylüyü daha kolay seçeneklere yönlendirmiştir. Üretimi bu denli zor olan keteni tekrar canlandırmak için belediyenin çeşitli çalışmaları ve teşvikleri bulunmaktadır.

Kandıra'da önemli bir nokta da müziktir. İlçe, Mustafa Kandıralı başta olmak üzere önemli klarnetçiler yetiştirmiştir. Yöre halkının müziğe özel bir ilgisi bulunmaktadır. Düğün âdetlerine baktığımızda müziğin ön planda olduğunu görürüz. Hem çalmayı hem de dinlemeyi sevdikleri görülmektedir.

1. 3. 4. Coğrafi Yapı

Kandıra ilçesi, Marmara Bölgesi'nde Kocaeli iline bağlı, Karadeniz'de 52 km uzunluğunda kıyısı olan tek ilçe olup yüzölçümü 933 km² dir. Doğusunda Sakarya (Adapazarı) ili, batısında İstanbul ili, kuzeyinde Karadeniz, güneyinde ise İzmit (Kocaeli) merkez ilçesi bulunmaktadır. Kandıra'ya karayolu ile üç ayrı yönden ulaşmak mümkündür. İstanbul-Ankara arasında TEM otoyolu Kandıra sapağından ayrılarak 35 km. sonra Kandıra'ya ulaşılır. Adapazarı'na 45 km mesafede Kaynarca ve Kaymas üzerinden bir diğer yolla bağlantısı vardır. İstanbul ili, Şile ilçesi ve Ağva ilçesini takip eden bir yol ile de Kandıra'ya ulaşmak mümkündür. Ağva-Kandıra arası 38 km'dir. Kandıra ilçesinin arazisi küçük tepelerle kaplıdır. İlçe merkezinin deniz seviyesinden yüksekliği 75 metredir. İlçede; Babadağı (400 m), Çaltepesi (350 m) gibi bölgeye göre yüksek sayılabilecek tepeler bulunmaktadır.

Kandıra'nın Karadeniz'e dökülen 3 önemli deresi bulunmaktadır. Sarısu Deresi 25 km, Seyrek Deresi 11 km, Kumcağız Deresi 7 km uzunluğundadır ve debileri düzensizdir.

İlçenin iklimi Batı Karadeniz ve Marmara bölgeleri ikliminin tesiri altındadır. İstikrarlı bir iklimi olmamakla beraber geçit iklimi özelliğini taşır. Yazın yağışlar genellikle düzensizdir. Kuzeyden gelen sert rüzgarları, kıyı boyunca uzanan sıradağlar engeller. Kış mevsimi genellikle fazla sert geçmez, yağışlar genellikle yağmur şeklinde olup kar yağışı az olmaktadır.

İlçe yeşillik ve orman bakımından zengindir. Kıyı şeridi boyunca uzanan ormanlar önemli bir alanı kaplar. Orman teşkilatı tarafından hızlı gelişen çam türleri yetiştirilmiştir. Doğal olarak gelişen türler; meşe, gürgen, ıhlamur, kestane ve kızılcağaçtır.

İlçenin Pınarlı köyünde doğal göl, Karaağaç ve Kaynarca ilçesinin Arifağaç köyleri arasında Kamış Gölü, Ütük'te bir gölet ayrıca Ahmethacılar ile Kaymazerikli köyleri arasında Toramanlar Göleti ve Seyitaliler ile Sarıcaali köyleri arasında sulama amaçlı kullanılan Arıklar Göleti vardır.²⁹

1. 3. 5. Ekonomik Yapı

Kandıra'da en önemli geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır ve nüfusun %70'i geçimini bununla sağlamaktadır. Bölgede sanayileşme yok denilecek kadar azdır. Yakın zamanda kurulacak olan "Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi" ile gıda sektöründe büyük bir gelişme göstermesi planlanmaktadır.

Kandıra ilçesinde bulunan tarım arazisi Kocaeli ilinin %55'ini oluşturmaktadır. Bölge verimli topraklara sahiptir ve ürün aralığı çok geniştir. Kandıra'da en önemli tarım ürünü fındıktır. Fındık geniş bir sahaya yayılmıştır ve hemen hemen her köyde tarımı yapılmaktadır. Bunun dışında mısır, arpa, buğday tarımı da önemli yer tutmaktadır.

Kandıra İlçesi toplam 27.002 hektar orman alanına sahip olup, bu ormanlarda kayın, gürgen, meşe, kestane, ıhlamur ve sahil çamı gibi ağaç türleri yetişmektedir.³⁰

Kandıra'da diğer önemli geçim kaynağı hayvancılıktır. Küçükbaş ve büyükbaş hayvancılığın yanında tavukçuluk, hindicilik, arıcılık ve balıkçılık yapılmaktadır. Amerikan Bronzu denilen siyah hindi ülkemizde "Kandıra Hindisi" olarak anılmaktadır. Ayrıca bölge mandacılık yönünden de zengindir ve manda yoğurduyla adını duyurmuştur. Köylerde arıcılık, yaygın olmasa da azımsanmayacak derecededir. Bölgenin kıyı köylerinde balıkçılık yaygındır. Bağıranlı, Kefken, Kerpe bu köylerden bazılarıdır.

²⁹ *Coğrafi Konum*, Kandıra Belediyesi, <http://www.kandira.bel.tr/kandiranin-cografik-konumu/>.

³⁰ *İlçemiz*, 2017, <http://www.kandira.gov.tr/ilcemiz> (30 Kasım 2017).

1. 3. 6. Nüfus

Kocaeli ilinde nüfusu en düşük yerleşmelerden biri Kandıra'dır. Kandıra nüfusu 2018 yılı verilerine göre 28.301 erkek ve 23.047 kadın olmak üzere toplam 51.348 kişiden oluşmaktadır.

Çizelge 1. 2007-2018 Yılları Kandıra İlçesi Erkek-Kadın Nüfus Artışı

Yıl	Kandıra Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
2018	51.348	28.301	23.047
2017	50.413	27.837	22.576
2016	49.221	26.693	22.528
2015	48.937	26.164	22.773
2014	49.203	26.229	22.974
2013	50.046	26.839	23.207
2012	50.042	26.611	23.431
2011	49.554	26.632	22.922
2010	49.769	26.611	23.158
2009	46.984	23.780	23.204
2008	47.041	23.882	23.159
2007	47.322	24.226	23.096

Kaynak: TÜİK, 2019, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>, (28 Şubat 2019)

2. SES BİLGİSİ (FONETİK)

2. 1. Ünlüler

2. 1. 1. Ünlü Türleri

Türkiye Türkçesinde sekiz ünlü vardır. Bölge ağzında Türkiye Türkçesindeki sekiz ünlüye ek olarak şu sesler yer alır: ä, å, è, ö

2. 1. 1. 1. ä Ünlüsü

a ile e arasında bir sesi karşılar. A ünlüsünün kalınlığını hafiften kaybederek e ünlüsüne doğru bir eğilim gösterdiği tespit edilmiştir. Bölge ağzında yaygın olarak kullanılmaktadır.

bıydäy(1/4), äzkisi (11/7), yıkäyoduğ (18/8), arä arä(25/3), ämme (26/25), elimä (27/10), hızmätkarımız (28/8), yazıvädi (34/44), ällide (36/1), güvätlı (46/10).

2. 1. 1. 2. å Ünlüsü

a ile o arasında bir sesi karşılar. A ünlüsünün teşekkülü sırasında dudaklar yuvarlak bir şekil alarak düz olan a sesi yuvarlaklaşır. Söz konusu olan bu yuvarlaklık net şekilde hissedilmez. Bölge ağzında yaygın olarak kullanılmaz.

åndan (9/2), bábamızın (18/5), sıkıyå (53/16), geleyå(59/26), oluyå (60/1).

2. 1. 1. 3. è Ünlüsü

e ile i arasında bir sesi karşılar. Geniş e ünlüsünün teşekkülü sırasında alt ve üst çene arasındaki açıklık bir anda azalarak dar i ünlüsüne doğru bir eğilim göstermektedir ve ses çıkarken iki ünlüyü de karşılamaktadır. İ ünlüsünün e ünlüsüne göre daha baskın olduğu hissedilmektedir. Kapalı e ünlüsü diğer ağızlarda olduğu gibi bölge ağzında da yaygındır.

burê(3/14), işê(3/17), nè (3/30), dedem (3/32), gēmence (5/7), orê (9/1), dëyomuş (26/21), ötê (28/28), dëye (30/5), şehit şehit (32/7), herkeş (32/9), nëye (35/3), éyerkin (39/27), çocê (47/10), êskiden (50/13), yanëyâ (52/2), ekmê (57/18), édêlê (57/23).

2. 1. 1. 4. ö Ünlüsü

o ile u arasında bir sesi karşılar. Geniş o ünlüsünün teşekkülü sırasında alt ve üst çene arasındaki açıklık bir anda azalarak dar u ünlüsüne doğru bir eğilim göstermektedir. Sadece bir sözcükte tespit edilmiştir.

Sadece "ö (5/10), ö (54/15)" kişi zamiri ve işaret sıfatında bulunur.

2. 1. 2. Uzun ve Kısa Ünlüler

Türkiye Türkçesinde ünlüler uzunluk ve kısalıklarına göre sınıflandırılmamaktadır. Türkçenin tarihî dönemlerinde sözcüklerin aslı şekillerinde uzun ünlü bulunduğu bilinmektedir. Bunun yanında ses olayları sonucunda oluşmuş uzun ünlüler de yer almaktadır. Günümüzde sadece Türkmen, Yakut ve Halaç lehçelerinde aslı uzun ünlüler korunmuştur. Türkiye Türkçesinde uzun ünlüler korunamayarak kısalma yoluna gitmiştir. Türkiye Türkçesinde Arapça ve Farsça sözcüklerde uzunluklar görülmektedir.

2. 1. 2. 1. Uzun Ünlüler

Boğumlanma süresi normale göre daha uzun olan ünlülere uzun ünlüler denir. Türkçede bu ünlülere yalnızca yabancı sözcüklerde rastlıyoruz. Türkiye Türkçesi ağızlarında çeşitli ses hadiseleriyle oluşmuş uzun ünlüler yer almaktadır. Bölge ağzında da bu ünlülere sık rastlanılmaktadır.

Ses Olaylarıyla Oluşmuş Uzun Ünlüler

Tek sesin düşmesi, hecelerin kaynaşması ve kişinin söyleyiş özelliklerine bağlı olarak ünlüler uzunluk kazanmıştır.

Tek Ses Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

Kandıra ağzında ğ, h, k, l, m, n, r, y, z ünsüzleri düşerek kendinden önceki ünlüye uzunluk kazandırmıştır. Köklerde ya da eklerde bulunan bu ses düşmeleri bölge ağzında yaygın olarak tespit edilmiştir.

ğ Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

ulan (1/13), ürē (3/36), yāmır (11/19), ūraşdıla (14/13), yā (15/1), ōrendik (26/12), ārı (29/1), āzına (30/81), Āvā (36/15), dācılık (50/8), çī (41/14).

h Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

ırāmetli (8/4), sabāsı (21/15), gāvelēdemişti (28/55), Mēmediy (54/1).

k Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

āşama (8/3), yūsek (10/11), ōsürüyom (11/26), çakmānan (20/2), yō (26/27), sarımsānān (47/7).

l Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

gēmemiş (5/7), gāma (5/17), āmışla (5/18), āma (14/7).

m ve n Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

ğōşulā (3/24), filē (19/8).

r Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

Şimdiki zaman eki "-yor", geniş zaman eki "-(V)r", çokluk eki "+lar, +ler" ve sözcük köklerindeki "r" ünsüzü düşerek kendinden önceki ünlüye uzunluk kazandırmıştır.

Şimdiki Zaman Ekinde r Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

çıkaryā (1/10), bağliyalā (5/16), omiyā (7/3), çıkıyā (10/8), götüryālā (21/7), kokiyā (26/19), isteyā (28/10), ölüyālāmiş (38/7), geliyā (46/4), dönüyā (47/2), kırkıyālādı (51/4).

Geniş Zaman Ekinde r Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

gelī (1/5), olūdu (2/9), toplāşınız (7/10), biçēdik (18/7), çuvallāşiy (18/11), ğalkā (26/6), sürē (26/12), getīmiş (276/9), matırdā (28/15), sepēlē (30/63), doldurūlā (30/81), gırķālā (46/12), verīdik (53/22).

Çokluk Ekinde r Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

tabaklā (1/8), tarlalādaydım (3/15), onlarınkılā (5/28), meresçilē (7/11), yellēde (20/15), Isaklādaki (34/43), bullāda (50/6), ūlāda (59/7).

Sözcüklerin Köklerinde r Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

pınā (14/5), ğadā (8/2), tekrā (18/3), vēsey (26/15), Çeçilli (50/1), sefē (59/29).

y Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

şētan (3/37), sūliyālādı (5/22), bi şēleri (7/11), şōle (9/5), epē (11/13), Ortakō'de (21/1), nēse (21/3), ōle (43/25), bōle bōle (50/24).

z Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

omāsa (15/3), dōkmēse (30/59), bilemēse (30/79), demēse (50/21).

Hece Kaynaşmasıyla Oluşmuş Uzun Ünlüler

çocūm (1/19), gidicīn (2/15), tā (3/9), dēl (3/39), sayicīn (4/2), ğulāmda (5/5), ukādan (5/26), bilīm (7/12), yapacāz (7/6), bacāma (9/6), çocī (11/21), burī (12/3), napacīdilē (14/10), ilēden (26/9), sābını (27/12), nerē (28/18), vērim (29/12), tabā (30/59), oynē oynē (30/32), geycēni (30/93), dēm (34/35), yarē (46/15), bārmām (46/18), ūlāda (59/7).

Söyleniş Özelliklerine Göre Oluşmuş Uzun Ünlüler

Yabancı sözcüklerin söylenişinden kaynaklanan bir uzama söz konusudur. İstisna olarak Türkçe sözcüklerde de görülmektedir. Bu Türkçe sözcükler kişiye özgü olup söyleniş özelliklerine bağlı olarak oluşmuştur.

evlādım (1/14), māyen (3/11), sēvdimin (27/13), misēfir (29/7), bi sē (30/87), ēlem (39/8).

2. 1. 2. 2. Kısa Ünlüler

Boğumlanma süresi normale göre daha kısa olan ünlülere kısa ünlüler denir. Kandıra ağzında kısa ünlüler a ve e sesleri üzerindedir. Bu sesler normalden daha kısa sürede söylenerek söyleyişi kısaltmışlardır.

á Ünlüsü

herhálde (9/14), bakıyádı (36/15), zamánımızda (43/25), nápiyaládı (46/7), dünyáda (47/10), napárdık (49/1), yáni (54/16), sevdálim (56/11), beráber (59/25)

é Ünlüsü

déne (29/2), déni (29/13), védi (55/1)

2. 1. 3. Ünlü Uyumları

2. 1. 3. 1. Damak Uyumu (Kalınlık İncelik Uyumu)

Bir sözcükteki ünlülerin kalınlık ve incelik bakımından uyumdur. Türkçe sözcüklerde bu uyum tamdır. Türkçede ekler üzerine geldikleri köklerin ünlüsüne göre ince veya kalın olarak bulunur. Türkçenin her döneminde kuvvetli olan bu uyumun, çalışma bölgemizde bazı sözcüklerde bozulduğu tespit edilmiştir.

2. 1. 3. 1. 1. Kalınlık İncelik Uyumuna Uyan Sözcükler

Yabancı Sözcüklerde

esgere (5/1), tene (5/2), meresçilē (7/11), pışman (9/11), barabar (11/16), İsmayıl (21/3), eteş(22/13), hızmát (27/14), muāyanası (28/19), habarı (28/55) tebi(29/27), misefirlē(30/19), filē(30/20), Isaklāda (34/43), ziyenker (35/9), helve (39/7), fabrikadadı (46/17), nişesteynen (46/27), zadan (58/3), maşakkat (59/7), mubarāk (59/22).

Türkçede Uyum Dışındaki Sözcüklerde

hangını (4/1), hanğımız (11/27).

Birleşik Sözcüklerde

bıras (7/3), böyün (24/5).

Ki Aitlik Ekinde

Ki aitlik eki kalın sesli köklerin üzerine uyuma uygun olarak gelmiştir.

Saḫallādakılā (5/2), zamankı (28/18), ğarşıḳı (46/34).

Cevher Fiilinde

Kandıra ağzında cevher fiili "i-" düşmemiş ve kalın sesli köklerin üzerine uyuma uygun olarak gelmiştir.

ufaḳıdım (5/5), adamıdı (15/9), ğadınıdım (20/12).

-ken Zarf Fiil Ekinde

Türkiye Türkçesinde cevheri fiil ile birlikte kullanılan "-ken" zarf fiil eki genellikle kalın sesli köklere uyuma uygun olarak gelmiştir.

ğızkan (18/1), yaşındakan (25/1).

2. 1. 3. 1. 2. Kalınlık İncelik Uyumunun Bozulduğu Durumlar

Şimdiki Zaman Ekinde

Şimdiki zaman "-yor" eki, yorır sözcüğünden oluşmuştur. Bu da Türkçede istisna olarak kalınlık incelik uyumunu bozan durumlardan biridir. Çalışma bölgemizde bu ek, çeşitli ses değişiklikleriyle karşımıza çıkmaktadır. Fakat bu değişikliklerde de uyumun sağlanamadığı tespit edilmiştir.

durmiyā (1/7), biçiyoduḳ (2/4), yateyomuşdu (46/29), taniya (59/27).

Gelecek Zaman Ekinde

Türkiye Türkçesinde uyuma giren gelecek zaman eki bölge ağzında uyum dışında kalmıştır. Kalın köklerin üzerine ince sesli gelecek zaman eki, ince köklerin üzerine de kalın sesli gelecek zaman eki gelmiştir. Kalınlık incelik uyumuna aykırı bu durum bölge ağzında yaygındır.

gelicaklā(3/6), nāpacim(5/8), alicīm (11/15), atecey (25/6), ğaçacek (41/4), olecek (42/9).

Emir İstek Kipinde

Emir istek birinci teklik ve birinci çokluk eklerinde uyumun bozduğu görülmektedir.

anlatiyim (10/2), hazırlelim (29/29).

Hâl Eklerinde

Yönelme hâl eklerinde y sesinin etkisiyle bir inceme söz konusudur. Bu da uyumun bozulmasına neden olmuştur.

Ġandire (2/15), mandire (21/14), hoce (26/5), gomşıye (26/5), yavuklīye (30/16), sandıye (30/88), Akçuvē (50/14).

Yükleme hâlinde de uyuma aykırı bir durum söz konusudur.

darī(2/7), samanlī (6/3).

Vasıta hâlinin genel olarak uyuma girdiği görülür. Fakat bazı sözcüklerde kural bozularak kalın kökün üzerine ince ses gelmiştir.

arabenen(1/7), ğaşinen (17/5), tuttinlen (28/52), ayakkabinen (30/83), çıbinen (46/9), sıreynen (53/25).

İyelik Eklerinde

Kandıra ağzında, iyelik eklerinde, hece düşmesinden kaynaklanan bir bozulma söz konusudur. Yaygın olarak görülmez.

çocim (27/1), çaydanliyiz (39/14).

Sıfat - Fiil Eklerinde

Kandıra ağzında sıfat-fiiilerde kalınlık incelik uyumunun bozulduğu yaygın olarak görülmektedir.

dokiyenlerinkilē (5/28), yakdinden (9/7), duydimi (26/13), unuttimiz (30/60), konağledimiz (50/3), barınacak (45/10).

Zarf - Fiil Eklerinde

Kandıra ağzında zarf-fiillerde kalınlık incelik uyumunun bozulduğu bir örnekte tespit edilmiştir.

ıslıyip (2/12).

Yabancı Sözcüklerde

edıraf (3/16), mävlit(3/18), aynidir (14/7), buydey (18/6), fasille (30/4), gāve (36/5), ilāna (38/4), ilāzımsa (43/14) Hadiyeli (47/2), canbazcilinendi (50/10), tiren (53/10), kamiyon (53/11).

2. 1. 3. 2. Dudak Uyumu (Düzlük Yuvarlaklık Uyumu)

Türkçe sözcüklerde düz ünlüden sonra düz "a, e, ı, i", yuvarlak ünlüden sonra dar yuvarlak "u, ü" ya da düz geniş "a, e" ünlüleri bulunur. Bu kurala düzlük yuvarlaklık uyumu denir. Kandıra ağzında, düzlük yuvarlaklık uyumuna uyulduğu tespit edilmiştir. Bölge ağzında bazı yabancı sözcükler de bu uyuma uygun şekilde ünlü değişimine uğramıştır.

pontul (1/19), armit (3/31), tavık (5/14), yāmır (11/18), püsküt (12/4), yavız (24), tovuk (38/5), yavrım (41/17), davılcı(45/23), çabıcak (46/27), havız (49/19), hamır (52/11), havfız (59/10).

2. 1. 4. Ünlü Değişmeleri

2. 1. 4. 1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

a>e Değişmesi

arebenen (1/7), emme (1/8), tarleymiş (3/33), esgere (5/1), tene (7/6), meresçilē (7/11), Ezrâil (19/1), eteş (22/13), ore (28/58), misēfir (29/7), tebi (29/27), filē (30/20), ziyenker (35/9), helve (39/7), terefiye (41/7), nişesteynen (46/27).

i>i Değişmesi

aynıdır (14/7), yikerim (39/23), misir (39/33).

2. 1. 4. 2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması

e>a Değişmesi

barabar (11/16), ğızkan (18/1), yaşındakan (25/1), kestana (25/18), hizmetkâr (27/14), habarı (28/55), Hadiyeli (47/2), maşakkat (59/7), zadan (58/3).

e > ä Değişmesi

ävde (2/1), mävlit (3/18), ällide (36/1).

i>ı Değişmesi

hanı (3/17), Saçallâdakılâ (5/2), bıras (5/12), pışman (9/11), hangımız(11/27), İsmayıl (21/7), hizmetkâr (27/14), İbrıkçınıy (28/8), ğarşıkı (46/34).

ö> u Değişmesi

uşur (5/3).

2. 1. 4. 3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

a > o Değişmesi

pontul (1/19), solon (7/9), bâbamıy (18/2), tovuk (38/5).

a > u Değişmesi

bubam (3/15), zuman (9/12).

e > ö Değişmesi

ösküden (31/1).

ı>u Değişmesi

furun (26/3), yağmuş (59/4).

i > ü Değişmesi

ösküden (31/1).

i > ö Değişmesi

böber (39/29).

2. 1. 4. 4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

o > a Değişmesi

nahut (30/4).

u > ı Değişmesi

armıt (3/31), bığdäyleri (5/3), gevır (5/11), tavık (5/14), bıyanını (9/11), yāmır (11/18), bız (19/8), yavrılarını (29/13), havlı (30/69), yımırta (34/29), ğambır (37/3), yavrım (41/17), davılcı (45/23), çıbık (46/9), çabıcak (46/27) , hamır (52/11).

u > i Değişmesi

dokirdik (31/6).

u > a Değişmesi

mahāfāza (22/13), tavalete (34/8).

ü>i Değişmesi

tesadifen(59/9).

o > ı Değişmesi

fotıraf (3/12).

ö > i Değişmesi

bīlene (5/24).

2. 1. 4. 5. Geniş Ünlülerin Darlaşması

a>ı Değişmesi

tırafı (22/7).

e>i Değişmesi

zatin(26/26), pençireden (30/40), yingesi(30/88), tencire (32/11), elliyene (41/15), gice (59/25).

o > u Değişmesi

ūlan (1/13), urda (2/2), unnan (2/5), duğduğumdan (4/1), çuvalmamış (26/10), kufası (39/17), buhçanın (43/12), çuçuklā (45/17), būğdu (47/11), Akçuvē (50/14), yulu (59/19).

ö > ü Değişmesi

düvēdik (1/2), üyle (1/3), büylene (2/9), yörüleک (3/8), büle (3/13), küğü (3/20), ūren (8/13), sülüyoduk (43/8), kümeçli (46/22), yüne (59/18).

2. 1. 4. 6. Dar Ünlülerin Genişlemesi

i>e

eşte (34/4).

u > o Değişmesi

dovālā (34/9).

ü > ö Değişmesi

böyüklere (30/67), böyütdü (37/13).

2. 1. 5. Ünlü Türemesi

Başta Ünlü Türemesi

Kandıra ağzında "l, r, ş" ile başlayan sözcüklerin başında "ı", "i" ve "e" sesinin türediği tespit edilmiştir.

ireçberlik (1/2), İreceb (5/21), ırametli (8/2), işey (30/26), irezil (34/36), ırahatsız (34/41), ilāna (38/4), ilāzımsa (43/14), eleşi (59/14).

İçte Ünlü Türemesi

Kandıra ağzında bazı sözcüklerin içinde "ı" ve "i" sesinin türediği tespit edilmiştir. Bu türeme yabancı sözcüklerde yaygındır.

hepizini (1/3), edıraf (3/16), tekirardan (3/28), gıriptenise (11/29), dePirem (22/13), elima (27/9), litire (29/17), çıkırık (31/6), amıcanıy (34/24), filim (40/5), sekizen (45/18), yalnız (46/14), tiren (53/10), kamıyon (53/11).

Sonda Ünlü Türemesi

Kandıra ağzında bazı sözcüklerin sonunda "e" sesinin türediği tespit edilmiştir.

büylene (2/9), üyleneydi (3/32), filene (43/25).

2. 1. 6. Ünlü Düşmesi

Çalışma bölgemizde bazı sözcükler ünlü düşmesine uğramışlardır. Dar ünlülerin daha sık düştüğü görülmektedir.

ana emrinde (8/16), ğaynata (16/6), ğıvraş-(27/24), ğorcu(52/21), neblem (24/5), yumru (27/23), nerde (5/6), oğlanı (11/9), burda (17/1), ğalba (22/8), şurda (25/21), nerdere (25/22), ordan (26/18), noldu (27/7), Emne (28/3), ömrüm (28/31), ayrılı (30/92), geycēni (30/93), dışarda (30/93), mālīm (32/1), ğahrıyız (34/30), bī ki (41/5), ceryannā (41/11), burlā (46/25), ğarlārınan (46/33), iycene (48/5), burlarını (49/5), ahretde (58/17), Fırat Nehri'nde (53/11).

2. 1. 7. Ünlü Birleşmesi

bāşam (3/24), napacīdilē(14/10), böyün (25/5), noldu (27/7).

2. 2. Ünsüzler

2. 2. 1. Ünsüz Türleri

Türkiye Türkçesinde yirmi bir tane ünsüz vardır. Kandıra ağzında bu ünsüzlere ek olarak C, D, F, ğ, k, K, Í, η, P, S ünsüzleri yer alır.

2. 2. 1. 1. Ç Ünsüzü

"c-ç" arası sesi karşılar. Bölge ağzında sadece iki örnekte tespit edilmiştir.

reÇberlik (50/5), iÇdim(59/32).

2. 2. 1. 2. D Ünsüzü

"d-t" arası sesi karşılar. Kandıra ağzında bu ses yaygın değildir.

işDe (26/22), sokDulā (55/11), yaDakda (55/11).

2. 2. 1. 3. F Ünsüzü

"f-v" arası sesi karşılar.

Furdum (21/7), haFda (31/3), teleFon (35/4), çî köFte (53/14), tüFi (54/24), taraFdan (56/3).

2. 2. 1. 4. ğ Ünsüzü

Art damak "g" sesidir. Kandıra ağzında yaygın olarak kullanılmıştır.

ğızım (1/1), ğadā (1/15), ğoca (2/10), ğasımda (3/6), ğırmızı (5/24), unutğanlık (7/3), ğocaman (8/9), ğalabalık (12/11), ğalabayız (15/3), ğırĝnlık (16/6), ğaşinen (17/5), oĝlan (18/1), ğavınan (20/2), baĝğalcı (21/11), ğazan (24), ğovan

(25/6), ğarı (26/3) ğallangiç (27/48), ğollarına (27/55), ğıvraşılādı (28/24), ağıla (30/60), ğızıl (30/90), ğayınçım (34/20), ğāve (36/5), ğambır (37/3) ğavaltı (38/2), ğararımı (39/7), ğoltuklarıy (39/20), ağşamları (40/5), ğuru (42/7), dükğanında (45/2), ğıyında (45/11), ğayıklık (46/12), ğatık (47/7), ğarşıdaki (48/4), ğardaşdığ (50/17), ğaranfil (51/14), ğodum (52/5), ğaragola (53/25), ğorcu (54/10), başğincilā (54/14), loğanta (55/3), ğorğdum (59/17), ğasabada (60/5).

2. 2. 1. 5. ğ Ünsüzü

Art damak "k" sesidir. Kandıra ağzında yaygın olarak kullanılmıştır.

Orak (1/2), atık (2/1), ayak (2/9), yok (3/34), sasık (3/38), ufağ. (5/3), bağışıyoduğ (6/2), Unutğanlığ (7/3), bağ (9/8), otduğ (11/10), çocuk (11/19), alçağ (12/11), ğırgınlık (16/7), çok (18/1), yalınayak (19/8), çağmak (20/1), ğakdı (21/7), dırnağları (25/29), ūğarı (27/10), ayrılık (27/43), sovuğlarına (27/51), hizmātğarımız (28/8), yalabık (28/22), yavuğlu (30/13), çıkırık (31/6), ğatın (33/1), ıcık ıcık (34/8), tavığçı (36/12), ğufası (39/17), sandık (45/9), sonğu (46/24), çomağ (48/1), findığçılık (50/5), ğarışık (50/11), ağ (51/11), balık (52/5), aşığ (53/8), kırğ (54/1), Asarlık (56/2), halk (58/3), ğalıncağ (59/10).

2. 2. 1. 6. K Ünsüzü

"k-g" arası sesi karşılar.

aKlımdan (8/3), iKi (15/1), taKıldı (22/5), yatdıK (22/11), yapıdıK (22/12), dokuyoduK (31/5), işliyoduK (31/5), biKaç (34/11), düKenmez (34/17), daKma (34/50), hanKımı (50/16), baKdım (51/1), bıKdım (51/11), yaKdım (51/16), başKa (52/4), aKşam (57/2).

2. 2. 1. 7. İ Ünsüzü

Ön damak "l" sesidir. Kalın ünlüler üzerinde inceltici özelliği vardır. Kandıra ağzında bazı köylerde yaygın olarak kullanılmıştır.

Hıdırellez'de (1/5), būllādamışdı (5/15), şūllādan (5/30), ufaĺlek (11/19), başĺalim (20/16).

2. 2. 1. 8. ȧ Ünsüzü

"n-g" karışımı bir sesi karşılar. Ön damaktaki "n" sesi ile arka damaktaki "g" sesi aynı anda çıkarak birbirine karışır. Hava geniz yolundan çıkar. Nazal g ya da geniz ünsüzü olarak anılmaktadır. Eski Türkçe döneminden Osmanlı Türkçesi de dâhil kullanılan bu ses günümüzde yazı dilinin dışında sadece ağızlarında yaşamaktadır.

kendiȧiz (7/10), baȧa (9/4), ȧoȧşuyuz (11/3), eviȧkini (14/6), yeȧiden (19/4), deȧişme (16/1), yaȧdan (28/39), deȧizin (56/2), demeȧ (60/1), furunuȧ (60/3).

2. 2. 1. 9. P Ünsüzü

"p-b"arası sesi karşılar. Kandıra ağızında yaygın olarak kullanılmıştır.

naPdık (12/4), geliP (13/4), yaPdık (16/11), heP (18/8), dePme (19/5), dePremde (22/3), FuruP (35/8), nasiP (41/16), sePet (53/25), harPde (54/1), ȧoPdu (55/13), Peraber (57/21).

2. 2. 1. 10. S Ünsüzü

"s-z" arası bir sesi karşılar. Kandıra ağızında bu ses farklı köylerde tespit edilse de yaygın değildir. Örneklerin çoğu Bağırganlı köyünde tek bir kişiden alınmıştır. Bu durum kişinin söyleyiş özelliğine bağlı olabilir.

bıraS (11/2), deriS (31/4), ÜSküdar'a (36/12), yoręunuS (41/16), yaparıS (46/3), toplarıS (46/3), hepiSinden (50/11), çıkarıS (57/4), biS (57/4), goruS (57/4), dökeriS (57/5), herkeS (57/17).

2. 2. 2. Ünsüz Değişmeleri

2. 2. 2. 1. Ötümlüleşme (Tonlulaşma, Sedalılaşma)

Ötümsüz ünsüzler "p, t, k, ȧ, ç, s" değişime uğrayarak ötümlü "b, d, g, ę, c, z" ünsüzlerine dönüşmüşlerdir. Kandıra ağızında yaygın şekilde kullanılmaktadır.

ğ>g Değişmesi

Başta

ğızım (1/1), ğadā (1/15), ğoca (2/10), ğoyununan (2/6), ğasımda (3/6), ğınamız (3/18), ğırmızı (5/24), ğocaman (8/9), ğalabalık (12/11), ğalabayız (15/3), ğırğınlık (16/6), ğullanıyoduk (17/3), ğaşinen (17/5), ğadınıdım (20/12), ğavınan (20/2), ğazan (24), ğovan (25/6), ğarı (26/3), ğavga (27/42), ğallangıç (27/48), ğollarına (27/55), ğıvraşılādı (28/24), ğızıl (30/90), ğayınçım (34/20), ğāve (36/5), ğambır (37/3) ğavaltı (38/2), ğararımı (39/7), ğoltuklarıy (39/20), ğuru (42/7), ğıyında (45/11), ğayıklık (46/12), ğatık (47/7), ğarşıdaki (48/4), ğardaşdik (50/17), ğaranfil (51/14), ğodum (52/5), ğaragola (53/25), ğorcu (54/10), ğorğdum (59/17), ğasabada (60/5).

İçte

unutğanlık (7/3), oğlan (18/1), bağğalcı (21/11), ağıla (30/60), oğudamadı (31/5), ağşamları (40/5), dükğanında (45/2), basğincilā (54/14), loğanta (55/3).

k>g Değişmesi

āzgiden (3/32), esgere (5/1), Gur'an (7/2), gümbet (40/2), yetişgin (59/22).

t>d Değişmesi

Başta

daşlā (2/12), dırnakları (25/29), dutamānı (28/30), dudmasa (28/31), destileri (29/21), deyzesine (30/14), davşan (35/12), dakısına (39/12).

İçte

tozutdurum (1/17), addırıldım (1/18), Arabısdan'da (3/5), südü (3/35), üsdünde (5/25), işde (15/6), baddaniyenen (22/4), nokda (22/8), zaden (22/13), İsdanbul (35/5).

Sonda

İzmid (3/5), dörd (15/3), damad (30/50), hudud (59/2).

p>b Değişmesi

yābīcāz (3/30), bişmişdir (29/32), bārmaklarım (46/17), reÇberlik (50/5), bide (52/5), gombosda (55/3), bicamalarinan (55/11).

ç>c Değişmesi

merescilē (7/11), cıngandı (12/10), sağılcı (12/13), ilac (38/7), aşcı (30/22), bulaşıkçı (30/23), kümescilik (51/9), ğaçakcılā (54/14), depci (54/24).

s>z:

hepizini (11/3), sekizen (36/9), āzki (45/12).

2. 2. 2. 2. Ötümsüzleşme (Tonsuzlaşma, Sedasızlaşma)

Ötümlü ünsüzler "b, d, g, ğ, c, z" değişime uğrayarak ötümsüz "p, t, k, k, ç, s" ünsüzlerine dönüşmüşlerdir. Kandıra ağzında yaygın değildir.

d>t Değişmesi

katın (33/1), tefa (45/19).

b>p Değişmesi

püsküt (12/4), pitiştirdim (28/23), potla (53/12), Peraber (58/21).

z>s Değişmesi

ıraS (7/4), sati (29/18), yorgunus (41/16), yaparıS (46/3), biS (57/4), dökeriS (57/5), düs (58/5).

c>ç Değişmesi

tençire (9/5), pençire (30/40), ettireçék (27/18).

v>f Değişmesi

fur fur (2/10), furyā (29/24), helfa (30/48), kufası (39/17).

g>k Değişmesi

eskere (28/2), hanKını (50/16).

2. 2. 2. 3. Sızıcılışma

Bazı patlayıcı ünsüzler "ç, ğ, k, y, n" sızıcı ünsüzlere "ğ, h, j, ş, v" dönüşmüşlerdir.

ç>ş Değişmesi

buşuktan (36/7).

ç>j Değişmesi

üjden (35/4).

ğ>v Değişmesi

yavacak (2/11), avır (11/4), davıtıma (12/8), davdan (18/2), avaçlara (24/3), düvme (26/32), sovuğlarına (26/51), yav (28/7), düvün (29/19), davıladı (29/84), savlık (33/18), sovan (38/26), sava sola (49/7), dovmuş (53/2), gövsüne (53/16).

k>h Değişmesi

Ehiyoduğ (2/9), ohuyoz (7/5).

y>v Değişmesi

kövlere (16/3), düvün (29/1).

y>ğ Değişmesi

küğümüz (3/15), öğlenédi (42/19).

n>ğ Değişmesi

bağa (3/38), soğundan (15/2), düğür (42/8).

2. 2. 2. 4. Akıcılaşma

Patlayıcı "ğ, v" ünsüzleri akıcı "y, m" ünsüzlerine dönüşmüştür.

ğ>y Değişmesi

buyday (1/2), eğlenmedilē (9/7), sıcaay (18/9), öyrendim (24/11), yaprāyiy (26/95), yeleyi (26/61), eylence (29/42), düyürcülē (29/63), deynek (33/9), eyerkin (38/17), çiy (52/15).

ğ>m Değişmesi

yumurmuş (25/1).

v>m Değişmesi

mefat etmiş (19/6), mertmen (29/61).

2. 2. 2. 5. Akıcı Ünsüzler Arasındaki Ses Değişimleri

r>l Değişimi

yörüleک (3/8), bułıadan (5/3), şuıııadan (5/30), selbesti (7/12), yellēde (20/12), olalakdan (23/5), tallasında(33/25), olları (33/38), eğel ki (56/1), güleş (56/23).

y>l Değişimi

selleli (28/24), fasille (29/4), bezelle (33/3).

l>n Değişimi

annadın (4/10), onnarı (28/20), tefnen (29/7), bennen (30/31), bunna (52/4).

m>n Değişimi

şindi (2/6), nuskaları (33/39).

n>m Değişimi

yoğumdaymış (11/9), birdem (25/20), pımarına (28/1).

n>y Değişimi

arabalarıy (3/2), geldiyiz (3/9), atasıy (3/36), adamıy (4/10), amcaynan (6/1), geliy (14/2), alıy (14/2), olduy (15/2), başkasımıy (15/7), tınazıy (18/10), yeyinden (22/7), nasibiy (26/1), sırtmacıy (26/5), işeniy (27/8), sũdũy (28/13), herkesiy (29/78), kũvũy (30/3), deyiz (58/9).

l>r Değişimi

dir ise (11/30).

y>n Değişimi

deni (3/41), dũřmesinnen (9/6), Anşa (27/3).

n>r Değişimi

ordan (26/15).

2. 2. 3. Őnsũz Benzeşmesi

Sũzcũklerdeki bir ũnsũz yan yana veya aralıklı duran bir başka ũnsũzũ kendisine benzer ya da eř duruma getirmiştir. Bu benzeşen seslerin olayına ũnsũz benzeşmesi denir.

2. 2. 3. 1. İlerleyici Benzeşme

İlerleyici benzeşmede ũndeki ũnsũz kendinden sonra gelen ũnsũzũ kendi boğumlanma noktasına çekerek kendine benzettir.

-yl->-nn-

anasınna (3/24), düşmesinnen (9/6), emrinne (43/10), sapınnan (56/3).

-nl->-nn-

annadın (4/10), atınnan (33/2), ceryannā (41/11).

-ly->-ll-

Ellezlere (21/13), selleli (29/24), fasille (30/4), bezelle (34/3).

2. 2. 3. 2. Gerileyici Benzeşme

Gerileyici benzeşmede sonraki ünsüz kendinden önce gelen ünsüzü kendi boğumlanma noktasına çekerek kendine benzetir.

-rl->-ll-

bulladan (5/3), ollādan (13/6), yellēde (20/15), tallasında (34/25), hāmıllā (59/22).

-rs->-ss-

bissürü (11/28).

-ls->-ss-

ossun (45/23).

-ml->-mn-

bi hamna (24).

2. 2. 4. Ünsüz Düşmesi

Kandıra ağızında yaygın olarak "d, f, ğ, h, k, l, n, r, v, y, z," ünsüzlerinin düştüğü tespit edilmiştir.

d Düşmesi

günüzün (34/8), efenime (59/3).

f Düşmesi

çit (18/5).

ğ Düşmesi

ulan (1/13), ürendim (8/17), yāmır (11/18), ūraşdıla (14/13), yā (17/1), ārı (29/1), olum (29/17), soan (30/4), düün (30/18), āzına (30/81), Āvā'dan (36/13), dācılık (50/8), çî köFte (52/14).

h Düşmesi

īlamur (14/3), gāvesiniy (19/10), Memet (21/2), Şasinām (21/6), sabalen (27/44), Üsen (28/55), Isaklādaki (34/43), rāmetli (36/14), cepane (59/4).

k Düşmesi

āşam (3/23), yūsek (10/10), ösürüyom (11/25), gaşinen (17/5), çakmānan (20/2), yörünēn (58/2).

l Düşmesi

omuyodu (2/12), nası (3/7), ānadın (4/2), gāmış (4/8), gākmişlā (5/16), āma (14/7), omāsa (15/3), gēdi (58/2).

n Düşmesi

sora (3/26), zati (17/4), geçleri (21/9), sati (29/18), filē (30/20), reÇberlik (50/5), bezin (59/6).

r Düşmesi

işlē (1/2), gadā (1/15), çalışıldık (1/15), delēdi (1/19), atık (2/1), vā (2/2), ōdan (3/23), barabā (3/24), çobā (12/7), tekrā (18/3), sefē (30/17), bikaç (30/40).

y Düşmesi

şētan (3/37), şē (9/9), epē (11/12), sīrek sīrek (11/26), Ortakō'de (21/1), ūqarı (27/10), kūde (43/1).

v Düşmesi

eveli (1/20), daullā (57/1).

z Düşmesi

dökmēse (30/59).

2. 2. 5. Ünsüz Türemesi

Ünsüz türemesi bölge ağzında yaygın değildir.

Kandıra ağzında, ikileme oluşturmak amacıyla bir sözcükte başta türeme tespit edilmiştir.

c Türemesi

oyun coyun (3/21).

Kandıra ağzında, " k, n, v" seslerinin içte türediği tespit edilmiştir.

k Türemesi

barik (14/4), şindik (34/35), şimdik (37/10).

n Türemesi

bilen (3/3), demekkin (4/3), sankin (11/22), ilkin (50/3).

v Türemesi

dovālā (34/9).

2. 2. 6. Ünsüz İkizleşmesi

Sadece üç sözcükte ikizleşme tespit edilmiştir. Arapça 'ama' sözcüğü bölge ağzında ikizleşmiş şekilde kullanılmaktadır. Diğer iki sözcükte ünlü düşmesinden kaynaklanan bir ikizleşme söz konusudur.

emme (1/13), küççükdü (46/26), göcca (54/16).

2. 2. 7. Hece Kaynaşması

Yan yana bulunan iki hece birbiriyle kaynaşarak tek bir hece hâline gelir. Kandıra ağzında yaygın olarak kullanılmaktadır.

İyelik Eklerinde

çocūm (1/19), sıcakline (2/13), yimeni (3/22), evirlimiz (3/23), ğulāmda (5/5), ayāmızı (19/8), yiceni (23/8), ekmem (23/12), ekmēni (26/1), gelecē (28/13), ayā ucundaki (28/30), ğarenlinecē (30/33), su çomāni (30/76), çocuklimde (32/10), darline (34/46), çociy (37/1), pislī (39/28), kapāni (39/32), yükseklinde (59/12).

Hâl Eklerinde

Yükleme Hâlinde Hece Kaynaşması

börī (3/29), oyī (19/2), bıçā (21/7), yatā (47/2).

Yönelme Hâlinde Kaynaşma

ūrē (3/36), nerē (28/18), burē (42/14), orē (47/9).

Şimdiki Zaman Ekinde Hece Kaynaşma

goyyoz (3/36), durabiliyom (23/12), ğızayom (59/2), çıkarayoz (60/6).

Partisiplerde

geçirdimiz (1/1), yapdimiz (17/2), oldini (20/4), sēvdimin (27/33).

Diğer Sözcüklerde Hece Kaynaşması

otdummu (1/18), ilēden (3/1), götdü (3/6), yörüleک (3/8), tā (3/9), ācık (3/36), dēl (3/39), baya (5/2), getdilē (15/6), buzā (23/2), sābını (27/11), dence (28/31), ğızcaz (29/27), dıřāda (30/20), yukākı (34/5), ilāna (38/4), dicām (47/5), diymeni (53/20), diĝmen (54/7).

2. 2. 8. Hece Düşmesi

Yan yana bulunan ve ses bakımından birbirine benzeyen iki heceden biri düşer. Kandıra ağızında yaygın olarak kullanılmaz.

ĝocabanen (28/55), Osman Ā (37/4).

3. ŞEKİL BİLGİSİ (MORFOLOJİ)

3. 1. İsimler

3. 1. 1. İsim Yapım Ekleri

Kandıra ağızında Türkiye Türkçesinden farklı bir ek kullanılmadığı tespit edilmiştir. Ekler, ses değişikliğine bağlı olarak çeşitli şekillerde bulunmaktadır.

3. 1. 1. 1. İsimden İsim Yapım Ekleri

Kandıra ağızında kullanılan başlıca isimden isim yapım ekleri şunlardır.

+lık, +lik, +luk, +lük: Türkçenin başlangıcından beri sıklıkla kullanılan bu ek bölge ağızında da yaygın olarak kullanılmaktadır. İsimleri âlet, yer, topluluk ve sıfat yapar. Bölge ağızında ek, yazı dilindeki şeklini korumuştur. Ekin bazen "k" sesinin düştüğü tespit edilmiştir.

ireçberlik (1/2), pişmanlim (1/14), ufaıklıktan (4/2), çetelik (5/1), ğadanlık (5/13), yüklükde (5/29), samanlî (6/3), unutkanlık (7/3), ezgerlik (8/15), ormanlık (10/10), dakkalık (13/5), ğırğınlık (16/5), holluk (24), analimiy (28/4), eyilinen (28/34), darğınlim (28/43), günlük (30/9), hazırlık (30/73), elbirlikden (30/78), çocuklimde (32/10), kiloluk (34/13), savlık (34/28), ğavecilik (36/7), çitliklê (38/8), ğayıklık (46/12), yımirtalıklar (47/2), bozgunluk (50/2), kümescilik (50/9), hoşaflık (53/27).

+lı, +li, +lu, +lü: Türkçede sıklıkla kullanılan bu ek bölge ağızında da yaygın olarak kullanılmaktadır. Üzerine geldiği ismi karşılar ve asıl sahiplik bildirir. Bölge ağızında ek, yazı dilindeki şeklini korumuştur.

emeklimiz (1/11), yeşilli (1/2), nişanlı (3/7), evirlimiz (3/23), rāmetli (8/14), özmekli (24), sobalı (28/11), selleli,(29/24) sümüklümüş (29/25), kövlüye (30/6), yavuklu (30/10), ispatlı şahitli (30/37), hürüldekli (34/34), sözlîmizi (43/18), tarihli (45/12), ğüvātli(45/10), dantelli (49/8), tomrāl (53/16).

+cık, +cik : Bölge ağzında ek, yazı dilindeki şeklini korumuştur. Ek isimlere küçültme ve sevgi anlamı katar.

ııcık (5/5), böylecik (11/30), şimdıcik (20/12), ıcık(28/8), gadacık (45/4), yımışacıık (46/36).

+sız, +siz, +suz, +süz: Bölge ağzında ek, yazı dilindeki şeklini korumuştur. Ek isimlere yokluk anlamı katar ve olumsuzluk ifade eder.

bubasız (5/9), buzāsız (23/4), ırahatsız (34/42), görüntüsüzdü (39/7), duzsuz (45/5).

+cı, +ci, +cu, +cü, +çı: Bölge ağzında ek, yazı dilindeki şeklini korumuştur. Ek isimlere meslek ve uğraşı anlamı katar.

merescilē (7/11), sağlıkcı (12/13), bakđalcı (21/1), apcı(24/7), İbrıķçımy (28/11), yabancı (30/19), bulaşıkcı (30/24), düyürcülē (30/63), mayıncı. (33/5), patleci (33/7), ğayınçım (34/19), tavıķçılık(36/10), māfaturacılık (36/10), haberci (43/10), davılcı (45/23), canbazcılınendi (50/10), ğorcu (54/10), ğaçakcılā (54/14), araşdırcı (55/6).

+ca, +ce, +a, +e: Ek, bir ekim ekidir fakat işlev değiştirerek yapım eki olarak da kullanılmaktadır. Metinlerde bu duruma uyan bir sözcük tespit edilmiştir.

ğaynarca(19/7).

+cak: Ek zamanla ekim eki şeklinde kullanılmaya başlanmıştır. Bölge ağzında tespit edilen sözcük de buna örnek gösterilebilir. Bölge ağzında ek, yazı dilindeki şeklini korumuştur.

abıcaķ (46/27).

+deş: Bölge ağzında ek, yazı dilindeki şeklini korumuştur. Ek isimlere ortaklık anlamı katar. Metinlerde sadece bir kelimedede tespit edilmiş olup ünlü uyumuna aykırı bir şekilde kökün üstüne gelmiştir.

ayaķdeř (34/43).

+man: Bölge ağzında ek, yazı dilindeki şeklini korumuştur. Ek isimlere abartı anlamı katar.

ğocaman (46/16).

+maç: Ek isimlere meslek anlamı katar. Sadece bir sözcükte tespit edilmiştir.

sırtmacıy (27/4).

+caz, +cez, +cağız, +ceğiz: Ek, isimlere merhamet, şefkat, acıma ve zavallılık anlamları katar. Bölge ağzında ses düşmesine uğradığı tespit edilmiştir.

ğızcaz (29/27).

+len: Ek bir çekim ekidir. Zamanı belirtme anlamında kullanıldığı sözcüklerde yapım eki olarak yer almıştır. Ek bölge ağzında ses düşmesine uğramıştır.

sabalen (30/39).

3. 1. 1. 2. Fiilden İsim Yapım Ekleri

Kandıra ağzında kullanılan başlıca fiilden isim yapım ekleri şunlardır.

+k, +ık, +ik +ıık, +uk, +ük +ak: Türkçede sıklıkla kullanılan bu ek bölge ağzında da yaygın olarak kullanılmaktadır.

istek (9/1), ayrılık (27/42), bulaşıkdı (38/3), deliklinen (39/23), toplamık (46/31), başarılıdı (47/3), soğuklamağdan (47/5), ğatık (47/7), yörük (50/3), dolaşığ (53/9), çatlak (53/18), ğaçakcılā (54/14), kapak (54/22), soyuğ (59/15).

+ç, +c

sevincinden (9/6), yaslağdan (26/10).

+ğın, +gin, +kın, +gun

şaşkın (11/7), yetişgin (59/22), yılgin (25/19), bozgunluk (50/2), başgincilā (54/14).

+ş

yavış (11/17), dönüşe (30/4), giriş (60/6).

+e

çevrelere (39/1), yara (46/15).

+ım

davıtıma (12/8), çıkım (24), dıkım (24), bakım (25/5), ölüm (27/42), geçim (50/13), doum (53/23).

+gı

çalgılā (30/39).

+ak

yataklarımı (28/28).

+ce

eylence (30/42).

+ıl

ğızıl (30/90).

+ır

yatırımız (32/6).

3. 1. 2 İsim Çekim Ekleri

3. 1. 2. 1. Çokluk Ekleri

+lar, +ler

Çokluk eki "+lar, +ler" bölge ağzında çeşitli ses değişimlerine uğramıştır. Bu ses değişiklikleriyle ek farklı şekillerde bulunmaktadır.

+la, +le

onla (5/2), bulla (26/25), kövleden (30/20), düünle (30/82), lafla (34/36), gadınla(44/7), sanayavınla (46/27).

+lā, +lē

gelinlē (1/7), tabaklā (1/8), tarlalādaydım (3/16), göşulā (3/24), bizimkilē (5/27), merescilē (7/11), gevurlā (9/12), urlāda (12/11), dutlā (13/2), böceklē (13/3), dayılā (15/6), Ğızılā (21/3), arabalā (22/9), annelē (23/6), akıntılādan (25/2), peteklē (25/21), göyneklē (28/20), davullā (30/2), misefirlē (30/12), erkeklē (30/23), böyüklē (30/97), şımcikilē (32/8), küfelēlen (32/9), baklalā (34/3), bezellelē (34/3), dovālā (34/9), tallalā (35/9), beygırlēlen (37/2), köpeklēden (38/9), benimkilē (39/20), günlē (41/15), usūllēden (43/16), pınālā (46/23), tenlē (46/30), bizimkilē (49/9), vatandaşılā (50/6), yaşılā (53/3), başğıncılā (54/14), gecelē (56/7), daullā (57/1), yimeklē (57/18), köylē (58/7), evlē (59/13), nelē (59/7), hāmıllā (59/23) .

+lar, +ler

sıkıntılārınan (1/2), makinelerinen (1/8), hayvanları (2/4), Saltıqlara (3/24), kütüklükler (4/9), külere (5/13), kapılarıy (5/30), şēler (13/2), dutlar (13/2), ūanlarım (16/10), dedelerimiz (20/7), onlara (21/11), dereleriy (27/36), esbaplar (27/79), çocuklarımız (28/38), onlarıy (30/68), dertlerimden (34/7), ayaklarımın (36/4), kövlerde (36/17), beygırlēlen (37/2), tavıqları (39/4), masalarıy (43/14), ehtiyarların (45/6), belleri (46/11) yorganlara (49/3), yollar (53/9), gevurlara(54/7), çantalarıy (54/28), kiremitlere (57/4), kelimeler (60/2).

+na, +nā, +nar

bunna (54/4), ceryannā (40/11), onnara (46/20).

3. 1. 2. 2. İyelik Ekleri

	Teklik	Çokluk
1.kişi	+ım, +im, +um, +üm	+ımız, +imiz, +umuz +ümüz
2.kişi	+ın, +in +ın, +in +ıy, +iy	+ıyız, +iyiz
3.kişi	+sı, +sı, +su, +sü, +u, +ü	+ları, +leri

Teklik 1. kişi: +m, +ım, +im, +um, +üm

gızım (2/5), adamım (3/14), küğüme (3/28), duđduđumdan (4/1), saclarımı (8/8), gülüm (11/12), abimde (16/4), ūlanlarım (16/10), türkümü (20/11), eşim (22/3), ođluma (23/3), suyum (23/12), ekmem (23/12), olum (29/17), sūdüm (29/18), ğuruşum (34/44), ūsdümde (34/35), küççim (37/6), barmaklarım (46/17), çocim (47/11).

Teklik 2. kişi: +ın, +in, +un +ın, +in, +un +ıy, +iy

çocuğun (5/8), demediıy (18/8), buray (26/7), eniştıy (27/40), ğoltuklarıy (38/20), demen (60/1).

Teklik 3. kişi: +sı, +sı, +su, +sü, +u, +ü

ūsdünde (5/25), kursunda (7/2), sabāası (21/14), ğözüne (30/62), ūlūsü (37/10), sandī (41/15), çī torbasına (41/15), avlusuna (46/12).

Çokluk 1. kişi: +ımız, +imiz, +umuz, +ümüz

küğümüz (3/14), evirliğimiz (3/23), zamanımızı (4/4), elimizden (5/24), kursumuz (7/2), ğörevimizi (16/12), hayvanımız (18/4), laķabımız (20/6), ğölümüz (31/2).

Çokluk 2. kişi: +ıyız, +iyiz

ğahrıyız (34/30), ikiyiz (34/37), çaydanliyiz (39/14), muradıyıza (40/8).

Bölge ağzında teklik 2.kişi ve çokluk 2. kişi ekleri "y" sesiyle kullanılmıştır.

Çokluk 3. kişi: +ları, +leri

çalışdıklarını (5/15), tarlaları (8/7), çocukları (29/30), bubalarını (45/19), yanlarında (54/10).

3. 1. 2. 3. Hâl Ekleri

3. 1. 2. 3. 1. Yükleme Hâli (Accusatif)

Kandıra ağzında ek, +ı, +i, +yı, +yi, şekillerinde tespit edilmiştir. Bölge ağzında hece düşmesi nedeniyle ek uzun ünlü şeklinde tespit edilmiştir. Yükleme hâlinde isimler geçişli fiillerin etkisi altındadır.

o zaman gördüm adamımı (3/14), yimeni yirdi (3/22), bıçak kesmiyâ böri (3/29), yirmisini birağ (4/3), bı yanını istemeyoz (9/11), gıtdik Perşembe Bazarını dolaşdık (11/17), hangımız hangımızı (11/28), çeşmeninkini etdilē (14/5), gelinlerimi ūlanlarım buldu (16/10), canını āmamış (19/4), gördim yazī o kıuyabiliyom (22/2), ğarī dövyomuş (26/19), sābını da bulmuş (27/12), yumrularını yaptım (28/23), çantaları dikelēdi böle (30/18), nuskaları, suları, yidirmişlē (34/39), çek eliyi çek (39/4), belleri tutīldi zaman (46/11), yarē akıtmak için (46/15), ilēsini bilmem (50/1), bubannemiy beyini öldürmüşlē (54/1), bilemem da ilerisini (58/7), süpürgeyi getī (60/3).

3. 1. 2. 3. 2. Yönelme Hâli (Datif)

Kandıra ağzında ek, +a, +e şeklinde tespit edilmiştir. Bölge ağzında ek, "y" sesinin düşmesine bağlı olarak uzun ünlülü şeklinde bulunmaktadır. Yönelme hâl ekleri, isimleri fiillere yaklaştırma ve yönelme görevinde bağlar.

harmana ser buydayları (2/5), arabi (3/3), önları çetelere (5/4), beni okula yolladı (8/2), yanına gidim de dedim (8/12), annem başa şalvar (9/8), göca dereye öte

gidiyālā (14/9), tarlaya gidēdik (18/4), Kırkdere'de mandire gitdim. (21/14), günüy akşamına gadā (23/11), ğonu ğomşıye vē (26/5), yârime helal osuy (27/80), lambē ğodum (28/25), benim tama gelen (34/30), Isaqlādaki hoce bi danişem (34/43), kadınlaraya yaPdılā (40/5), muradıyıza erdiyiz (41/8), aşāsına ğormuş (47/7), onlara ğaydırılādı daş (48/7), sattılar sava sola (50/7), Akçuvē ālara borçlanılādı (50/14), orī çocuk kırıkladiyelādı (51/3), ğarağola yakın işe vādı (53/20), ninemiy ğövsüne böyle dayamış (54/16), çocimi başkasına vermām (55/12), o kadın arkama dikildi (56/6), gelini āğlatmeye gidērik (57/7), bezin depolarına (59/6), Ağva susasına indik (59/20).

3. 1. 2. 3. 3. Bulunma Hâli (Locatif)

Kandıra ağzında ek, +da, +de şeklinde tespit edilmiştir. Bulunma hâl ekleri, fiilin ismin içerisinde gerçekleştiği anlamını verir.

Hıdırellez'de kellesi (1/5), dibekde düvēdik (2/14), İzmid'delē (3/5), onlā vā ğulāmda (5/5), biyol ğonuşduğ halasının evinde (6/7), gidip de zirayetinde bulunmak dīl mi (11/5), bu yakınımızda işē vā (20/5), eviy üs yanına çı kđık işte dePremde (22/6), o anda o gelin ölmüş (26/22), seni görecek camda (28/14), damat tabi dışāda, gelin düvünlē tabi evde oludu. (30/20), onu darağda darādık (31/5), o orda yatıyā (34/21), beygirmen kövlerde peynir topleyip (36/17), bi yerde (39/32), bi bayramda (43/15), hepsi dīl de āzki tarihde (46/6).

3. 1. 2. 3. 4. Ayrılma Hâli (Ablatif)

Kandıra ağzında ek, +dan, +den şeklinde tespit edilmiştir. Ayrılma hâl ekleri, fiil hareketinin isimden uzaklaştığı anlamını verir.

üyleneydi āzgiden (3/32), besmele çekdikden kere (3/38), bıydāyları toplālādı bulladan kīlēden (5/4), şimdi būllā gevırdan ğāma (5/17), üstüne de ukādan aşā çezme (5/26), küçüklükten bıras biliyodum (7/3), çalılık yer oldinden Çalyer ğoymuşlar (10/10), soğundan verecek oldu soğundan caymış (15/2), yani Bilecik'den gelmişiz (20/7), dePremden sora (22/10), yaslaçdan tavukları geçir (26/6), yimek verdikden kere (30/17), Āvā'dan buraya (36/15), radyodan dinliyoduğ (40/7), bi yēden bi sızladı (46/23), soğuklamağdan mı oliyā (47/5), yumurduğdan sonra geldim (52/2), gelini āğlatdıktan sora (57/14), damatlarıy yanına ayretden yimek yapılır (57/19), yanımızdan geçēken (59/23).

3. 1. 2. 3. 5. Vasıta Hâli (İnstrumental)

Kandıra ağzında ek, "+la, +le, +lan, +len, +na, +ne, +nan, +nen, +nēn" şeklinde tespit edilmiştir. İsimlere vasıta hâl ekleri getirilerek fiilin "ne ile, nasıl ve ne zaman" yapıldığı anlamı verilir.

üyle (3/4), anasınna barabā gōşulā (3/24), reçberliklen uğraşdık (4/1), büyle elnen elnen yapādık (5/31), amcamınan görümcem (9/1), bacāma düşmesinnen (9/6), ben de giderim senlen barabar arabaynan dāl mi bu (11/16), gemīnen (12/8), köpüryā deni gāşinen ölçēdik (17/5), sabaninan (18/4), önlan çit sürēdik (18/5), dePremde dışarı çıkādım baddaniyenen (22/3), kapı kapı lokumlan (30/3), günlük kıyāfetinen oludu (30/9), ne iş yapāsam bu deyneklen (34/9), onna hafta idare edilēdi (45/5), ondan būle yımirtayınan gārişdirilādı (46/8), o çibinen ūle gūvātli osun (46/9), nişesteynen sanayavınla yımirtayı işe yapdık (46/27), sarımsānān gātık yapadı (47/7), fazlanan da olabiliyosun (48/2), yatā sokDula bicamalarinan (55/11), yörünēn ikisi bir (58/2), alıcāmız gızlan berāber babası (59/25).

3. 1. 2. 3. 6. Eşitlik Hâli (Equatif)

Kandıra ağzında ek, +ca, +ce şeklinde tespit edilmiştir. Eşitlik hâli eşitlik, benzerlik ve gibilik anlamlarını verir.

Durum ve Tarz

gövece (1/14), Ğaraşlyecele gēmiş (5/18), temiz insan demek bence (10/1), öğrendim kendi halimce (22/2), mahallece (46/3), Ellezle pımarından kövece (30/95).

Yaklaşıklık

iyice bişē (3/41), iricenemişdi (54/23), orice bırakın kellerimi (5/21).

3. 1. 2. 3. 7. Yön Gösterme Hâli (Direktif)

Kandıra ağzında ek, +arı, +eri şeklinde tespit edilmiştir. Yön gösterme hâli isimlere gelerek fiilin yönünü gösterir.

çıkđık dışarı (11/12), ileri geri (18/6), tepesî uķarı (21/10).

+arı yön gösterme ekinin hece kaynaşmasına uğradığı tespit edilmiştir.

ukādan (54/24).

3. 1. 2. 4. İlgi Eki (Genitif)

Kandıra ağzında ek, "yalın, +ıy, +üy, +in, +nun, +iñ, +nıñ, +nuñ, +nıy" şeklinde tespit edilmiştir. İlgi eki, ismi başka bir isimle ilişkili hâle getirir.

arabalarıy numaralarını (3/2), kütüklüklerin içine (4/9), adamıy ismi (4/10), gönşunun da uğlanları (5/2), kızların üçüne (5/31), gömşunun samanlī (6/3), halasının evinde (6/7), anneminin annesi (9/12), içinden çıkamam işiñ (11/6), nüfusu galabalık bi kesiminin (12/12), pınarıy suyunu (14/4), çeşmeninkini (14/5), eviñkini (14/6), başkasınıy evine (15/7), sıcāy altında (18/9), Ğadılarıy ordan (19/11), üzüm asmasından (19/12), petey içine (25/29), sırtmacıy ğızı (27/4), kimseniyevine (28/5), südüy içine (29/13), deliy āzına (30/81), ölenleriñ bedtavası (34/17), dünürünün bubasına (36/17), çociy içine (37/1), köv pınarı (44/6), çoğunun kümesi (50/9), ninemiñ, babannemiyevine (54/9), buranıy halkı (59/27), furunuñ önünü (60/4).

3. 1. 2. 5. Aitlik Eki

Bölge ağzında aitlik ekinin ünlü uyumuna uyduğu veya uymadığı örneklerle tespit edilmiştir.

ĞaymaS'dakilā (5/19), dokiyenlerinkilē (5/28), okuldaki (8/2), bizimki (12/2), çeşmeninkini (14/5), ayā ucundaki (28/30), şimcikilē (32/8), yılıki (38/4), sonku (45/24), eĝelki (57/1).

3. 1. 2. 6. Soru Eki

Kandıra ağzında ek, "+mı, +mi, +mu, +mü" şeklinde tespit edilmiştir. İsimlerin soru şeklini yapar.

davul mu (7/10), bure beni mi bekliyodunuz (11/21), çok mu (14/7), gözü mü ğaldidi (20/9), hoca tanıyo mu (26/10), ğunduzu musuy (27/36), sırtlarınan mı (32/11), Hasan mı (34/15), Akçove mi (39/21), çift misiy, tek misiy (50/23).

3. 2. Zamirler

Zamirler, isimlerin yerine kullanılan ve onları işaret yoluyla temsil eden sözcüklerdir. Kişi, dönüşlülük, işaret, soru ve belirsizlik olmak üzere beş çeşit zamir vardır.

3. 2. 1. Kişi Zamirleri

Kişi isimlerini karşılayan zamirlerdir.

Teklik 1. kişi

Yalın Hâl: ben (3/5), (10/9), (11/24).

İlgi Hâli: benim (1/14), (5/1), (11/8), (12/12), (27/2).

Belirtme Hâli: beni (8/2), (15/2), (16/2), (32/2), (51/10).

Yönelme Hâli: Yazı dilinden farklı olarak "bağa" ve "baña" şekilleri de tespit edilmiştir.

bana (15/9), (27/63), (28/15), (39/15); bağa (3/38), (8/7), (55/9); baña (15/6), (3/4), (8/14), (27/70), (28/40).

Ayrılma Hâli: benden (34/35), (42/10), (50/17).

Bulunma Hâli: bende (46/12), (50/23).

Teklik 2. kişi

Yalın Hâl: sen (4/6).

İlgi Hâli: seni (27/1), (29/5).

Belirtme Hâli: seni (8/5), (43/22).

Yönelme Hâli: sana (19/5), (26/21), (28/36), (34/31).

Ayrılma Hâli: senden (34/35), (42/10), (50/17).

Bulunma Hâli: sende (46/12), (50/23).

Teklik 3. kişi

Kandıra ağzında yazı dilinden farklı olarak 3. teklik ve 3. çokluk şahıslarda zamirlerin dar şekilleri de kullanılmaktadır.

Yalın Hâli: o (1/6) (4/7), (5/29), (20/11), ö (11/20) (54/17).

İlgi Hâli: onun (3/37), (11/13), (14/13) (43/8) Onuy (15/4) (21/2), onun (53/24); unnan (2/5).

Belirtme Hâli: onu (6/3), (14/5), (25/35), önu (9/13) (31/3) (54/19).

Yönelme Hâli: ona (11/5) (14/2) (26/28).

Ayrılma Hâli: ondan (1/18), (31/2), (4/6), (50/8), öndan (53/25).

Bulunma Hâli: onda (19/2).

Çokluk 1. şahıs

Yalın Hâli: biz (1/2), (7/9) (21/4), (30/51).

İlgi Hâli: bizim (1/7), (5/13), (33/9).

Belirtme Hâli: bizi (32/5), (40/4), (59/30)

Yönelme Hâli: bize (3/39), (26/24), (39/15).

Ayrılma Hâli: bizden (28/9).

Bulunma Hâli: bizde (36/9), (45/3).

Çokluk 2. şahıs

Yalın Hâli: siz (7/10) (10/4),(54/13).

İlgi Hâli: sizi (30/64), (50/13).

Belirtme Hâli: sizi (25/37).

Yönelme Hâli: size (28/49).

Bulunma Hâli: sizde (28/16).

Çokluk.3 şahıs

Çokluk 3. şahıslarda r sesinin düşmesine bağlı olarak ekin uzun ünlülü şekli (onlā) ve benzeşme yoluyla oluşmuş şekli (onnarı) tespit edilmiştir. Bu ses değişimleriyle oluşmuş şekiller bölge ağızında yaygın olarak kullanılmaktadır.

Yalın Hâl: onlā (4/5) (28/4) (30/74) (35/5); onla (11/29) (34/16) (57/5).

İlgi Hâli: onların (6/4); onların (8/10), (30/68).

Belirtme Hâli: onları (1/20) (5/16) (22/2); onları (29/20), (46/21); onları (54/26).

Yönelme Hâli: onlara (30/18), (39/3); onnara (45/18); onlara (5/31).

Ayrılma Hâli: onlādan (22/2) (23/7) (49/3).

3. 2. 2. Dönüştülük Zamirleri

Kişi zamirlerine göre anlam bakımından daha kuvvetli olan zamirlerdir. Dönüştülük zamiri bölge ağızında yazı dilinde olduğu gibi "kendi" sözcüğüdür.

herkeş *kendi* ekmeni kendi çıkaryā (1/10), *kendim* biniyom (3/4), siz *kendi*iz toplāsınız (7/10), *kendini* ğurtaracak ğadā (8/18), *kendi kendime* (11/6), bizim *kendi* işemiz laķabımız (20/6), *kendi* halimce (22/2), *kendi* yapıyādı (25/24), *kendisi* yapıyādı (25/24), *kendine* göre (25/25), *kendimiz* yaptırıyoruz (25/26), *kendiye* (34/45), *kendim* ğuyecem (39/6), *kendiminkilē* vādı (45/16), *kendimize* bi ķadın bulduk, (50/19).

3. 2. 3. İşaret Zamirleri

Bir nesneyi işaret yoluyla göstererek o nesneyi karşılayan zamirlerdir. İşaret zamirleri yazı dilinde olduğu gibi bölge ağızında da bu, şu, o ve bunlar, şunlar, onlardır. Bu işaret zamirleri çeşitli ses değişimlerine uğrayarak "ö, onlā, bunna, bunlā" şekillerinde kullanılmaktadır.

"bu, Şu, o" işaret zamirlerinin hâl eklerine göre ekimleri Şu Şekildedir:

Yalın Hâli: o (1/6), (4/7), (5/29), (20/11); bu (6/5), (11/4), (29/8), (30/80), (34/24); Şu (29/4).

İlgi Hâli: onun (3/37), (11/13), (14/13), (43/8); onuy (15/4), (21/2); onun (53/24); bunuy (15/9); bunun (27/11); bunnan (12/5), (34/8); Şunuy (41/13), (43/25).

Belirtme Hâli: onu (6/3), (14/5), (25/35); onu (9/13), (31/3), (54/19); bunu (6/3)(14/10)(15/1)(25/21)(26/19).

Yönelme Hâli: ona (3/19), (11/12), (26/12); buna (1/19), (8/11), (15/1), bunusuna (30/15); Şunusuna (30/15).

Ayrılma Hâli: ondan (22/4), (34/12), (42/10), (50/8); ondan (57/1); bundan (42/9); Şundan (60/2).

Bulunma Hâli: onda (19/2).

İŞaret zamirlerinin okluk Şekilleri teklik Őekillere (bu, Şu, o) okluk eki getirilerek yapılmıştır. Bu okluk Şekillerinde, okluk eki ile zamir arasına zamir n'si girmiştir. İŞaret zamirlerinin bu okluk Şekillerinin hâl eklerine göre ekimleri Şu Şekildedir:

Yalın Hâli: onlâ (4/5), (28/4), (30/74), (35/5); onla (11/29), (34/16), (57/5); unlâ (17/5); bunlâ (2/1), (5/5), (14/6), (26/30); bunna (54/4), bunlar (10/3).

İlgi Hâli: onların (6/4); onların (8/10), (30/68).

Belirtme Hâli: onları (1/20), (5/16), (22/2); onların (29/20), (46/21); onların (5/4), (33/7), (54/27); bunları (1/19), (20/14).

Yönelme Hâli: onlara (30/18), (39/3); onların (45/18); onlara (5/31).

Ayrılma Hâli: onlardan (22/2), (23/7), (49/3).

3. 2. 4. Belirsizlik Zamirleri

Varlıkları belirsiz bir Şekilde temsil ederler. Kandıra aŐzında kullanılan belirsiz zamirler Şunlardır: herkeş, Őē, Őēy, iŐē, kimse, bazıları, biri, kimi.

herkeş kendi ekmeni (1/10), urdan şüle *bi şe* yapaladı (2/10), *hiç kimse* yok yanımda (3/4), *bazıları* duz atmazlā (3/36), küğlerde *kimse* genç ğāmadı (7/8), *biri* hemen soyunuyo (10/6), *biri* demiş geçicīn , *biri* geçemīcin (12/1), adamıy *biri* (14/2), *kimi* yavruleci *kimi* buzā (23/2), *kimisi* kestana balını (25/18), *işē* Cenab Allah demişkin (27/1), *bi kimseni* evine yollamazlādı (28/5), lambē ğodum şöyle *işēni* üstüne (28/25), *herkeşi* misēfir ederim (29/6), *herkeş* evine götürü (30/84), adamın *birisi* sormuş (35/1), *kimine* ciğeri ğoyyom (39/3), hinci o *işēyi* (43/2), yakınından *birisi* (43/23), *bazılarımız* yaparıS (46/5), *kimisi* diğmen beklēmiş (54/7).

3. 2. 5. Soru Zamirleri

Varlıkları soru şeklinde karşılayan zamirlerdir.

hangını birini sayicīn birader yav (4/1), *kim* bili (9/6), başa *kim* ne alıverecek (15/6), onu *kim* aldırdı (39/19), *hanKını* birini edem (50/16).

3. 3. Sıfatlar

Sıfatlar bir ismin önüne gelerek onları niteleyen ve belirten sözcüklerdir. Sıfatlar niteleme ve belirtme sıfatları olarak ikiye ayrılır:

3. 3. 1. Niteleme Sıfatları

Bir ismi çeşitli özellikleriyle niteleyen sıfatlardır.

yeşilli çocuk (2/2), ğoca dereye (2/11), ğırmızı, beyaz, aynalı (5/24), eski usul (7/5), ırāmetli bubam (8/2), dürüst insan(10/1), avır bi hasta(11/4), böyük oğlanı (11/9), çok sert adamıdı (15/9), ğara saban (18/5), bakğalcı işē (21/1), yeni petek (25/6), ğoca fiçılarının (25/33), ısırğan köpek (28/47), küçük düvün (30/8), ispatlı şahitli hoca nikahı (30/37), ğızıl gaplā (30/90), eski insanlā (32/8), en küçük ğayınçım (34/20), ziyenker hayvan (35/8), Ğambır Üsen (37/4), Ğazanlı soba (39/17), naylon ğümbet (40/2), yeni usullēden (43/16), ğür pınarıñ (44/3), kirli yününü (46/11), ğalıp sabın (46/38), sarı su (47/7), hoyuğ yire (48/8), ğırmızı kenar (49/7), ağ ğoyun ğara ğoyun(51/12), sıcak bide (52/3), mancarlı bide (52/5), ğanlı yaşlā (53/3), çiy barmaklarının (53/15).

3. 3. 2. Belirtme Sıfatları

Varlıkların yerine onları işaretle, sayısını göstererek, soru şeklinde ya da belirsiz şekilde belirten sıfatlardır.

3. 3. 2. 1. İşaret Sıfatları

Varlıkları işaretle belirten sıfatlardır. İşaret zamirleri isimlerin önüne gelerek o ismi belirtir.

bu çocuğu çomā (5/8), bu yakaya (10/7), o zaman (13/5), o tarafda (16/6), bu köve (20/8), bu elimā (27/10), şu akan su (29/6), şu ğadā sanayavı (39/28), şu ğomşunuy(42/4), şu ğadacık yā (45/4), bu mektubu (51/21).

3. 3. 2. 2. Sayı Sıfatları

Asıl sayı sıfatları, sıra sayı sıfatları, üleştirme sayı sıfatları ve kesir sayı sıfatları olmak üzere dörde ayrılır:

3. 3. 2. 2. 1. Asıl Sayı Sıfatları

üç gün (2/12), seksen iki seneden (4/3), altı yaşında (8/1), yirmi dört yaşında (8/9), yetmiş yaşında bi insan (11/7), iki tene deli(12/1), iki görümce (16/5), otuz beş hanelik köv (20/20), üç dört tene göynek (28/20), bi haFda (31/3), beş çocuk (37/7), bi kilo çī (41/14), otuz tane torun (50/16).

3. 3. 2. 2. 2. Sıra Sayı Sıfatları

birinci sene (13/4), dördüncü sınıf (32/3).

3. 3. 2. 2. 3. Üleştirme Sayı Sıfatları

birer tabā (30/4), birer tene (30/18).

3. 3. 2. 2. 4. Kesir Sayı Sıfatları

yarım tavık (39/12), yarım saat (52/3).

3. 3. 2. 3. Belirsizlik Sıfatları

Varlıkları belirsiz olarak belirten sıfatlarıdır.

çok mücadele (1/9), hiç pişmanlim (1/13), her iş (2/7), bütün millet (3/25), filan yirde (3/32), hiç ses (8/9), bi ğaynarca (19/7), çok daş (20/1), öyle bi şelēden (20/2), her yellēde (20/12), bi imkan (22/6), bir masal (26/8), başka akrabanan (30/59), bi adam (33/1), ıcık makarna (34/11), biKaç ğaşıık (34/11), başka tencire (39/25), bütün patatis (39/33), hiç habarım (41/4), çok kötü günlē (41/15).

3. 4. Zarflar

Zarflar zaman, yer, durum ve miktar bakımından fiilleri niteleyen sözcüklerdir. Zarflar zaman zarfları, yer-yön zarfları, nitelik zarfları, azlık-çokluk zarfları ve soru zarflarından oluşmaktadır.

5

3. 4. 1. Zaman Zarfları

Fiileri zaman bakımından niteleyen zarflardır.

oraık *şimdi* ekdik (1/5), hayvanlā da tamda oluyo *atık* (2/6), sen de dur *şimdik* (4/11), ohuyoz hinci yine (7/5), *böyün* bakım vā (25/5), *eylülde* alıyosuy balı (25/14), *şindi* arı çalışıyo (25/15), *üç ay* omuş (28/1), *sornā* indirdim (28/31), *atık* dedim (28/52), o anda geliyā *şinci* (29/21), *bi zaman sorna* gidiy (29/32), hoca nikahı ğıyālā *o akşam* (30/37), *ertesi güne* duvā söylēlē (30/41), *o akşam* “el öpmesi” yapālā (30/65), *perşembe gününe* işe yapālā (30/71), *cuma gün* akşam kesiyolā (30/94), *son ğaldiye* Pınarlı koydulā (31/1), anladıy mı *şimcik* (32/2), *otuz kırık sene* oluyā (34/23), *baya erken* gitmiş (34/27), *benden eveli* geberiy (34/37), *geçken* gidiyoduık (35/3), *on üç yaşından beri* ben burda ğāvecilik yapıyorum (36/1), *şimdik* bırakmazlā, *hemen* getiriyālā (37/10), *bıldır* edindim (38/6), *cuma gün* gidiyorum (39/1), *şimdi* gidiyā (39/10), *biyol* ğāvenin camından bakıyoz (40/4), *o akşam* yatdık (41/6), *on birde* kapanıyo (41/11), geliyodu *her akşam* (42/5), *bi zaman sonra* nişan yapıdık (43/15), *hafta* idare edilēdi (45/5), *üç gün üç gece* davıl çaldı (45/26).

3. 4. 2. Yer-Yön Zarfları

Fiileri yer bakımından niteleyen zarflardır.

fur fur çek *aşā* (2/10), inmiş *aşā* (6/4), çıktık *dışarı* (11/12), bizimki dönmüş *geri* (12/2), *geri* döndüm (19/12), *beri* geliyālā (21/10), *tepesi* *ūkarı* gitmiş (27/10), *dışarı* gitdi (28/10), *dışarı* çıkā (30/75), *yukarı* gidemedim (34/15).

3. 4. 3. Nitelik Zarfları

Fiileri durum bakımından niteleyen zarflardır. Bu zarfları, durum bildiren sözcükler ve vasıta (instrumental) eki ve eşitlik (equatif) eki almış isimler oluşturur.

elinen sepēdik (2/7), *yörüle*k geldiyiz (3/8), *zaten* yokumuşdu (3/33), *iyice* bişē (3/41), *būlene* dīldi (7/12), *epey* biraS onlā otduk (11/10), bu kapıyı açmayın *yalınız* dedim (14/13), *şindiki gibi* gullanıyoduk (17/3), *iyi* bilemeyiz (20/17), öğrendim *kendi halimce* (22/2), *zatin* gaybedecey (26/18), *eyilinen* vēmezlē (28/34), *böle* kövüy içini gezēdi (30/24), *böle* kilim genelēdi (30/27), evlere *böle* söylēlē (30/43), *elbirlikden* suya gidili (30/78), eskiden *öyle* gızıl gaplā vādı (30/90), *öyle* bi gāmış (33/3), *öyle* *öyle* geçiyom (34/2), *öyle* omuş işde (37/12), *güzel* doğratdırım (39/23), *böyle* etdim (41/14), bekliyomuşdu *zaten* (42/8), *ölē* delē (43/6), gitdik işde *būlene* (43/9), *öylene* istedik (43/11), örtme bürüyolādı *büylene* (44/22), *öle* bi köv vāmışdı (45/14), toplarıS *büle* (46/3), soğan sarardıyoz *güzel* (52/7), *şöyle* etdim (59/15).

3. 4. 4. Azlık-Çokluk Zarfları

Fiileri miktar bakımından niteleyen zarflardır.

o kadar *pek* bilemiyom (3/3), *ıçık tā* gel (5/20), *ıçık* okimicekte (7/4), *bi tā* saymıyom (8/6), *ıçık* gonusdu (8/12), *biraz* naz edē (30/53), *biraz* geç gākılıyā (38/2), *acı*k da salça atarım (39/29), *acı*k sözlüdüm (42/11), *çok* çalışdık (45/18), *tā* nápiyalādı (46/7).

3. 4. 5. Soru Zarfları

nası yaPıyoz (3/35), *nası* tanışdık (6/1), *nasıl* bulacem (27/12), *nasıl* dayanıyosuy (27/50), *naşı* geçiriyoy (38/1), *nasıl* yapıyoy (39/31), *nası* geldi mi (40/1), *nası* geçdik (42/1), *niye* rezil ediyonuz (54/13).

3. 5. Edatlar

Edatlar tek başına anlamları olmayan isimlerden sonra gelerek anlamsal olarak onlara bağlı bulunan, eklendikleri sözcüğü cümle içerisindeki diğer sözcüklerle anlam ilişkisi içerisine sokan sözcüklerdir. Kurdukları bu anlam ilişkileri geçicidir. Edat çeşitleri şunlardır: ünlem edatları, bağlama edatları, son çekim edatları, soru edatları.

3. 5. 1. Ünlem Edatları

Bu edatlar his ve heyecanları, sevinç keder ızdırıp, nefret, hayıflanma, coşkunluk vs. gibi ruh hallerini; tabiat seslerini, seslenmeleri; tasdik, red, sorma, gösterme gibi beyan şekillerini ifade eden edatlardır. Ünlem edatları şunlardır: ünleme edatları, seslenme edatları, gösterme edatları ve cevap edatları.

3. 5. 1. 1. Ünleme Edatları

Duygularda ve tabiattaki seslerin taklitlerinde kullanılır.

ah çocüm biz bunları doğurduğ (1/19), *hah*, çelik çomak işde (48/1), *eh*, o akşam geledim (28/40), *ay* süpürdü olları (34/48), sevdalım amman *of of...*(57/11), bak şimdi de ğaldık, *hohā* (42/12), *şşş* haydi ğız yarış yapacaklāmış (30/96).

3. 5. 1. 2. Seslenme Edatları

Birine seslenirken kullanılan edatlardır.

birader *yav* (4/2), hep böyle ğızım *yav* (4/4), hadi diyo *yav* (10/7), *hadi* öle iki üç ğün (11/21), *hadi* geliy de ısının (14/2), *hey* gidi insanlık (19/12), *lan* Lütfi bi

Furdum ben (21/7), *lan* gene gitmiş (26/2), *lan* öyle iş olu mu (34/47), *lan* hiç inanmadım (41/9), her gece *yav* casuslā geliyālā (59/7), *yav* mesela demen̄ gibi (60/1).

3. 5. 1. 3. Gösterme Edatları

Birini ya da bir şeyi göstermek için kullanılan edatlardır.

tah göca dereye (2/10), satdık *işde* düğün yapacāz (7/6), Çanakkale'de *dē* ū yanda (12/5), seni nasibiy *dē ahā* (27/1), türbeleri *işde* (32/7), *tā* eskiden (32/9), *tā* bıldır (38/5), *deh* filan yirde bi su vā (44/6), *hah*, çelik çomak (48/1), hem edēdi hem ağılādı onları *işde* (54/26), *teh* şimdi kapıdan (57/8).

3. 5. 1. 4. Cevap Edatları

Onaylama ya da reddetmede kullanılan edatlardır.

çok *dēl* çay ğaşinin burunan (3/39), *tabi* orasına bi şī bilemeyiz (11/5), öğretmen de *dēl* (32/2), kendi yerim *dēl* emme (34/2), sırtmacıy ğızını alām *hā* demiş (27/5), *tamam* hazirlērim (39/10).

3. 5. 2. Bağlama Edatları

Bu edatlar, cümleleri veya cümle içerisindeki sözcükleri, sözcük gruplarını birbirine bağlarlar.

3. 5. 2. 1. Cümle Başı Edatları

Cümle başında bulunan ve cümleleri birbirine bağlayan edatlardır.

ama şimdi yok (1/3), *ama* bizim bağa sasık geliyā (3/38), *zati* şētan ğarışamaz işine (3/38), *zaten* cıngandı ura (12/9), *zati* milletde hasda oldu (17/4), ğan oluyomuş her yer *emme* biz görmüyo (26/28), *sati* yavlarım döküldü (29/23), *eğer* ğuyacak yer ihtiyaça (30/83), *emme* fakirdik çocim (32/4), *emme* ölenlerin bedtavası (34/17), *eyerkin* bu beyniy (39/31), *zaten* yorgunuS (41/6), *emme* çırpındık *tabi* (42/11), *belki* inşallah, (45/23), *yalınız* da herhal zorlatdım (46/14), *madem* hayatımızı anlatıyo (50/18), *çünkü* *yav* kadınlā çiy barmağlarının (53/15).

3. 5. 2. 2. Karşılaştırma Edatları

İki şeyi karşılaştırmada kullanılan edatlardır. Metinlerde tespit edilen karşılaştırma edatları şunlardır: ya...ya..., hem...hem..., ne...ne....

sudaki balık *ya* tutulur *ya* tutulmaz (24), *hem* sana nuska *ya* Pmişlā dedi *hem* sana içirmişlē (34/48), kimse kimseniy *ne* ekmeni yir *ne* çilesini çekē (41/16), *hem* edēdi *hem* aġlādı (54/26), *ne* ayak vā *ne* kafa (59/16).

3. 5. 2. 3. Denkleştirme Edatları

Birbiriyle anlam ilişkisi bulunan iki sözcüğü birbirine bağlar ve birbiriyle karşılaştırır.

meyva ağacı *veya* armit (3/30), anası gelī *veya* yingesi (30/88), bi kadın alıyadı seni yakınından birisi yengen *yahut* bi ġız (43/22), çıkārıs işēye *yahut* çayirī *yahut* bi cami (46/2).

3. 5. 2. 4. Sıralama Edatları

Arka arkaya gelen sözcükleri cümle içinde sıralamada kullanılan edatlardır.

ne sıkıntılarının (1/2), hayvanınan, ġoyununan uğraşı duruyoduġ (2/5), unnan vakit geçiriyoduġ (2/5), anasınınna barabā ġōşulā gelī (3/24), armit *ve* elma, ceviz (3/31), bubamı yollamışlā anamınan küvē (5/10), amcamınan görümcem geldi (9/1), gidiyālā ki çocuk, altınlarınan oynuyomuş orda(29/34), günlük kıyāfetinen oldu (30/9), Lütfi bıçaġlandinen ġaldı (21/15), tokmaġnan dövēdik (31/4), küfelēnen ekmekleri orē çıkarılādı (32/10), sen bennen barabā yiyoy (34/31), *ne* iş yapāsam bu deyneklen (34/8).

3. 5. 2. 5. Sona Gelen Edatlar

Kendinden önceki sözcüğü cümle içerisindeki diġer sözcüklere bağlamakta kullanılan edatlardır.

dēdi ki adam *da* ġızın bubası *da* (3/30), *hamı* dēlē *ki* ūētan ġarıūmaması (3/37), *ne* ise (10/6), demek *ki* o eviy ġızında (20/9), nēse geldik (21/3), ermişmiş *oysam* (26/3), diyomuş *ku* ġocası da (26/16), haykirecem *ki* dedim (28/47), ezandan sornā

bile gelinlê eve girêlêdi (30/33), öğretmen de *dêl* (32/2), ğardaşıma *bile* gidemiyom (34/12), yerim *dêl* emme (34/3), sözlîmizi *bilen* görmüyoduk (43/18), ğonuşma yok *ku* (50/22).

3. 5. 3. Son Çekim Edatları

İsimlerden sonra gelerek baĒlı olduĒu isimle cümlelerin diĒer unsurları arasında zaman, mekan, cihet, tarz, benzerlik, başkalık vb. gibi bakımlardan çeşitli ilgiler kuran kelimelere çekim edatı diyoruz.³¹ Metinlerde tespit edilen son çekim edatları şunlardır: *kere*, *Ēöre*, *diye*, *deni*, *gibi*, *için*, *Ēadan*, *Ēadâ*, *Ēarşı*.

ondan *kere* biçeriz (1/6), havanın sıcaklıne *Ēöre* (2/13), kütüklüklê yoĒurt dolu, Ēaynatdıktan *kere* getiryoğ (3/35), dökülü *diye* (4/7), şimdiki *gibi* üylene dîldi (6/7), millet mal *için* birbirini işi yapıyâ (7/13), âşamdan misefir *gibi* geldilê (9/2), ândan *kere* tençire Ēomuş (9/3), böceklê *deni* isim takmışlâ (13/3), eveli köpüryâ *deni* Ēařinen ölçêdik (17/5), biz *gibi* suda Ēıřın (19/8), eski yazı bildim *için* (22/1), zevkiye *Ēöre* örüde durabiliyom (23/11), Ēünüy akşamına *Ēadâ* (23/11), Cenab-ı Allah beni yisiy *deni* kurtlandırdı (26/37), ele Ēüne *Ēarşı* ordan ore (28/57), köye okımaĒ *için* (30/2), ölecek *deni* dedi, hasda *deni* (34/33), yabancı ossa yer *için* telâşe ediyâlâ (37/8), sabâ *Ēarşı* sovan doĒrêrim (39/26), elliyene avır osun *deni* sandî (41/15), her akşam Ēaçırmak *için* (42/5), nazar dovasından elhama *Ēadan* okuyoz (43/3), nohut tanesi *Ēadan* (46/31), ilkin konaĒledimiz *için* manav diyâlâ (50/3), bi yörümlük *gibi* ben gitdim (59/13).

3. 5. 4. Soru Edatları

Soru yapımında kullanılan edatlardır. Metinlerde tespit edilen soru edatları şunlardır: *hani*, *aceba*.

hani Ēüber derlê (9/3), *hani* yok mu ya (10/4), *hani* bi sinek (23/9), *aceba* memleket nerede (53/6).

³¹ Prof. Dr. Mecmettim HacıeminoĒlu, Türk Dilinde Edatlar, Bilge Kùltür Sanat Yay., İstanbul: 2015, s.1.

3. 6. Fiiller

3. 6. 1. Fiil Yapım Ekleri

3. 6. 1. 1. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

-ma-, -me- : Fiillerin üzerine gelerek onları olumsuz yapar.

yapmadım (6/7), açmayın (14/12), giyamamış, āmamış (19/4), çuvalmamış (26/8), durmamış (28/35), okutmadılā (32/2), ğarışdırmadım (39/35), inanmadım (41/9), ğāmadı (46/21), almamışlā (54/5), yollamamak (54/29).

-t- : Sık kullanılan ettirgenlik eklerinden biridir.

getirtirmiyālā (5/16), okuduruz (7/9), büyütdük (16/9), yükseldiyā (25/22), fırlattı (26/20), hazırlatdırdı (30/27), zorlatdım (46/14), ağlatırlā, ağlatdıkdan (57/14).

-r- : Ettirgenlik ekidir. "ç", "ş" ve "t" ile biten fiillerde daha çok görülür.

geçirdimiz (1/1), doğurdum (16/9), bitirdik (28/24), bişirise (34/1), yatırmış (41/15), ğaçırmak (42/5), düşüriyā (47/13), uçuryodu (50/25).

-tır-, -tir-, -tur-, -tür-, -dır-, -dir-, -dur-, -dür-: Faktitif ekleri arasında en çok kullanılanı bu ektir. Çalışma bölgemizde de çok fazla örnek tespit edilmiştir.

bindirveriyālā (3/3), kestirilēdi (3/27), getirtirmiyālā (5/16), söndürdüküdü (6/4), zorlaştırdı (11/2), şaştırdırdı (11/2), ğandırmaya (14/13), başlattiricim (21/16), ettirdik (22/8), dolduruyā (25/23), kurtlandırdı (25/37), ettireçēk (27/18), diktirmezdi (28/22), pitiştirdim (28/23), hazırlatdırdı (30/27), ayırıştırılı (30/92), ğuyduramazdım (39/7), aldırdı (39/19), oturturuyoduk (43/23), ğarıřdırılādı (46/18), Yazdırdık, çizdirdik (47/11), bulandırdım (49/22), öldürmüşlē (54/1), ğonuřturdulā (55/12).

-n-: Dönüşlülük ve edilgenlik ekidir. Dönüşlük ekinde fiilin hareketi, yapanın ya da nesnenin üzerinde dönerken edilgenlik ekinde yapan belirsizdir.

nişanlandım (3/8), toplamdı (3/26), ışıklanıkān (12/6), yollanmış (19/1), bıçaklandinen (21/15), kurtlanmışla (25/35), oynānıdı (29/6), evlensem (29/10), yük-lendik (46/34), borçlanılādı (50/14), huylandım (59/17).

-l-: Dönüştürme ve edilgenlik ekidir. Dönüştürme ekinde fiilin hareketi, yapanın ya da nesnenin üzerinde dönerken edilgenlik ekinde yapan belirsizdir.

dökülecek (4/9), açıldı (8/1), dağıldık (13/4), döküldü (29/18), gırıldı (29/23), yapıldı (30/1), toplanıldı (30/56), ayrıştırıldı (30/92), ğakılıyā (38/2), durulu (39/26), yorulduĝ (42/12), aĝılıyodu (43/24), Sevilmeyen sevilir (49/15), Biĝilmeden (50/7), gidili (50/21), Ğekilmiřlē (54/25), Ğevrildi (55/5).

-ř-: İşteşlik ekidir. Bir işin ortaklaşa yapıldıĝını gösterir.

tanişdık (6/1), bayramlaşmaya (21/5), dolaşdık (42/13), aĝlařeyodu (43/24), aĝlařdıktan (57/15).

3. 6. 1. 2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

+la-, +le- : Sık kullanılan isimden fiil yapma ekidir.

salavatladıĝ (1/10), ĝolayladı (2/8), nişanlandım (3/8), Ğuvallāřıy (18/11), bıĝaĝlamıřlā (21/8), yollamazlādı (28/5), yūkledikē (29/20), paklamış (29/28), demliveriyodu (36/15), konaklamış (50/3), kırıkadiyelādı (51/3), destekliyomuş (59/5), ilerledim (59/32).

+al- : Sık kullanılmayan bir ektir. Sıfatları fiil yapar.

Ğuĝalıyodu (17/5).

+da-, +de- : Genellikle ses taklidi sözcüklerden fiil yapar.

haydēyomuř (19/3), mişıldamış(24), işıldamış (24), dingildēken (24), debildicek (39/28).

+l- : "+al" ekine benzer ve onun gibi sıfatları fiil yapar.

inceldiyā (25/25), dizilmiřlē (27/1).

+a- : Sık kullanılmayan isimden fiil yapma ekidir.

oynalādı (3/27), kapandı (21/15).

3. 6. 2. Kişi Ekleri

3. 6. 2. 1. I. Tip Kişi Ekleri

Bu ekler zamir kökenlidir. Öğrenilen gemiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman ve gereklilik ekimlerinde kullanılır.

Teklik 1. kişi: +ım, +im, +um, +m

konuşiyem (43/29), uyumuşum (41/7), bırakecem (52/2).

Teklik 2. kişi: +sıy, +siy, +sın, +sin

ayırısıy (18/10), eksin, bisin (18/6), alıcey (18/8), vereceksiy (39/15).

Teklik 3. kişi: Eksiz olarak kullanılmaktadır.

ğaynā (3/41), alıyā (25/20), dedem gelecek (28/17), yıkamış (29/28).

okluk 1. kişi: +ız, +iz, +ıs, +is

bieriz (1/5), ektiriciz (3/12), gelmişiz (20/7), yaparıS (46/2), vercez (55/8).

okluk 2. kişi: +nız, +niz, +nuz, nz

ldrcanız (54/18), ediyonuz (54/13).

okluk 3. kişi: +lar, +ler

ğakmiřlā gitmiřlē (5/16), yaşıcaklar (7/8), kesiyolā (30/94), yapālā (30/73), alıyalā (44/7).

3. 6. 2. 2. II. Tip Kişi Ekleri

Bu ekler iyelik kökenlidir. Görülen gemiş zaman ve şart ekimlerinde kullanılır.

Teklik 1. kişi: +m

unutdum (20/14), yaPdım (33/4), gitsem (20/11).

Teklük 2. kişi: +y, +n, +ŋ

caydı ŋ (15/2), istesey (28/32), yabdıy (26/17), sulandırdın (49/25).

Teklük 3. kişi: Eksiz olarak kullanılmaktadır.

ırâmetli oldu (11/2), gēmezse (30/52), bōyütdü etdi (37/13), atse (59/16).

Çokluk 1. kişi: +k, +K

gitdik (21/1), yatdıK (22/11), versek (28/51).

Çokluk 2. kişi: +yiz

erdiyiz (41/8).

Çokluk 3. kişi: +lā, +lē

gēldilē (28/7), osalā (29/24), getdilē (38/8), yaydılā (38/8).

3. 6. 3. Bildirme Kipleri

3. 6. 3. 1. Geçmiş Zaman

3. 6. 3. 1. 1. Görülen Geçmiş Zaman

Geçmişte göz önünde olup bitmiş bir hareketi anlatmak için kullanılan fiil çekimidir. Görülen geçmiş zaman çekiminde "-dı, -di, -du, -dü " ekleri kullanılmaktadır. Çalışma bölgemizde, ötümlü şekillerinin kullanımı yaygındır.

Teklük 1. kişi: -dım, -dim, -dum, -düm

çok meraklıyım emme unuttum (20/14), nese onlara yaklaştım (21/11), bubamdan öğrendim (25/11), dedem bana matırdā dedim (28/17), orda otudum, yatdım, duvara dayandım (28/44), İzmir'de asgerlik yaPdım (33/4), dünürünün bubasına çalışdım (36/17), tā bildir edindim (38/6), hamır dutdum (52/1), davda odun kesdim (56/1), pınara bi yanaşdım (59/32).

Teklik 2. kişi: -dıy, -dın, - dıı

mâdem verecek olduy ne caydıı (15/2), sen bunu böyle yabdıy (26/17), sen benim adamı aldıy (34/39), ağızımı sulandırdın (49/25).

Teklik 3. kişi: -dı, -du, -dü

şimdi ırâmetli oldu (11/2), en küççük ğayınçım öldü (34/20), babam da böyüdü etdi hepisini (37/13), göca oğlan öyle ğaldı (47/15), Mendires geldi ö yaptı (53/12).

Çokluk 1. kişi: -dik, -dık, -dık,

ori bayrama gitdik (21/1), harmanda yatdıK (22/11), Kasımpaşa'da ördan imtan olduĝ (33/9), bi kilo çĩ yaptı ĸ (41/14), hepsini halletdik (45/19), nelē çekdik (59/8).

Çokluk 2. kişi: -diyiz

muradıyıza erdiyiz (41/8).

Çokluk 3. kişi: -dılā, -dilē, -dulā

bizim eve ğēldilē (28/7), son ğaldiye Pınarlı koydulā (31/1), beni beşi okutmadılā (32/2), āma tovuĝlā çıĝdılā, kövlere getdilē , yaydılā (38/8), pare bize vēmedilē tā (54/17), ertesĩ sabah bũ yāndan geldilē (59/33).

3. 6. 3. 1. 2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Geçmişte göz önünde yaşanmamış bir hareketi, başkalarından duyulduğu ya da öğrenildiği şekilde anlatmak için kullanılan fiil çekimidir. Öğrenilen geçmiş zaman için bölge ağızında -mış, -miş, -muş, -müş ekleri kullanılmaktadır.

Teklik 1.kişi: -muşum

biz yatdıĝ, ben bi uyumuşum (41/7).

Teklik 2.kişi: Metinlerde tespit edilememiştir.

Teklik 3.kişi: -mıŖ, -muŖ

anam āđlamıŖ (5/7) soğundan verecek oldu soğundan caymıŖ (15/2), Allah tarafından yollanmıŖ (19/1), dvene haydyomuŖ, çocukları emziriyomuŖ (19/3), bi t da bulamamıŖ o đarı (26/11), yimmıŖ ısırımıŖ (27/9), yılan da yavrularını đaybetmiŖ (29/12), yıkamıŖ, geydirmiŖ, paklamıŖ bunu (29/28), ninemi yatırmıŖ đocca đamayı çıkmıŖ, ninemiy đvsne byle dayamıŖ (54/16).

Çokluk 1. kiŖi:-miŖiz

Bilecik'den gelmiŖiz, bizim dedelerimiz (20/7).

Çokluk 2. kiŖi: Metinlerde tespit edilememiŖtir.

Çokluk 3. kiŖi: -mıŖl, -miŖl,

ondan sora đakmıŖl gitmiŖl (5/16), gevurl gmiŖl (9/12), ipek bceği yapıyomuŖl (13/1), babannelerimiz orladan yetiŖmiŖl . (20/10), Ltf bıça klamıŖl (21/8), Muhittin agama çalmıŖl bir olup bostandan (28/35), buyuruy buyuruy demiŖl (29/26), o katınnan anlaŖmıŖl (33/2), hocalara yazdırmıŖl beni (34/39), ordan sora or gç etmiŖl (45/7), kimse yok deni bunna motoru satmıŖl (54/5), burda sinema yapacađmıŖ adam bılamamıŖl (55/7).

3. 6. 3. 2. Ŗimdiki Zaman

Ŗimdiki zaman eki iin alıŖma blgemizde -"-y, -y, -ya, -yo" ekleri kullanılmaktadır.

-y: alıŖma blgemizde sık kullanılan Ŗimdiki zaman ekidir.

Teklik 1. kiŖi: -yem

onun iin konuŖiyem (43/29).

Teklik 2. kiŖi: Metinlerde tespit edilememiŖtir.

Teklik 3. kiŖi: -y

buydayleri dky atık (2/7), devam ediy hl (4/11), kestaneden de alıy, tlamurdan da alıy (25/20), bi Ŗ oldu zaman iŖe oluy farklı geliy kelimeler (60/1).

Çokluk 1. kişi: Metinlerde tespit edilememiştir.

Çokluk 2. kişi: Metinlerde tespit edilememiştir.

Çokluk 3. kişi: -yalā

emme gene de durmiyalā gızım (1/8), solon molon dutıyalā emme biz dutmīcez (7/8), şimdi pınarıy içinden giryalā ğadınla su alıyalā (44/7), onun için mi Bollu diyalā (58/7).

-yo: Çalışma bölgemizde sık kullanılan şimdiki zaman ekidir.

Teklik 1. kişi: -yom, -iyom, -iyom

ben yiyom atık (2/1), o ğadan biliyom canım (5/22), üzüm asmasından geri döndüm, ağlıyom (19/12), ben onu istiyom (27/20), gücüm yetēse bişiryom (34/2), ben de ğılıyom, yatıyom (38/2), kimine ciğeri ğoyyom şure sini (39/3).

Teklik 2. kişi: -yon, -yoy

sen ne durmıyon (4/7), o görümcemin başında işleniyo diyon ya (9/4), onu biliyoy mu (25/35), öküzleri sen ğoşuyoy (34/31), sen onlarıy peşini bırākameyoy (34/49), masûlu ekemiyosun dağlara şindi (35/9), bi yimek yiyosuy (41/6), iki kişide oynuyosun (48/2).

Teklik 3. kişi: -yo

şindi arı çalışıyo ha (25/15), kimisi kestana balını sevyo (25/18), bu getiryā tave ğoyyo adam (29/32).

Çokluk 1. kişi: -yoz, -yoS

ğaynatdıktan kere getiryo içine işē ūrē ğoyyo (2/35), Gur'an kursunda oğuyoz (7/2), Biz dedim içiyoz (14/6), Çakmağlā ğodulā, bilemiyo (20/3), biz orda geziyo (21/2), ehthiyarların lafını satıyo (45/6), Gara Gölüy başına gidıyoS (47/6), maydonos ğoyoz, piynir ğoyoz, soğan sarardıyo (52/6).

Çokluk 2. kişi: -yonuz

niye rezil ediyonuz (54/13).

Çokluk 3. kişi: -yolā

onlā çalışıyolā ğızım (4/5), cuma gün akşam kesiyolā (30/94), Bu yıl gene hastalık vāmiş, diyolā (38/6).

3. 6. 3. 3. Geniş Zaman

Geniş zaman, fiilin her zaman gerçekleştiğini ve gerçekleşmeye devam edeceğini bildiren fiil çekimidir.

Teklik 1. kişi: -arım, -urum, -rım, -rum

pek bi şilēden çatmam (1/1), paspas işine geldi mi o tozutturum (1/17), ben de giderim senlen barabar (11/6), türkümü de söylerim (20/11), ben bunu söylerim (26/21), Gur'anımı da okurum, herkeşiye yāv vērim (29/7), acık ona duz atarım (39/24).

Teklik 2. kişi: -ısıy, -ēsın

teneyi çıkarısıy bi tarafa, ayırısıy (18/10), orağ geli ekēsın, biçēsın (18/6).

Teklik 3. kişi: -ī, -ā

Hıdırellez'de kellesi gelī (1/5), dört āşam sonra ğızın anası gelī ōdan (3/23), o iyice bişē ğaynā (3/41).

Çokluk 1. kişi: -rız, -riz -rıs

ondan kere biçeriz (1/5), "cız alıyā" deriz biz (23/9), anlaşıriz, bakarız, ederiz (42/2), ondan sōra çıkāris işēye yahut çayırılī yahut bi cami öyle yiriz (46/2), yimek yaparıs, pasta işē yaparıs (46/2).

Çokluk 2. kişi: Metinlerde tespit edilememiştir.

Çokluk 3. kişi: -ālā, -ılā, -elē, -arlā

Çalışma bölgemizde, geniş zaman eki veya kişi eki "r" sesinin düştüğü yaygın olarak görülmektedir.

kadınlā gene evde eylence yapālā (30/73), su çomālarını ğarıştırılā (30/77), Erenlē dēler orē (32/6), āvde yimek yirler (57/3), ōrda ōyun yaparlā (57/6).

3. 6. 3. 4. Gelecek Zaman

Gelecek zaman ekleri "-acak" ve "-ecek" çalışma bölgemizde çeşitli ses değişikliklerine uğramıştır.

Teklik 1. kişi: -cem, - cīm

Perşembe Bazarına gidicīm , bīr ki bi şilē alicīm orlādan (11/15), gitmicam dedi bu doktora (11/28), ekmē ne yapecem (26/4), âleme gidecem (42/9), hinci geldim furunu bırakecem (52/2).

Teklik 2. kişi: -icīn, -ecey, -can, -acan, -eeksiy

Ġandire mi gidicīm İzmīd'e mi (2/16), hangını birini sayicīn birader yav (4/1), demediyi baĝlıcey, desdeyi işeyi alıcey (18/8), ĝara kōmeçleri atecey içinden (25/6), yeni petek ĝoyceksin içine (25/6), zatin ĝaybedecey beni (26/18), bize çay vereceksiy (39/15), söbiyan yazdıracan (47/14), her işēnin bi çaresi vā da yarış edican (47/9).

Teklik 3. kişi: -acaķ, -ecek, -caķ

şindi dedem gelecek (28/17), ona ĝöre yimek verecek, tavıķ verecek (34/12), ĝızıy ĝaçacek (41/4), hâlâ bulacaķ (55/15), neye soķacaķ, getirecek burī (58/17).

Çokluk 1. kişi: -cīz, - cāz, -caz, -cez

māyende fotıraf çektiri (3/12), bırasını satdıķ işde düĝün yapacāz (7/6), emme biz dutmī cez ōlene solon (7/9), ĝosterdilē biz evlenicīz dedilē (16/10), oricē yarışacaz dēdi (19/11), filim seyredecez yā (40/6), sıcak bide çıkarıcaz, ekmek çıkarıcaz . (52/3), para vercez (55/8).

Çokluk 2. kişi: -canız

Siz ōnu öldürcanız (54/18).

Çokluk 3. kişi: -caklar, -caklā, -ceklē

ondan şindi gelicaklā işde (3/6), İzmit'de yaşıcaklar (7/8), şinci südü içeceklē öleceklē (29/15).

3. 6. 4. Tasarlama Kipleri

3. 6. 4. 1. Emir Kipi

Çalışma bölgemizde emir kipleri istek anlamını da karşılamaktadır. Her kişinin ayrı bir emir şekli vardır.

Teklik 1. kişi: -ım, -im, - ĩm, -am, -em

şu dayımın yanına gidim de dedim , bi elini öp ĩm (8/11), ilik düvme olayım (27/32), ben nerden gelem (28/41), teneke de dedim çöpe atem (34/14), irezil galem (34/36).

Teklik 2. kişi: Eksiz olarak kullanılmaktadır.

gızım dedi, tençire al baņa (3/4), yirmisini bırak bi tarafa, on beşini bırak (4/3), şurda dur da (8/11), sen de geç (10/7), öküzü demiş hot demiş (19/5), deyvē neydi o (20/5), yaslaçdan tavukları geçir (26/5), sen çekil (28/15), gene cahillik bak (28/28), ötekiler git şurdan be, git şurdan be (29/34), geline damada selam vē, büyük küçük bil (30/68), gel Osman Ā gel (37/4), ğarınıy hazırla sofre (39/9), vur toğacı patlasın (46/48), çimene bak çimene (49/17), çoluğ çocuk sorma (50/16).

Teklik 3. kişi: -sım, -sin, -sun, -suy

Allah razı olsun yerden gövece (1/14), Allah acıklarını göstemesin (2/3), yârime helal osuy (27/8), osun seniğ goyunun dařlā (29/5), benimki de sana yaramasın (34/36), Allah ramet eylesin (41/6), bu bal dursun burda (46/22), vur toğacı patlasın (46/38).

Çokluk 1. kişi: -alım, -lim, -elim

yav ayrılalım be (10/4), biz de başalım (20/16), gel ğız ğonuşalım (27/38), yarışa bakmā gidelim (30/97), onnara biz bi bal vuralım (46/20), çiftleşelim dedim (50/24).

Çokluk 2. kişi: -y, -ın, -in, -iğ, -iy, - uy

atık orice bırakın kellerimi, bırakın kellerimi (5/21), geliğ de ısının barik (14/3), benim canımı sıkmay dedim, gidin başımdan dedim (14/10), buradan gidiy

siz yav (21/4), Lütfi bıçaqlamışla kaçın burdan (21/8), başka yerde konuşuy (28/16), ikiyiz de geberiy de dedim (34/35), susuy cıgıldemey (34/48), bize teselli verin (51/6).

Çokluk 3. kişi: Metinlerde tespit edilememiştir.

3. 6. 4. 2. Şart Kipi

Şart kipi ekleri "-sa, -se"dir.

Teklik 1. kişi: -sem

cenazeye gitsem ağlarım, düğün yerine gitsem oynarım (20/11), ben de demiş evlensem (29/9).

Teklik 2. kişi: -sey

isteseysel istemesey diyom (28/37).

Teklik 3. kişi: -sa

dutsa da geldim, dudmasa da bilmiyom (28/51), şu akan su da benim osa herkeşi misefir ederim (29/7), damat burē gēmezse (30/52), yakında dedim furtuna yapmadı bunu deyiz atse burē (59/16).

Çokluk 1. kişi: -sek

çocim dedi, para versek dedi (28/51).

Çokluk 2. kişi: Metinlerde tespit edilememiştir.

Çokluk 3. kişi: -salā

daşla benim göyunum osalā (29/24).

3. 6. 4. 3. Gereklilik Kipi

Metinlerde tespit edilememiştir.

3. 6. 4. 4. İstek Kipi

Metinlerde tespit edilememiştir.

3. 6. 5. Birleşik Zamanlar

3. 6. 5. 1. Hikâye Birleşik Zaman

3. 6. 5. 1. 1. Geniş Zamanın Hikâyesi

Teklik 1. kişi

duman addırıldım (1/18), bir kompostu göydurudum bi de helve de tarif edēdim (39/6).

Teklik 3. kişi

geriki büylene iki ayak olūdu (2/10), tokmak sallıyemezdi (28/25) , dün akşam kına da yakılđı (30/11), üstündeki kilim süslü oludu (30/28).

Çokluk 1. kişi

biz burda duvağ dēdik (3/20), tarlaya gidēdik (18/4), bi Damatlar'a gidēdik (28/25).

Çokluk 3.kişi

gelilēdi burē işte oyun coyun (3/21), damada börek kestirilēdi (3/27), uşur dēlēdi (5/3), hiç kimsē göstermezlēdi (30/34), dürü de çekēlēdi işde (43/38), odun çekelēdi bilmem ne yapāladı (50/14).

3. 6. 5. 1. 2. Şimdiki Zamanın Hikâyesi

Teklik 1. kişi

gidiyodum emme (2/1), tā adamı hiç bilmiyodum (3/9), bin liraya üç ay fennī çekiyodum (36/16), her köve de gidiyodum (39/1), bakkalcılık yapıyodum ben (45/1).

Teklik 3. kişi

o köpüryodu çuğalıyodu (17/6), kendi yapıyadı (25/24), işeyi vurduğ mu, domuz ğalıyodu (35/4), ilkin Hamdaş satıyodu (50/7), ninemi öldüryadı ya kesiyadı ya (54/21).

Çokluk 1. kişi

hayvanınan, göyununan uğraşı duruyoduğ (2/6), geliP gidiyoduğ yayan (13/4), ona yalınayak filē gidiyoduğ(19/7), kilim dokuyoduK, işliyoduK (31/5), denize mayın döküyoduğ (33/6), beygirle topluyoduğ (36/12), radyodan dinliyoduğ (40/7), beş candarmaya yetecek ğadan un ver̄dik (53/22).

Çokluk 2. kişi

beni mi beklidyodunuz (11/21).

Çokluk 3. kişi

bi çete dutuyodulā (5/11), fakiri fakir görüyodulā (16/3), şindiki gibi ğullanıyoduğ (17/3) ğavınan daş yakıyolādı (20/2), kövlüyü davet ediyālādı (30/3), yıkiyālādı orda kırklıyālādı (51/4), ore geldimi ordan potla geçiyālādı (53/11).

Kandıra ağzında şimdiki zamanın hikâyesinde ek sıralamasının bozulduğı tespit edilmiştir. Bölge ağzının karakteristik özelliklerinden olan bu bozulmada, üçüncü çokluk şahıs eki sözcüğün sonunda yer alır.

çete dutuyodulā (5/11), geziyodulā külere (5/13), fakiri fakir görüyodulā (16/3), zenginiy işinden ğaçıyodulā (16/4).

3. 6. 5. 1. 3. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Teklik 1. kişi

ordan dün̄de ıcık makarna pişidimdi (34/11), beyaz çember koydumdu (43/27), teyibi de götürdüm̄dü (56/1).

Teklik 3. kişi

o eviy ğızında gözü mü ğaldidi, yāv oldudu ya (29/19).

Çokluk 1. kişi

onu da söndürdüküdü (6/4).

3. 6. 5. 1. 4. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Teklik 3. kişi

o gece avıldamışdı (28/48), Üsen vâmıışdı (28/48), burè gelimişdi (37/3).

3. 6. 5. 1. 5. Gelecek Zamanın Hikâyesi

Teklik 1. kişi

ben sana onu deceedim (39/34).

Teklik 3. kişi

misēfir edecekdi ya (29/24).

3. 6. 5. 2. Rivayet Birleşik Zaman

3. 6. 5. 2. 1. Geniş Zamanın Rivayeti

Teklik 3. kişi

bölük dur demişlè, durmazımış (4/6).

3. 6. 5. 2. 2. Geniş Zamanın Rivayeti

Teklik 3. kişi

gevir geliyomuş (5/5), düvene haydèyomuş, çocukları emziriyomuş, dönüyomuş, dönüyomuş (19/3), gene üzerine göyuyomuş, alıyomuş üzerine göyuyomuş gene (25/36), ne ğanı dèyomuş (26/21), bizim küy çeşmesi vā ya orda öküzü orda otliyāmış orda yatiyāmış (44/4), Rusya destekliyomuş, silah veriyomuş, asger vermiyomuş (59/5).

Çokluk 1. kişi

bi sene sorna buzāsını satabiliyomuşuk (23/6).

Çokluk 3. kişi

GaymaS'dakilā götürüyomuşlā kellerini (5/19), onnan baraber gitdik emme guymuyomuşlā (11/8), askiden şē yapıyomuşlā, ipek böceği yapıyomuşlā (13/1), hemen göyun omuş, otlıyālāmiş (21/35), onunkulā da ölüyālāmiş (38/7).

3. 6. 5. 2. 3. Gelecek Zamanın Rivayeti

Teklik 3. kişi

ama annelē üç sene satılmicekmiş (23/6), burda sinema yapacakmış (55/7).

Çokluk 3. kişi

gız yarış yapacaklāmiş (30/96).

3. 6. 5. 3. Şart Birleşik Zaman

3. 6. 5. 3. 1. Geniş Zamanın Şartı

Teklik 1. kişi

bak söylēsem demiş (26/17), atık dedim, hem ölüsem de burdayım, galısam da burdayım, (28/53), günüzün de işde ne iş yapāsam bu deyneklen (54/8), şindi ben bunu kesēsem bozulu (56/5).

Teklik 2. kişi

biras akrabayız, goņşuyuz ne dēsey de (11/3), bana hizmetkār durusay demiş (24/13), nası şer desey (50/22).

Teklik 3. kişi

gelin dōkmēse, dōkmeden gene tabā guyāsa bereket olūmuş (30/59), yanında gidēse gayınlā gaynata da gidē (30/86).

Çokluk 1. kişi

anca ordan ne gavribilisez anca o vā (3/1).

Çokluk 3. kişi

pare getirirlēse veririm (54/12).

3. 6. 5. 3. 2. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

Teklik 1. kişi

nerē gittisem bana bakıyā (28/18)

Teklik 2. kişi

darıldıysen sen darıl (27/72).

3. 6. 5. 3. 3. Gelecek Zamanın Şartı

Teklik 2. kişi

ordan ana dedi yazdıreceksen yazdır (34/45) , aleceksen al beni (51/10).

3. 6. 5. 3. 4. Şimdiki Zamanın Şartı

Teklik 1. kişi

o kim geliyāsa ona göre yimek verecek (39/11).

Teklik 2. kişi

günüy akşamına ğadā durabiliyosay (23/11).

3. 6. 5. 4. Katmerli Birleşik Zaman

Asıl fiil çekiminin üzerine "i-" cevher fiilinin iki şeklinin arka arkaya getirilmesiyle oluşan birleşik çekime denir. Çalışma bölgemizde bu birleşik çekim yaygın olarak kullanılmaktadır.

onlā *dutuyomuşdulā*, *götüryomuşdulā*, *gesip yiyomuşdulā* (5/14), şu ... *istiyomuşdu* (28/18), yimek *yirlēmişlēdi* (30/12), adam da leblebi *satıyomuşdu* (33/2), baya erken gitmiş, *oturyomuşdu* (34/27), evelden beygırlēlen yolculuk *yapālāmuşdu* (37/2), anam da hasta bñle *yateyomuşdu* (46/29), Hacı üsen'in ğarısı" deyerekden

gelimişdi bunna (54/9), çevre köylē bütün buraya *geliyāmişdi* (58/7), her işey burda *olıyomuşdu* (58/5).

Kandıra ağzındaki katmerli birleşik çekimlerde ek sıralamasının bozulduğu tespit edilmiştir. Bölge ağzının karakteristik özelliklerinden olan bu bozulmada, üçüncü çokluk şahıs eki, üst üste gelen iki cevher fiilin sonunda yer alır.

kūlere geziyomuşdulā (5/13), onlā dutuyomuşdulā, götüryomuşdulā, gesip yiyomuşdulā (5/14).

3. 6. 6. Cevher Fiili

3. 6. 6. 1. Görülen Geçmiş Zaman

Teklik 1. kişi

ben devamlı tarlalādaydım, hayvan peşindeydım, göyun peşindeydım (3/14), ben şu ğadan bi çocuğudım (5/11), bak çok neşeli ğadım (20/12), Bornova'da bahriye asgeridim (33/5), acık sözlüdü de (42/11), on altı, on yedi vādım (50/20).

Teklik 3. kişi

eskilē çetelik zamānı vādı (5/1), bi yere geliP de ğonuşma yoğudu (6/2), onların da halasının ğızıydı (6/4), bizim zamanımızda zaten cıngandı ura (12/11), bubası çok sert adamıdı hā (15/9), iki görümce varıdı, iki ğayın varıdı, ğayınna ğaynata varıdı (16/5), ösküden Karamadı (31/1), dördüncü sınıf zordu (32/3), bulaşıkdı yalaşıkdı, işde bi parça temizlik (38/3), ama onlā görüntüsüzdü (40/7), yasakdı yani (43/32), sen gibi tōngelēken bizim bubamız fabrıkadadı, İzmitlēdedi (46/16), o su yağlı yağlı olu gibidi (46/36).

Çokluk 1. kişi

bu ğadā mutluyduğ birbirimiznen (1/15), fıçıkdığ şöyle altı yaşında yedi yaşında o ğadā küçükdük (8/1) , burdaydığ, evdeydik (22/3), isterdim emme fakirdik çocim (32/3).

Çokluk 3. kişi

dörd dene oğlandıla bunla (34/19).

3. 6. 6. 2. Geniş Zaman

Teklik 1. kişi

atık hep hazırcıyım (2/1), Kandıralıyım (4/8), e iyiyim (11/25), Gur'an'a çok meraklıyım emme (20/13), dereleriy gumuyum (27/26), balıkları puluyum (27/27), istē al iste alma, ben de Allah ğuluyum (27/28), hem ölüsem de burdayım, ğalısam da burdayım (28/53), bundan kötüsüne nişanlıyım (42/9), sekiz çocuk anasıyım ben (47/1), oruçluyum da (59/32).

Teklik 3. kişi

Ğaraşlıĝda çukur ya (5/19), şurda pınā vādır. (14/5), ğızın anası, işde filancınıdır filene (43/38), bu kimiydir şunuydur (43/38), benim yaşıım sekizen (36/9), ağız açık (44/7), yörünēn ikisi bir (58/2).

Çokluk 1. kişi

biras akrabayız, ğoņşuyuz ne dēsey de (11/3), biz dedim ğalabayız (15/3), dörd daneyiz (15/3).

3. 6. 6. 3. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Teklik 3. kişi

ĝabaĝ bir tarleymiş zaten (3/33), yer pek işi yokmuş işde (7/11), yoğumdaymış (11/3), bir ermiş vāmiş, ĝarı ermişmiş (26/1), ğızı da emme ay, gün gibimiş, güzelmiş (27/11), sümüklümüş; dervişmiş palas pandıras (29/25), yıkamış, geydirmiş, paklamış bunu bu, eyimiş (29/28), zadan ölemiş Yörükmüş esasında (58/3).

3. 6. 7. Fiilimsiler

3. 6. 7. 1. Mastarlar (İnfinitif)

-ma,-me

burdan gitdi, çalışmā gitdi (3/5), şimdi bûllā gevırdan gāma imiş (5/17), yav duz atmaması hanı dēlē ki ūetan ğarıūmaması (3/37), bacāma dūūmesinnen bir eh çekdim (9/6), āma sulā sanki çok mu iyi (14/7), Gur'an okuması vā (20/15), pazar gūne de mesela gelin alması oludu (30/24), būle ğandili sallamāsıman tutuūmuū (46/30), daralma, bel fitī vā (46/13), ūak ūak baūladık kūt kūt dokumaya (49/2), çezmelēden gōmlek de yapādık (49/3), örtme de yapādık ğızlara (49/4), hemen būlene çalmamızı atādık (49/10), hinci yarım saat sürer tabi bide yapması etmesi (52/3), öndan sora gelilē gelini āğlatmeye gidēlē (57/7), yav mesela demē (60/1).

-mak, -mek

ona dedim bi gidip de zirayetinde bulunmak dīl mi dedim (11/5), üç sene o anneyi satmamak zarfında (23/5), yimeklere (17/3), geliyodu her akūam ğaçırmak için (42/5), yarē akıtmak için ilānayı ısıdık (46/15), soğuklamakdan mı oliyā (47/5), āūam yimeyi söylemek gibi omasın (52/5), ğaçakcılā parayı āmak için (54/14).

-iū, -iū

Metinlerde tespit edilememiūtir.

3. 6. 7. 2. Sıfat Fiiller (Participle)

-dik, -dik

Kandıra ağzında ekin ince ūeklindeki "k" sesi dūūtūğu örnekler yaygın olarak kullanılmaktadır.

onların çalıūdıklarının (5/15), benim bildim, gördim dīl bu (6/5), insan bildini de unitiyā (7/4).

-acak

sora işde alicinī aldı ordan döndük (11/18), yiceni atıyoz (23/8), gideceğin yolu düz sanma (24), eğer guyacak yer (30/83), verilecek hediye (30/89), gelin geycēni dışarda gör (30/93), işte yīcek öteberi (45/3), iki kişi içinde barınacak gibi (45/9), atık motoru çalıştıracak kimse yok (54/5), sabā efenime söyliyim alicāmız gızlan beráber babası (59/26).

-an, -en

küğümüz yakın ya bilmeyen yokumuşdu (3/15), halı dokuyenleri göryon ya (5/27), bunlā olan bi şēmiş eskiden (26/30), o elimā ısırın (27/19), benim burda bakıyom, bakan yok (34/21), elliyene avır osun deni sandī (41/15), ğazılan yere onu ore ğorduk (48/4), yöriyemiyenlē yöriyodu (51/3), ğarşıda oturanlar derdini artıranlar (51/5).

-miş -muş

bir ermiş vāmiş (26/21), sornā omuşunu ğonuşuyom (28/25).

3. 6. 7. 3. Zarf Fiiller (Gerundium)

-kan, -ken

dēken mēken ufálek uğlan çocī vā (11/19), bindik sabahı ışıklanıkan orē gitdik (12/6), davıtıma geliken esgerde (12/8), çocuklarım okula gidēken onları öğretiken (22/1), onuy da yüklediken ata yüklediken destileri ğırılmışlā (29/20), arabadan çıkarıkan da gelini (30/34), o yandan geliken o kıatınnan anlaşmışlā (33/2), dürünüy adını çekēken büylene sallālādı (43/40), düzülūken barabā yirmiş (47/14), yanımızdan geçēken hāmıllā elinden düşdü (59/24).

-ince, -unca

āndan kere buba görmince bi ana nēpā (8/16), burā şey yapince, gelince yani nasiP olince (9/10), üşüdük dīince ben de dedim hadi geliy de ısının barık (14/1), ori çatince mefat etmiş (19/6), ordan ğāmiş zatin hani ölü çıkınca bi şey yıkıyoz ya (26/26), Cenaballah beşikde dencek (27/5), ısırıcāk bu elimā sorecem (27/10), ben donuyom atık dedi, hava işedince dedem (28/27), dence bu elim bak ömrüm geldi

geçdi (28/31), destileri ğırılınca gene adam geliyā (29/21), ondan sora orī gidince doktora gitmeden (46/19), öte yanına geçince ğarşımızda bi āv çıkdı (59/22).

-dikce

tabi ğız tarafı söyledikce dabrukanıy içine para atā (30/53).

-dikdan, -dikden, -dukdan, -dükden

"-dik, -dik, -duk, -dük" sıfat-fiil ekinden sonra gelen "+dan, +den" ayrılma ekinin birleşmesiyle oluşmuş zarf-fiil ekidir.

südü ğaynatdıkdan kere getiryo (3/35), besmele çekdikden kere zati şetan ğarışamaz (3/38), duğduğumdan beri köydeyim (4/1), buzāsı doğdukdan bi sene sorna buzāsını satabiliyomuşuk (23/5), gömdükden sonrana suyun içinde atādık (47/35), gelini ağlatdıkdan sora yatırılā (57/14), atık o mumu dikdikden sora gene ağlāşılā (57/15), ağlaşdıkdan sora gene yatırılā (57/15).

-arak, -erek

Ğocakaymazınan buri yörülele geldiyiz belki de (3/8), çantaları dikelēdi böle, getirenlere hediye olarak (20/18), bi tanesi hamile olalağdan geldi (23/4), Āvā'dan buri yayan geliyodum, koşarak (36/13), ağlilele geliyoduk orte yire (43/21), Hacı üsen'in ğarısı" deyerekden gelimişdi bunna üç dene (54/9).

-ıp, -ip, -up, -üp

bi yeşilli çocuk urda bi adam ğımğım edip duruyā (2/2), undan sora burda yiyip içip oynep çalıp oynalādı (3/26), bi yere geliP de ğonuşma yokudu (6/2), e onlā da öylikten bırakıp gelemiyosun (11/22), geliP gidiyoduk yayan (13/4), hani ğıza bakıp da yani bi şı mi olu (21/5), o gece yatılıp sabaha ertesi güne yavuğlu oludu (30/10), ne istesey ore götürüp yimele yirlēmişlēdi orda (32/11), yo FuruP bırakıyolā ormana (35/8), sarı su boşanıp ondan sora çocuk olumuşdu (47/7), biçilmeden, şimdi biçip de satıyalā (50/7).

-madan, -meden

Ğaraşlı inmeden anam dönmiş ordan (5/20), dökmeden gene tabā ğuyāsa bereket olumuş (30/59), hiç kimse göstermeden arabanıy içine ğuyālādı (30/34),

bizim zamanımızda kimse görmeden nişan yapılyodu (43/17), orī gidince doktora gitmeden "Ġızım, dedi; hele dedi, onnara biz bi bal vuralım." (46/19), biçilmeden, Őimdi biçip de satiyalā (50/7), ben hićbi yiri bakmadan ters yūne dōndüm geri (59/18).

-a, -e

hoca dura dura buri damat girmiŐ (20/8), ondan kere arā arā, avaćlara baka baka buludum arıları ben (25/3), oynē oynē akŐam ġarenlinecē (30/32), duvarlara yapıŐa yapıŐa gece, gūnūzūn de iŐde ne iŐ yapāsam bu deyneklen (34/8).

-ı, -i

ninem makinede gōynek kesivēdi (28/20), nese bi de gelin yapivēdilē (42/4).

SONUÇ

Derlenen metinlerden hareketle yaptığımız incelemelerde ses bilgisi ve şekil bilgisi ile ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Ses Bilgisi

Bölge ağızında Türkiye Türkçesindeki sekiz ünlüye ek olarak şu sesler yer alır: ä, å, ê, ò .

Kandıra ağızında ğ, h, k, l, m, n, r, y, z ünsüzlerinin düşmesi, hece kaynaşması ve sözcüklerin söyleniş özelliklerine göre oluşmuş uzun ünlüler bulunmaktadır. Köklerde ya da eklerde bulunan bu ses düşmeleri bölge ağızında yaygın olarak kullanılmaktadır. Özellikle şimdiki zaman eki, geniş zaman eki, çokluk eki ve sözcüğün içindeki r sesinin düşmesiyle oluşmuş uzun ünlüler yaygındır.

Kandıra ağızında kısa ünlüler a ve e sesleri üzerindedir. Bu sesler normalden daha kısa sürede söylenerek söyleyişi kısaltmaktadır.

Yabancı sözcüklerin, uyuma aykırı istisna Türkçe sözcüklerin, ki aitlik ekinin, i- cevher fiilinin ve i- cevher fiilinin üzerine gelmiş -ken zarf fiil ekinin bölge ağızında kalınlık incelik uyumuna (damak uyumuna) girdiği tespit edilmiştir.

Kandıra ağızında düzlük yuvarlık uyumuna (dudak uyumu) uyulmaktadır. Bölge ağızında ilk hecede a sesi ve ikinci hecede u sesi bulunan yabancı sözcüklerde (armıt, havız, hamır) bu uyuma uygun şekilde u sesi, dar ı sesine dönüşmektedir.

Kandıra ağızında bazı yabancı sözcüklerde kalınlık incelik uyumunun sağlanması için kalın ünlülerin incelendiği (esgere, eteş, misir), ince ünlülerin kalınlaştığı (barabar, habar, İsmayıl) tespit edilmiştir.

Kandıra ağızında bazı sözcüklerde düz ünlülerin yuvarlaklaştığı (pontul, tovuk, bubam, ösküden), yuvarlak ünlülerin düzleştiği (gevır, ğambır, fotıraf, tavalet) tespit edilmiştir. Bu örnekler bölge ağızında sınırlı sayıda bulunmaktadır.

Kandıra ağızında geniş ünlülerin darlaştığı (yingesi, tencire, çucuklā, yörüle), dar ünlülerin genişlediği (eşte, büyüklere, dovā) tespit edilmiştir. Geniş ünlülerin darlaşması bölge ağızında yaygınken, dar ünlülerin genişlemesi birkaç örnekle sınırlıdır.

Kandıra ağızında "l, r, ş" ile başlayan sözcüklerin başında "ı", "i" ve "e" sesinin türediği tespit edilmiştir. (ırametli, işey, eleşi)

Ünlü birleşmeleri, bölge ağızındaki birkaç sözcükte karakteristik özellik taşımaktadır. (bāşam, böyün, napacīdilē)

Bölge ağızında Türkiye Türkçesindeki ünsüzlere ek olarak C, D, F, ğ, k, K, Í, ŋ, P, S ünsüzleri yer alır. "ğ, k, K, Í, ŋ, P" sesleri bölgede yaygın olarak kullanılmaktadır.

Ötümsüz ünsüzler "p, t, k, k, ç, s" değişime uğrayarak ötümlü "b, d, g, ğ, c, z" ünsüzlerine dönüşmüştür. Bölge ağızında yaygın şekilde kullanılmakta ve bu ağız bölgesinin karakteristik özelliklerinden birini oluşturmaktadır.

Ötümlü ünsüzler "b, d, g, ğ, c, z" değişime uğrayarak ötümsüz "p, t, k, k, ç, s" ünsüzlerine dönüşmektedir. Bölge ağızında ötümlüleşme kadar yaygın değildir.

Bazı patlayıcı ünsüzler "ç, ğ, k, y, n", sızıcı ünsüzlere "ğ, h, j, ş, v" dönüşmektedir.

Patlayıcı "ğ, v" ünsüzleri akıcı "y, m" ünsüzlerine dönüşmektedir. ğ>y değişimi bölge ağızında yaygın olarak kullanılmaktadır. (buyday, düyürcülē, deynek, çiy, mertmen, mefat etmek)

Bölge ağızında yaygın olarak "d, f, ğ, h, k, l, n, r, v, y, z," ünsüzlerinin düştüğü tespit edilmiştir. (ğadā, sora, ğāmış, yāmır, kūde, günüzün)

Bölge ağızında "c, ç, k, m, n, v" seslerinin türediği tespit edilmiştir. Ünsüz türemesi bölge ağızında yaygın değildir. Türeme genellikle içte ya da sonda olmuştur yalnızca bir sözcükte başta türeme tespit edilmiştir. (oyun coyun)

Şekil Bilgisi

Çokluk eki "+lar, +ler" bölge ağzında çeşitli ses değişimlerine uğramaktadır. Bu ses değişikliklerine bağlı olarak ek, bölge ağzında farklı şekillerde bulunmaktadır. Bu şekiller şöyledir: +la, +le, +lā, +lē, +lar, +ler, +na, +nā, +nar. (merescilē, onnara, ceryannā)

Kandıra ağzında teklik 2. kişi iyelik ekleri "+ın, +in, +un, +η, +ıy, +iy"; çokluk 2. kişi iyelik ekleri "+ıyız, +iyiz" şeklinde tespit edilmiştir.

Kandıra ağzında vasıta hâli, "+la, +le, +lan, +len, +na, +ne, +nan, +nen, +nēn" şeklinde tespit edilmiştir. (elnen, yörünēn, önlan, anasınna)

Kandıra ağzında ilgi eki, "yalın, +ıy, +üy, +in, +nun, +iη, +nıη, +nuη, +nıy" şeklinde tespit edilmiştir.

Kandıra ağzında zamirler, "ben, sen, o, ö, biz, siz, onlā, önla" olarak tespit edilmiştir.

Zamir kökenli I. tip kişi eklerinden teklik ikinci kişi "+sıy, +siy" şeklinde tespit edilmiştir.

İyelik kökenli II. tip kişi eklerinden teklik ikinci kişi +y, +n, +η şekillerinde tespit edilmiştir. (caydı η, istesey, yabdiy)

Kandıra ağzında görülen geçmiş zaman eki, fiillerin üzerine ötümlü şekliyle gelmektedir. Bu durum bölge ağzında yaygındır.

Şimdiki zaman eki için çalışma bölgemizde "-yā, -yā, -ya, -yo" ekleri kullanılmaktadır.

Gelecek zaman ekleri "-acak, -ecek" çalışma bölgemizde çeşitli ses değişikliklerine uğramıştır. Ekin dar şekli bölge ağzında yaygın olarak kullanılmaktadır. (gidicīm, alicīm)

Emir kipinin teklik birinci kişi çekimi "-am, -em, -ım, -im"; çokluk ikinci kişi çekimi "-y, -ın, -in, -iη, -iy, -uy" şeklinde tespit edilmiştir.

Bölge ağzında katmerli birleşik çekim yaygın olarak kullanılmaktadır. Asıl fiil çekiminin üzerine "i-" cevher fiilinin iki şeklinin arka arkaya getirilmesiyle oluşur. (dutyomuşdulā, yirlēmişlēdi, yapālāmışdı)

Kandıra ağzındaki katmerli birleşik çekimlerde ve şimdiki zamanın hikâyesinde ek sıralamasının bozulduğu görülmektedir. Katmerli birleşik çekimlerdeki bozulmada, üçüncü çokluk şahıs eki, üst üste gelen iki cevher fiilin sonunda yer almaktadır. (geziyomuşdulā, dutyomuşdulā) Şimdiki zamanın hikâyesindeki bozulmada ise üçüncü çokluk şahıs eki görülen geçmiş zaman ekinden sonra gelmektedir. (dutyodulā, göryodulā) Bu ek bozulmaları genellikle üçüncü çokluk şahısların olduğu örneklerde yaygındır.

Kandıra ağzında "-dik" sıfat-fiil ekindeki k sesinin düştüğü örnekler yaygındır.

Kandıra ağzında "-dık, -dik, -duk, -dük" sıfat-fiil ekinden sonra gelen "+dan, +den" ayrılma ekinin birleşmesiyle oluşmuş zarf-fiil eki yaygın olarak kullanılmaktadır.

Kandıra ağzında, "-ken" zarf fiil eki kalınlık incelik uyumuna uyarak "-ken ve -kan" şeklinde kullanılmaktadır. (ışıklanıkan, çıkarıkan, geçēken)

Kandıra ağzında görülen geçmiş zaman teklik birinci ve teklik üçüncü kişide cevher fiili "i-" düşmemiş ve kalın sesli köklerin üzerine uyuma uygun olarak gelmiştir. (çocuğudum, varıdı, ğadınıdım, asgeridim)

Metinler ve Sözlük

Derleme yapılırken Türk Halk kültürüne faydası olacağını düşündüğümüz sağaltmalar, günlük yaşantı, eski âdetler, masallar, maniler, atasözleri ve deyimlere öncelik verilmiş ve çalışmamız folklorik açıdan da desteklenmiştir. Sözlük bölümünde, derlenen malzemelerin içerisinde yer alan ve kullanımdan düşmekte olan sözcüklere, atasözü ve deyimlere yer verilmiş, kaybolmalarının önüne geçilmiştir.

5. METİNLER

1	Konuşan: Havva Aydeniz, 78 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Goncaaydın Köyü. Derleme Konusu: Karışık.
---	---

Üyle pek bi şilēden çatmam. Nası vakit geçirdimiz bellidi ğızım. Ne sıkıntılarman biz işlē işledik. Orağ biçēdik, harman düvēdik, ireçberlik, buyday. Biz bunları hepizini geldi geçti elimizden. Ama şimdi yok. Şimdi makinelē çıkdı. Üyle ğızım işte.

5 Bağ, orağ şimdi ekdik. Hıdırellez'de kellesi gelī. Ondan kere bir ayda aliverip ondan kere biçeriz. Bağlarız. Demet bağlanī. Şimdi o yok. Ordan getiridik. Harmanlara arabenen yığādık. Bizim zamanımızda üleydi. Şimdi gelinlē durmiyā, her bi şeylē makinelerinen. Çamaşırlā, tabaklā. Emme gene de durmiyalā ğızım.

10 Çok mücadele geçirdik, çok günlē geçirdik. O işleri işledik bağ. Çoluk çocuğu büyüttük. Hepisini everdik, salavatladık. Herkeş kendi ekmeni kendi çıkaryā şindi. Emeklimiz vā. İkimiz yaşıyoz burda. Diyom ya bi evimizde aşāda vā. Caminin at yanda.

15 Bi tek ūlan. Benim bi ğaynatam bağ. Ben de bi evin geliniyim emme hiç pişmanlim yokdur ğaynatamdan. Allah razı olsun yerden gövece. Evlādım dēdi hiç adımı söylemezdi. Bu ğadā mutluyduk birbirimiznen bu ğadā da çalışıdık birbirimize.

20 Paspas örēdim hani. Paspas işine geldi mi o tozutturum. Şimdi sosyetik çıkdı çin paspas yünü şişlē vā, naylonlu. Ondan bi otummu duman addırdım. Bez dokurduk. Ah çocūm biz bunları dokurduk. Buna dēlēdi çöp bezi. Don, pontul yapādık. Eveli takıl tukullā vādı. Maksi, etek şindi. Biz Allah'a şükür onları bilmēyiz.

2	Konuşan: Havva Şerif Akgül, 85 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Goncaaydın Köyü. Derleme Konusu: Önceki işler.
---	--

Gidiyodum emme. Atık hep hazırcıyım. Ävde. Bunlā çalışıyalā, ben yiyom atık. Harmanda insan vā mı dedim, yok dediy. Bi yeşilli çocuk urda bi adam gimgim edip duruyā orda emme? Çok az, beşicek. Allah acıklarını göstemesin atık da. Ehiyoduğ, elinen biçiyoduğ. Makine mi vādı seFte. Ondan sora hayvanları höttür. 5 Harmana ser buydayları, demetleri. Unnan vakit geçiriyoduğ gızım. Hayvanınan, göyununan uğraşı duruyoduğ. Şindi göyun yok. Hayvanlā da tamda oluyo atık. Motor da sürüyā darī, buydayleri döküyā atık. .... oludu evveli elinen sepēdik. Her iş gölayladı.

10 Mengelez yapalādı. Geriki büylene iki ayak olūdu. Önüne de bi direk. Urdan şüle bi şe yapalādı. Burda bi dili olūdu, burda sapı. Fur fur çek aşā. Gece tah göca dereye yağmur yavacak deni keten çıkāmā gidiyoduk. Deliveli'niy altında dere vā ya, ora çamur omuyodu altı daş oldu çün ori gidiyodu k. Ketenleri orda ıslıyıp üç gün dört gün havanın sıcaklıne göre ondan sora burda gelip mengelez yapıyalādı.

15 Bulguru gaynatıdık. Sokulā vādı elinen dibekde düvēdik. Şindi bulguru gazıyatdın mı Ğandire mi gidicīn İzmid'e mi? Hazır hep.

3	Konuşan: Habibe Bayram, 55 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Goncaaydın Köyü. Derleme Konusu: a) Okula gittiniz mi, kaç çocuğunuz var? b)Düğününüz nasıl oldu? c) Öğre nasıl pişiriliyor?
---	--

a

İşde buri Ali okuluna oldu ya bi sene ilēden biyē orī gıtdik işde anca ordan ne gavribilisez anca o vā başka bi şi yok. Ama şindi İzmid'e gidiyom da arabaları numaralarını bilen o kadar pek bilemiyom. Çocuklā bindirveriyālā arabi. Burdan kendim biniyom işde. Üyle yani. Hiç kimse yok yanımda iki kişiyiz evde bi adam bi

5 ben. Hepizi evli İzmid'delē. Bi tanesi Arabisdan'da. Burdan gitdi alıřmā gitdi. Bu asımda u sene oluyā. Ondan řindi gelicaklā iřde. Burdan ori evlendi, ori gōtdū.

b

ızım dūğūnūmūz nası oldu? Bak ben bi sene niřanlı durdum. asım ayında niřanlandım, asım ayında evlendim. Ama bak ben ocakaymazınan buri yōrūlek geldiyiz belki de. Ben ordan geldim tā adamı hi bilmiyodum. Māyende gōrdüm
10 adamı ben. Māyende gōrdüm. On doğuzda niřanlandım, yirmide evlendim. Bubam ok sertidi benim. Ondan sonra yirmide evlendim. řimdi biz māyene gittik. Māyende fotraf ektiricīz. Ben dikildim būlene zangır zangır titiriyom. Titiriyom gorkudan, heyecandan iřde. O zaman gōrdüm. O zaman tā yūzūne mi bakıyon, būle kafan ōnde. Burē geldim anca o zaman gōrdüm adamımı ben . Ama benim adamım hanı
15 kūğūmūz yakın ya bilmeyen yokumuřdu . Bubam serte oldu ūn ben devamlı tarlalādaydım, hayvan peřindeydim, oyun peřindeydim. Ben edirafa pek gidemedim, aılamadım. Onun iden anca burda gōrdüm. Hanı ordan burē geldim. ınamız iřē de oldu, oyunlu oldu. Māvlit oldu burda. Duvak oldu, evvelden paa dēlēdi ona. Pazartesi gūnū de duvak yapalādı. Eskiden İzmitlē de paa delēdi asabada. Biz burda duvak dēdik. Pazartesi gūnū duvak olūdu. Duvā geldi Gaymaz kūğū toplandılā burē, ız tarafı. Gelilēdi burē iřte oyun coyun bi řelē. Her kimse oynādı, yimeni yirdi, akar giderdi her kimse. Ūyle yani.

Evirlimiz de oldu. Evirli řūle u, dōrt āřam sonra ızın anası gelī ōdan . Anası gelī anasınna barabā ōřulā gelī , sūlēlē. Biz bāřam Saltıklara evirliye gidiyoz,
25 ızımıza. Toplandı bütūn millet. Biz de burda bōrek yapādık. Undan sora kūğū toplandı bōrek yapādı. Onları da davet edelēdi. Undan sora burda yiyip iip oynep alıp oynalādı. Damada bōrek kestirilēdi. İřde damada řimdi mesela burdan tekirardan toplandık, aymaz'a gittik ya kūğūme . Undan sora bōrek yapalādı , damat oturudu sofuranın bařına . řimdi bıā verilēdi "Bōrek kesmiyā, bıak kesmiyā bōrī .
30 Nē yābıcaz?" şimdi dēdi ki adam da ızın bubası da: "Filan yirde bi meyva ağacı veya armit ve elma, ceviz, onu veriyom." Damada onu verilēdi. Ondan sora bıak kesēdi. Ūyleneydi āzgiden . Benim dēdem, rahmetli dēdem, filan yirde demiş ceviz ağacı vā, onu vericīm . O ceviz zaten yokumuşdu orda. abağ bir tarleymiş zaten. Ondan sonra ok şakaymışdı āzgiden. şimdi artığ ōyle evirli yok, duvak yok.

c

35 Öri nası yaPıyoz ? Südü ğaynadıyoz. Südü ğaynatdıktan kere getiriyoz içine işe ūrē goyyoz. Ğarışdıryoz, içine şekerini de goyyoz, ācık duz atasıy içine. Bazıları duz atmazlā. Yav duz atmaması hanı dēlē ki şētan ğarışmaması, onun aslı omaz. Sen onu besmele çekdikden kere zati şētan ğarışamaz işine. Ama bizim bağa sasık geliyā bize. Onuñ ucden ācık duz atdınmıdı çok dēl çay ğaşinin burunan atdınmıdı . Onuñ

40 ucden ilēden üyle dēlēdi, şētan ğarışmasın. Onunlā elekesi yok da, hani sasık geliyā deni onu atıyoz biz. O iyice bi şē ğaynā.

4	Konuşan: Yaşar Çelik, 82 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Goncaaydın Köyü. Derleme Konusu: Karışık.
----------	---

Duğduğumdan beri köydeyim. Reçberliklen uğraşdıķ işde. Hangını birini sayicīn birader yav . Ufaqlıķdan beri reçberliknen ānadın mı? Bu yaşı doldurduk. Seksen iki seneden beri demek kin on beş, yirmisini bırak bi tarafa on beşini bırak, genç zamanımızı, on beri hep çalış çalış. Hep böyle ğızım yav. Ben çalışamıyom atıķ. Çocuklā vā, torunlā vā, onlā çalışıyolā ğızım.

5

Bölük dur demişlē, durmazımış. Ğandıralı sen de mi dur demişlē. Ondan sonra durmuş demişlē. Sen ne durmıyon demişlē de. O da "Kütüklüklē yoğurt dolu, dökülü diye.", "Sen nerelisin?","Kandıralıyım." demiş. Ordan Kandıralı ğāmiş. Kütüklüklerin içine yoğurt konur mu? Onlā dökülecek deye, kütüklükle vā ya annadın mı? Ordan Kandıralı ğāmiş adamıy ismi. Bölük dur, Kandıralı sen de dur şimdik.

10

Devam ediyā hālā.

5	<p>Konuşan: Ümriye Açıkgöz, 95 yaş</p> <p>Derleme Yeri: Kandıra, Sepetçi köyü.</p> <p>Derleme Konusu: a) Köylerde çetelik zamanları. b) Aynalı kilim.</p>
----------	---

a

Eskilē çetelik zamánı vādı. Çete dutalādı. Benim bubam esgere gitdi. Ğonşunun da uğlanları esgere gittilē. Onla iki tene ğaldı, Sařallādakılā. İşde baya ufaķıdım, ufaķ. İzmid'e uşur götdülē. Uşur dēlēdi. Bıydāyları toplālādı bulladan kŭlēden. Bi araba bıydāy oludu. İzmid'e götürülēdi. Önları çetelere para, çete dutuyodulā gevrur geliyomuş. İşde ufaķıdım onlā vā ğulāmda ııcık bunla vā. Anam gitmiş orī işeye gitmiş İzmid 'e, gitmişlē. İzmid'in neresine kim bilir nerde? Ondan sora urda her kişi ğemiş bubam ğememiş. Bubam ğemence anam āğlamış. "Benim adamım ğemedi. Ben bu çocuğu çomā nāpacım?" Ğaç çocuğun vā? Beş tene. Beş çocuk ğaldı bubasız dēni anam çok āğlamış. Gelecek, gelecek şimdi gelecek. Ondan sora ğemiş. Bubam ğemiş. Bubamı yollamışlā anamınan kŭvē, Sařallara. Ő zaman ben şı ğadan bi çocuķudum. Āzkiden öylene bi çete dutuyodulā. Gevir işē varıdı Ő zaman. YaFudi, YaFudi. Kŭlere şurda ĞaymaS'da gevir geldi. Gevirı orda yatdı bıras durdu. Geziyodulā kŭlere geziyomuşdulā ben o ğadanlık onları bilemiyom da. Bizim Sakallā'da işēlēden tavıķ, kel onlā dutuyomuşdulā, götürüyomuşdulā, gesip yiyomuşdulā. Gevir... Onların çalışdıklarını bŭllādamışdı. Sora işde çete dutmuşlā, bağliyālā, gevirı kŭlere getirtirmiyālā. Ondan sora ğakmışlā gitmişlē. Onları süpürmüşlē. Şimdi bŭllā gevirıdan ğāma imiş, bu memleket. Gevir varımışdı bŭllāda. Anamın kellerini kŭmesden āmışlā, gidiyomuşlā. Ğaraşlıyece ğemiş, anam pēşlerinden. Ğaraşlıkda çukur ya. Gevrur ĞaymaS'dakilā götürüyomuşlā kellerini. Gel gel diyomuşlā ııcık tā gel. Ğaraşlı inmeden anam dönmüş ordan, kellē gitmiş. Atık orice bırakım kellerimi, bırakım kellerimi. Bırakılā mı, yıceklē. İpsiz İreceb yalnız işiysini işitdim. İpsiz İreceb işiy yapālādı, sŭliyālādı. O ğadan biliyom canım, ufaķıdım ne bileceņ.

b

Kilim doķurduķ. Ğırmızı, beyaz, aynalı. Bu aynaları bilēne elimizden çıkarıyoduķ. İşde aynalā vā . Aynalı ũsünde modifleri vā ya . Burī duvara aynı bŭylene āğaç dikēlēdi . Bi de şurī bi de direk ũstüne de ukādan aşā çeş me. Halı

30 dokuyenleri göryon ya. Görmüşündür aynı öle. Öle mi? Bizimkilē büyük oludu. Geyiş, göcaman. Onlarınkilā ufağ. Halı dokiyeñlerinkilē şimdi. Ğaç dene aynalı kilim doğudum ben. Yüklükde sıçan yimiş. O canım kilimi o aynalā büylene. O da getimiş, kesmiş şüllādan. Ğapıları önlerine gömuş. O kilim ayna ayna. Ayna dēdik önlara. Şüle teker teker. Onları büyle elnen elnen yapādık. Ğızların üçüne de yapdım.

6	Konuşan: Emine Açıkğöz, 55 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Sepetçi köyü. Derleme Konusu: Eşinizle nasıl evlendiniz?
---	--

5 Amcaynan nası tanışdık? Ablası varıdı öylene o vesile oldu. Düğünlere geliyodu işde Ğarşıdan Ğarşıya bağışıyoduğ. Bi yere geliP de Ğonuşma yokudu. Babam bunu görmüş. Bi Ğomşunun samanlī yandıydı. Samanlī, evi tutuşmuş. Onu da söndürdüküdü. Onlarıñ da halasının Ğızıydı . Orī Ğēmiş , babam da inmiş aşā. "O çocuk benim hoşuma gitdi ." demiş. Benim bildim , gördim dīl bu . Hoşuma gitdi, demiş babam. Ordan ağrı oldu işde. Ben de bi şi diyemedim. Öyle oldu. Nişanlıyğan biyol Ğonuşduğ halasının evinde, bi tā işī yapmadım ben . Şimdiki gibi üylene dīldi . Şimdi bütün gün bi yerdelē mesela dime?

7	Konuşan: Hatice Akgün, 59 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Kırkarmut Köyü. Derleme Konusu: Günlük hayat.
---	--

5 Millet findī olan findine gidiyā işte . Fındıkların diplerini temizliyālā. Bizim Gur'an kursumuz vā. Gur'an kursunda okuyoz üç gün. İki senedir gidiyom emme sonradan girmē de omiyā işde. Unutğanlık da vā biras. Küçüklükten biras biliyodum. İnsan bildini de unitiyā sora sora. İcık okimicekte. İşte biras gene işē yapıdık da. Ohuyoz hinci yine. Tecvitlerine alışamıyoz. Eski usul gidiyā, variyā bazı.

İnek hayvanlarımız vā işte, birasını satdık işde düğün yapacāz. Bi tene daha ūlanım vā. Burdan Ūtük'den nişanladık. Biri yirmi yedi biri otuza gidiyā benim ūlan

da. İzmit'de yaşıcaklar . Küğlerde kimse genç ğāmadı zatan , hepsi gidiyā . Solon molon dutıyalā emme biz dutmīcez ōlene solon . Küğde olu, mevlit okuduruz işde. Davul mu çalalā işde? Ğız tarafının pek durumu yokmuş da siz kendiniz toplāşınız, alısınız dedilē bize işde. Pek bi şēleri yokmuş. Yer pek işi yokmuş işde. Merescilē paylaştımı bi şī ğāmiyā. Seftiden bülene dīldi . İnsan tā selbesti gene . Ne bilīm hinci millet mal için birbirini işi yapıyā, bilēyā.

8	Konuşan: Fevziye Öztürk, 77 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Döngelli köyü. Derleme Konusu: Anı.
---	--

Bi yıl okul açıldı. Eveli öğretmenlē yokdu. Biz fıçıkdık şöyle altı yaşında yedi yaşında o ğadā küçükdük. Irāmetli bubam beni okula yolladı . Āndan sora okuldaki öğretmen de küy öğretmenī . O da bizim halamızın torunumuşdu. Bigün gitdik āşama gerisin geri bubam irāmetli dedi ki: "Nē aptın bugün?" dedi. "On ikiye ğada saydım." dedim. Āndan kere sabā sayma, seni okuldan çıkarı dedi, bubam. Āndan kere gitdim sabā altı diyom yedi diyom bi tā saymıyom. Seni de buban mı öğretti dedi bağa bi tokat çağdı. Hiç o tokadı aklımdan çıkaramıyom. Bizim kū yanında tarlaları vādı onların da. Āndan kere biz de gidēdik pınara. Saclarımı dutādı arkamdan çekelēdi . Tokadı unutmadın galiba derdi. Hiç seş etmezdim ben. Büyüdüm ğocaman yirmi dört yaşında burē geldim. Doh! Atık günlēde gün oldu . Onlarıy eviniy önünden geçiyoz . Buna dedim ki : " Şurda dur da dedim şu dayımın yanına gidim de dedim bi elini öpīm." dedim. Gitdim yanına elini öpdüm, ıcık ğonuşduk. Bi ay iki ay aramadı, öldü. Hiç aklımdan çıkmıyā bu benim. Öyle eyi olu mu? Bubam ğızım say da tā ūren de me de bağa. Āndan kere Ğandırē gidēdi rāmetli ğasde aldı, namaz hocası aldı. Okududu, oturudu. Ezgerlik yaPdī zaman ūrenmiş . On altı yaşında ezgere gitmiş. Bubası Çanakkale Harbi'nde ölmüş, ana emrindemişdi rāmetli bubam. Āndan kere buba görmince bi ana nēpā? Ō zaman da getiren yok götüren yok. Ezgerde ūrendim derdi. Okumayı yazmayı derdi. Kendini ğurtaracak ğadā.

9	<p>Konuşan: Remziye Acun, 77 yaş</p> <p>Derleme Yeri: Kandıra, Döngelli köyü.</p> <p>Derleme Konusu: Anı.</p>
----------	---

Beni burê işe yaPdılâ. İstek oldulâ hani. Burdan da geldilê orê. Amcamınan görümcem geldi. Ândan kere aşamdan misefir gibi geldilê. Annem de bi işey kesdi. Kel kesdi hani güber derlê. Ândan kere tençire gomuş getdi bure. Ğızım dedi, tençire al başa dedi. Cahillik vâ o zaman cahiliz herâlde. Öndan kere ben de o görümcemin başında işleniyo diyon ya hani şöle ondan örnek çıkârim deni ğıza. O tençiri nası dutdum kim bili bacâma düşmesinnen bir eh çekdim. Görümcey geldi de sevincinden bacâni yakdinden az èylenmedilê beninen.

Annem başa şalvar dikdi birinde baş. Şalvarı giy dedi . Sen dedi bizim ô yanını bizim bure Ğaymaz derdi. Sen dedi, Ğaymaz'a yakışısın dedi, baş. Allah mı şê yaPdı? Ândan kere ben burâ şêy yapince, gelince yani nasiP olince, annem dedi ben neye öyle söyledim ki dedi hani? Pışman olusam. Hani bı yanını istemeyoz ya.

Anneminin annesi gevurlâ gēmişlê ô zuman. Gelince anneminin annesi bütün bezi olan öteberisi olan bütün çukurlara dağlara daşımışlâ hani ğaçmışlâ. Annem onu ediveridi hani.

10	<p>Konuşan: Ali Kaymak, 70 yaş</p> <p>Derleme Yeri: Kandıra, Deliveli Köyü.</p> <p>Derleme Konusu: Köyünüzün ismi nereden geliyor?</p>
-----------	--

Manav demek dürüst insan demek, temiz insan demek bence yani. Şimdi ğızım bu üç kişi . Bu Tekkeli vâ biliyosun ya ? Ben sana kökünü anlatiyim şimdi . Üç kardeş imişdi bunlar . O zaman burlar memleket boş . Gelmişlê orî oturmuşlâ. Demişlê yav ayrılalım be. Hani yok mu ya. Büyük demiş ki siz gidiy bu dereden bu tarafını taksim ediñ demiş iki ğardeş. Şimdi burê geliyâ iki ğardeş. Aynı böyle dere su varımış. Köpürü yok o zaman. Köpürü nerdê? Ne ise biri hemen soyunuyo, paçaları çıkarıyo donu. Çıkıyâ bu yakaya. Şimdi ô ğardeşine : "Hadi diyo yav , sen de geç ." Ben deli dîlim diyo , burdan selden geçecek diyo. O zaman sen " Deli Veli'siñ." diyo

sen de "Döneksiñ." diyo. O Döleklē ordan gāmiş. Deliveli burdan gāmiş. Manası
10 ordan gāmiş. Yūsek yer oldinden, ormanlık, çalılık yer oldinden Çalyer goymuşlar
orayı yani.

11	Konuşan: Fevziye Topaç, 70 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Deliveli köyü. Derleme Konusu: Hastalık.
----	--

Valla bu hastali gada pek bi şīm yokdu. Ama bu hasdalık oince hepsini
şaşırtdırdı bana. BiraS zorlaştırdı işi. Baq şimdi irāmetli oldu şimdi bu gelinimiz.
BiraS akrabamız, gōñşuyuz ne dēsey de. Şimdi bi gāç gün sora dedim ki ben: yav
dedim bi gidip de göremiyoz dedim bu bi dedim avır bi hasta emme ileri emme geri
5 orasını Allah bilī tabi orasına bi şī bilemeyiz de. Ona dedim bi gidip de zirayetinde
bulunmağ dīl mi dedim yani kendi kendime . Ama içinden çıkamam işiñ atık āzkisi
gibi dīlim. Yetmiş yaşında bi insan biraS atık şaşkın oliyā. Sora Davşandep'e de gız
vā benim. Sora ona dedim gidiğim. O memleketi delē amā tā geç. Onnan beraber
gitdik emme guymuyomuşlā şinci yanına. Yoğumdaymış. Sora büyük oğlanı
10 oturyomuşdu solonda. Epey biraS onlā otduq. Ordan yinge dedi bura dedi tā sağlam
insanı hasda yapar dedi o çocuk da gene. Biraz dışādā oturabili miyiz? dedi. Valla
sen bilisiy gülüm dedim ben de ona. Çıkdık dışarı. Biraz da epē dışādā her vāyı yok
etdik. Ne ise biz atık geldik. Onun da tabi çoluğ comā vā. Neyse geldik işde ordan
ertesi gün ben dedi anne dedi işeye gidiyā , kursa gidiyā işleme gibi . Sora anne dedi
15 ben dedi Perşembe Bazarına gidicīm , bir ki bi şilē alicīm orlādan dedi . Aman ben
āvde mi oturicīm dedim , ben de giderim senlen barabar arabaynan dīl mi bu dedim
ben şinci. Aldık, gitdik Perşembe Bazarını dolaşdıq işde. Kapalı da bi yandan üsdü,
yavış yāmır yok o gün. Sora işde alicinī aldı ordan döndük o gün bi şī yok. Ertesi gün
gene bi şē yok. Ertesi gün oldu çocuk hasda oldu , gıS şimdi bi kere . Dēken mēken
20 ufallek uğlan çocī vā tā bire gidiya o hasda oldu . Dēken bi dene gızı vā o da hasda.
Ā dedim bure beni mi bekliyodunuz? Ordan ne ise sonracimin hadi öle iki üç gün
ğaldık maldık. E onlā da öyliken bırakıp gelemiyosun. Ördan geldik ertesi gün
sankin ölçülü gibi ertesi gün, bazar gün, āşam dedim ācık dedim, ördan gēdim dedim,
evde garī oldu gibi oluyo mu ? Nābīm ben şinci ? Bi patitis bari gızartiveriyim yav

25 şurda iki tene en acele bu olū. Ateşi yaqđım. E iyiyim de gibi. Ara sıra ősürüyom
emme bi hasdalıq gibi dīl. Bi geliyo gibi sīrek sīrek . Sora āşam yimē yidim. O sobā
yetē atıq sen āşam yimē yidiy. Sabā yoq, o gūn yoq. Bugūn tam haftası. E hangımız
hangımızı yenerse dedim. Şansa atıq bu. Gitmicam dedi bu doktora, lan bissürü hap
30 veryālā zaten midede hayır yoq. Bi de önla da mahFedeceklē dedim. Gırıptenise
işimiz ne ālā dir̄ ise iyi edē Cenaballah izin verī gibi . İşde böylecik oldu bitdi benim
hasdalıq.

12	Konuşan: Sami Balta, 76 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Deliveli köyü. Derleme Konusu: Karışık konular.
-----------	--

Ėızım iki tene deli gēmiş iki tene . Sel varmış derede . Biri demiş geçicīn biri
geçemīcin. Dutyālā derenin ortasında bizimki dönmüş geri. Döleklē ordan gāmış.
Burada deli burī geçmiş bura Deliveli ora Döleklē gāmış.

5 Gitdik Çanakkale'ye gitdik bu deliyle. NaPdık? Bol bol arabada püsküt yedik
bunnan. Şehitleri gezdik. Çanakkale'de dē ū yanda Ėızım . Ne bilīm ben barabā gitdik
gece Ėızım yav. Burdan arabenen. Bindik sabahı ışıklanıқан orē gitdik, indik. Sora
çobā içdik, çıkdık. Gelibolu'da ben bi āşam yattidīm zaten orda bi pala cami varıdı .
Davıtıma geliken esgerde orda bi āşam yatdıq. Bornova'dan ori gitdim . Gemīnen.
Saat beşde bindik, dar dar dar dar ha babam. Ėızım bizim zamanımızda zaten
10 cıngandı ura. Keşan hep cıngandı. Evlē şöle alçaq, piriketden. Şimdi oho... Bildir
sene gitdik biz, sen nelē omuş urlāda, büyümüş. Edirne'den şimdi nüfusu galabalıq bi
kesiminin. Hālā benim torunuy biri şindi orda. Keşan'da işī hasdanede çalışıyā ,
sağlıkcı. Haftada iki gün Edirne'ye göturyālā getiryālā. Yirmi dört saat nöbet
bekliyā.

13	Konuşan: Fikret Başgöz, 62 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Böcekler köyü. Derleme Konusu: Karışık konular.
-----------	---

Yav burda askiden şē yapıyomuşlā , ipek böceği yapıyomuşlā herhalde . Bullā da āski şēler , dutlar çokodu . Yabani dutlā. Önceden bu arada çokdu onlādan . Onu için böceklē deni isim takmışlā.

5 Abdipaşa'ya gittik. Birinci sene daıldık bi. GeliP gidiyoduk yayan. On, on beş dakkalık yol. O zaman çocuğduk gitdimiz belli olmuyodu ku. Gidip geldimiz. Bahçe ollāda bi şilē yapıyoduk.

14	Konuşan: Fatma Aktürk, 72 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Böcekler köyü. Derleme Konusu: Pazarlamacılar.
-----------	---

5 Ne dīni girdilē gızım . Teyze dedilē biz dedilē , üşüdük dedilē. Üşüdük dīnce ben de dedim hadi geliy de ısının barik dedim. Adamıy biri de dışāda beklüyodu. Ona da gel dedim, ben. Geliñ de ısının bari dedim. Birer tenede ilamur çayı vā dedim, çay barik için dedim birer tenede dedim. Ondan kere içdilē, suları māyen etdilē, pınarıy suyunu māyen etdilē. Şurda pınā vādır. Onu māyen etdilē. Çeşmeninkini etdilē. Eviñkini etdilē. Bunla dedilē hiç içilmez dedilē. Biz dedim içiyoz emme dedim ben de. Āma sulā sanki çok mu iyi onlā da aynidir. İşde böyle gızım. Ondan kere arıtmayı daıldılā vēdik üç yüz lirayı mı üç yüz lira vēdik herhalde. Ğağdıılā gitdilē. Ondan kere iki üç gün sora bi hafta on beş gün oldu mu bilmiyom gene gēdilē. Ğoca dereye öte gidiyālā, köpürüye öte. Bunu işi yapıdıılā. Napacīdilē kimbili benim canımı sıkmay dedim, gidin başımdan dedim. Orda da matırdadım gitdilē ondan kere bi geldilē, alıy da dedim parayı .... gidiy dedim. Bi tā dedim bu kapıyı açmayın yalnız dedim. Onun için işi yapıyom, Ğandırmaya ūraşdıılā emme Ğandıramadıılā.

15	Konuşan: Mehmet Aktürk, 80 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Böcekler köyü. Derleme Konusu: İç güveylük.
-----------	---

5 Ee bu gel demiş . İki kişi geldi . Anam̂ ili geldilē buna . Bunu görmüş, soğundan verecek oldu soğundan caymış. Ben dedim ki mâdem verecek olduy ne caydın? Biz dedim ğalabayız. Dörd daneyiz dedim. Hiç omāsa bi tenemiz eksili üç dene ğalı dedim. Yok dedi be vermiyom dedi. Onuy bacā da topaldı. Topalsa topal dedim ben de. Artık demek nasip dedim öylēymişdi. Görme yok. Öyle geldi bizim dayılā geldi. Bi āşamda getdilē buri beni. Elime bi file aldım işde o ğada. Baņa kim ne alıverecek. Ğaçdı o. Başkasınıy evine ğaçmış soğundan böle oldu. Biz, o benim ben ona buri bi ğul olduk. Artık dedik evde bizim, işde bizim, hayvanlā da bizim. Annesi yok bunuy, bubası varıdı. Bubası çok sert adamıdı hā. Bana bi Şi demiyā.

10 Buna matırdādı.

16	Konuşan: Hanife Özkür, 66 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Abdipaşa köyü. Derleme Konusu: Berdel.
-----------	---

5 Mesela evlendik. On altı yaşında beni deņişme yapıdı. Bizim taraf geldi burdan aldı gelini onlarıy tarafı geldi beni aldı Çakmaqlā'dan getdi burē. Öteden beri kövlere ğız bulunmuyodu. Ondan sora fakiri fakir görüyodulā, zenginiy işinden ğaçıyodulā. Ondan sora öyle deņişme olduk biz işde. Görümcem benim abimde, ben onun abisinde. Öle everdilē. On altı yaşında zaten. İki görümce varıdı, iki ğayın varıdı, ğayınna ğaynata varıdı. Bāzı oluyodu. O tarafda bi ğırgınlık oldu mu buri yansıyodu. Burda bi ğırgınlık oldu mu ori yansıyodu. Ölē deņişme olduk, geldik otduk, elli sene oldu bu kısımda buri geldim. Çoluk çomak bi iki derken yedi tene doğurdum, sefteki öldü. Ondan sora büyütdük becerdik, everdik etdik. Gelin aldık.

10 Gelinlerimi ūlanlarım buldu getdilē . Gösterdilē biz evlenicēz dedilē . Siz bilisiniz dedik. Biz de görevimizi yaPdık.

17	Konuşan: Pakize Erduramaz, 68 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Abdipaşa köyü. Derleme Konusu:Keten yağı.
----	--

Ketenden, yā bezāne oluyodu. Tōhumunu furunlara atādık. Burda varıdı bezāne, Çalca'da varıdı. Ekmek yapdimiz zaman furunlara atādık onları. Ori götürüdük, orda beziri olū, çıkādı. Yimeklere, tavada aynı şindiki gibi gullanıyoduğ işde. O köpürüdü. Şindi bu yāları yimē başladık zati millette hasda oldu. Evelden unlā vādı gızım. O bezir. Bezir dēdik ona. Onu eveli köpürüyā deni gaşinen ölçēdik. Çok gitmesin deni. O köpürüyodu çuğalıyodu yani.

18	Konuşan: Şaziment Görgülü, 73 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Çakmaklar köyü. Derleme Konusu: Önceden nasıl işler yapardınız?
----	--

Ordan çok çalışdım gızkan. Bâbamıy oğlan yetişmedi. Bi oğlan, küçüküdü. Hep babamıy arkasındaydım. Dava gidēdim. Bâbam yükliweridi arabayı. Davdan onu getiridim, yıkādım köve. Tekrā gidēdim bâbamın yanına. Öküz arabasını getirip götürüyödüm. Tarlaya gidēdik, iki çit hayvanımız oludu. Sabanınan. O zaman gara saban varıdı. Ağaçdan yapma. Önlan çit sürēdik. Bâbamın peşinde. Atık bâbamızın peşinde ileri geri. Zaman gelī bâbam omaz , buydey de saçdım. Her işe her işe. Orağ geli ekēsın, biçēsın yā. Arazimiz çoqudu kövde. E orağ da heP elnen. Elnen biçēdik o ekini. Demediyyi bağlıcey, desdeyi işeyi alicey. HeP biz koşādık.

Harmanımız düveninen, hayvanınan gene o da. O daha çok zor. Sıcāy altında. Neblem. Samanıyı edesiy, tınazıyı toplasıy. Teneyi çıkarısıy bi tarafa, ayırısıy. Çuvallāsıy. Ne zahmetli işlē çocim. Buri geldim. Burda gene tarlaya gitdim, çit sürdüüm gaynatayınan.

19	<p>Konuşan: Emine Dursun, 75 yaş</p> <p>Derleme Yeri: Kandıra, Çakmaklar köyü.</p> <p>Derleme Konusu: Karışık konular.</p>
-----------	--

Şindicik Allah tarafından yollanmış . Yollanmış Cenabıllah, Ezrâil'i yollanmış .
 Ordan bi su işesi varımış , oyî varımış. Hani onda ölecek demişlê. Onda ölmemiş. Bi
 tâ gitmiş. Düvene haydüyomuş, çocukları emziriyomuş. Dönüyomuş, dönüyomuş.
 Ezrâil gıyamamış canını âmamış. Sen demiş bi tâ git yeñiden demiş. Ben sana bi şi
 5 bahane ederim. Ordan onu böle, öküzü demiş hot demiş. O sana bi deBme savırdı.
 Burasına çatâ demiş. Ordan ori çatmış. Ori çatince mefat etmiş.

Burda bi işî varıdı . Cami vâ ya. Caminiy yanında bi ğaynarca varıdı. Ona
 yalınayağ filê gidiyoduğ. Bız gibi suda ğışın. Elimizi ayâmızı yıkâyoduğ. Keklik gibi
 ğızaryodu el etek. Şindi benim ğardeşim varıdı. Şükriye'nin beyi. Hadi dēdi senle
 10 yarışa çıkalım. E çocuğum tâ ben. Dört beş yaşında bi şê. Ordan kövlü ğâvesiniy at
 yañından, orda erik varıdı. Oricê yarışacaz dēdi. E ben gidebilirim mi? Ğadılarıy
 ordan üzüm asmasından geri döndüm, ağliyorum. Hey gidi insanlık.

20	<p>Konuşan: Melahat Dursun, 60 yaş</p> <p>Derleme Yeri: Kandıra, Çakmaklar köyü.</p> <p>Derleme Konusu: Karışık konular.</p>
-----------	--

Heralde çok daş olmasından mı? Bilemiyom. Artık çakmak daşı, eskiden böle
 tarihte hanı, böle çakmānan ğavınan daş yaқыyolādı. Öyle bi şelēden bulup artık
 burlāda ateş bi şî yaқdıla da buri ondan mı Çakmakla ğodulā, bilemiyoz işte tarihten
 ne oldini.

Bizim bu yaқınımızda işē vā. Inı.. Deyvē neydi o? Öteyüz. Öteyüz'den gelmiş
 kimisi burê. İşte Orta Asya'dan gelmeyiz biz burlara. Bizim kendi işemiz laқabımız
 Bozyük'den Bozoқluoğulları'ndan. Yani Bilecik'den gelmişiz, bizim dedelerimiz.
 Kövden köve hoca dura dura buri damat girmiş, bu köve. Dedemiy böyük dedesi.
 Burda işte damat giryā hocayken. Demek ki o eviy ğızında gözü mü ğaldidi? Ordan
 10 işte dedelerimiz, babannelerimiz orlādan yetişmişlê.

Gur'anımı da okurum, türkümü de söylerim; cenazeye gitsem ağlarım, düğün yerine gitsem oynarım. Bak çok neşeli gadınıdım. Şimdilik her yellēde böylene çocim. Gur'an'a çok meraklıyım emme, unuttum. Hayvan peşinde ora öle mi bura böle mi? Ben şimdi bunları öğrendim. İki kişi vā bu kövde, biraz onlā da anliyā Gur'an'dan. Gitdim onlara, ben dedim her yellēde Gur'an okuması vā, dedim. Cuma okumaları vā. Biz de başlalım, dedim. Ben başlattiricim. O dedi ben ğarışmam, iyi bilemeyiz. Ben ğarışmam, bilemeyiz. Kına evine söylē gibi ev ev ben kövü gezdim. Gur'an okutturicim deni. Benim eve dedim, cuma günü geliy. Cuma Gur'an'ı başlattiricim. Okuduk işde. Sen ıçık biliyoduy, harfleri tanıyoduy, öğrendi. Öte yanķı bilmiyodu öğrendi. Otuz beş hanelik köv birdem Gur'an öğrendilē şindicik.

21	Konuşan: Bekir Oruç, 60 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Selametli köyü. Derleme Konusu: Anı.
----	---

Biz ori bayrama gitdik. Üç dört kişiyiz biz. Orda bakğalcı işe vādı Ortakō'de Memet aga, onuy ğızı. Biz orda geziyoz mesela ğāveniy yanında böyle gitdik, geziyoz. Lütfi'nen Ekirām peşimden geliyalā. İsmayıl da vā. Nēse geldik. Ğızlā toplanmış bütün eve. Ekirām dedi ki : "Buradan gidiy siz yav." Nere gidicez biz bure akrabā geldik, bayramlaşmaya geldik. Bu bayram deme? Hani ğıza bakıp da yani bi şi mi olu? Alıp götüryālā mı? Orda Şasinām vādır. O da buralı ya. Şimdi Lütfi'ye İsmayıl bıçā Furmuş. Bıçā bi sallamış o. Lütfi ğakdı. Lan Lütfi bi Furdum ben Lütfi gitdi yuvarlandı . Şindi Şasinām geldi . " Yav Bekir dedi , Lütfi bıça kladışlā ğaçın burdan." Ordan bi topukladım ben, Teksen mezarlīne, içine. Bakdım Ortakōy geçleri çeşme vā ya orda. O virajdan beri geliyalā yol boyu . Tepesi uķarı geliyalā. Saat beş, altı. Nese onlara yaklaşdım ben. "Yav burdan bizim köyün geçleri geçdi, görmediyiz mi?" Yāv görmedik dedilē yav. Ben onları geçdim. Teksen köpürüsünü geçdim ben, Teksen köpürüsünü. Ortakövlülē salmış, Ellezlere öte. Ellezlere öte gidiyalā. Ben buri geldim onlā da buri gelmişlē. Ertesi sabası da ben gitdim. Kırkdere'de mandire gitdim ben. Ordan mahkemelik oldulā. Lütfi bıçaķlandinen ğaldı. Olay bitdi, kapandı gitdi.

22	Konuşan: Zeynep Alboğa, 78 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Selametli köyü. Derleme Konusu: Depremde neredeydiniz?
----	--

Gitmedim. Eski yazı biliyom. Eski yazı bildim için çocuklarım okula gidēken, onları öğreten onlardan öğrendim kendi halimce. Gördim yazı okuyabiliyom.

5 Burdaydık, evdeydik. Eşim hastadı o anda. O anda o dePremde dışarı çıkādım baddaniyenen ben onu. Ondan sora, ondan doğuz ay sora da mefat etdi. Buranşit vādı. Önce fitikdan ameliyat oldu. O yarası azdı. Ondan sora buranşit taKıldı. Ondan sora her yerlere götdük bi imkan olmadı işte . Zamanı gelmiş demek ki . Eviy üs yanına çıktık işte dePremde. Bu eviy her tırafı çatladı o zaman. Yeyinden tamir ettirdik. Oldu. Duvarlā yıkıldı. Burī işde altı nokda dendi galba o zaman . İzmid'e çok Furdu. Yollā yarıldı hep, geçemedi arabalā. İzmid'de çok yıkıldı evlē. İnsanlā ğaldı 10 altında. Bi haneden dört kişi Filen öldülē. DePremden sora eve bi akşam da harmana çadır ğurduk. Harmanda yatdıK. Burda harmanımız vā . Rumīn içine biranda gerdik , bi şilē yapıK. Bi akşam orda yatdıK. İşde bi akşam da yatmadıK. Saat üç sırasında oldu zaden o dePirem. Ondan sora burdan çıktık, orda eteş yağıK, mahāfāza olduK.

23	Konuşan: Bilgi Durmuş, 45 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Selametli köyü. Derleme Konusu: Hayvancılık.
----	---

5 Hayvanlarımıza bakıyoz. Şimdi hepsi şu anda dört tanesi savılıyā, gerisi kimi yavruleci kimi buzā. Altı tanesini desteklemeden aldık. Genç Tarım Destekleme veriyo ya. Oğluma yazdıK. NasıPmişdi, çıktı. Şansı vāmışdı. Biz onları büyütücez, üç sene annelerini hani. Gelen hayvanlardan beş tanesi buzāsız bi tanesi hamile olalağdan geldi. Onları üç sene o anneyi satmamağ zarfında ama buzāsı doğduktan bi sene sorna buzāsını satabiliyomuşuk. Ama annelē üç sene satılmicekmiş. İşeden geldilē, Rusya'dan. İşeden pardon Romanya. Ondan sora onlara gidiyom geliyom. Yiceni atıyoz, yem veriyo, ot veriyo. Yazın hayvanları öriye otlamā götümem gerekiyo. Şimdi şöyle hayvanlā "cız aliyā" deriz biz. Hani bi sinek gelī , onu bi ısırı

- 10 hayvan g açā. O zaman cız yaptımı en az iki  c saat atlāla. O sinek gelip ısrımadıktan sora, g n y akşamına gadā, durabiliyosay, zevkiye göre  r de durabiliyom. Ekmem suyum yanımda, durabiliyom.

24	Konuşan: Ülkü Türk, 58 Derleme Yeri: Kandıra, Teksen köyü. Derleme Konusu: Kandıra'da kullanılan sözcük, atasözü ve deyimler.
-----------	---

- abuzamzak : Ahmak, budala, sersem, aptal.
- bar bar : Çok sesli konuşmak.
- bart bart : Taze taze.
- bi hamna :  abucak.
- bilik : Simit biçiminde yapılmış  rek, ekmek.
- bondirek :  k zlerin boyunlarına takılıp birlikte çalışmayı sağlayan aygıt
- b rme : Baş  rt s .
- cıngıldaklı :
-  apa ul : Kılığının veya eşyasının düzgün ve temiz olmasına  zenmeyip düzensizlik içinde yaşayan, pasaklı.
-  apcı : Hilek r, iki y zly .
-  at- : Anlamak.
-  ıkımı  ık- : Tarla, sürülürken,  apanırken veya ekin bi ilirken 1,5-2 metre genişliğinde ayrılmış tarla boyunca uzanan bölümlerden birini bitirmek.

çiçeklik	: Balkon
çiğleme	: Çiğ sütün kaymağı.
çopul	: Su biriken yer.
dartı	: Sütün kaymağından çıkan yağ.
dıkım	: Lokma.
didar	: Lafı dolaştıran, uzatan kimse.
doda	: Baskın kimse.
ekin kellesi	: Başak.
encek	: Kedi veya köpek yavrusu.
eyyi	: Bir çeşit şaşırma ünlemi.
farı-	: Yorulmak.
gagak	: Atıştırmalık yiyecek.
gamaşık	: Çabuk ikna olmayan dediğinden caymayan kimse.
ğapın-	: Kaşınmak.
gavata	: Küçük tahtadan yapılmış hamur teknesi.
geçin-	: Ölmek.
gegek	: Askılık.
gımgım et-	: Şikâyetlenmek.
gınım	: Konuşurken kullanılan sevgi sözcüğü.
gocuk	: Mont, parka.
gov	: Dedikodu.
gûlû	: Hindi.

guluguş	: Baykuş.
gücünü üz-	: Moralini bozmak.
hakalmaz	: Bir işe yaramayan kişi.
hapaloz	: İşini üstün körü yapan kimse.
hapırda-	: Bir işi çabuk çabuk yapmak.
hazırlop	: Hazıra konan kişi.
holluk	: Tavukların yumurtladığı yer.
kaçaroz	: Kurnaz kimse.
kazıcek	: Hamur kalıntılarını kazımak için kullanılan küçük kürek.
garanava	: Yemek sofrasında herkesin aynı yerden yediği tabak, tepsi.
kesek	: Tarlanın taranmamış hâli.
keş	: Lorun yoğurulduktan sonra topak şeklinde güneşte kurutulmasıyla oluşmuş, kışlık yiyecek.
kokoz	: Kurnaz ihtiyar, pişmiş, kurt (aşağısama anlamında)
lapaç	: Beceriksiz kimse.
löp löp	: Ağızına geleni söyleme.
maley	: Kaynar suya un katılarak pişirilen sonrasında kaşıkla tepsilere dizilerek üzerine tereyağı gezdirilen yemek.
mani mani	: Sürekli sürekli.
debeştir-	: Gizli, unutulmuş bir şeyi meydana çıkarmak, ortaya atmak.
mānuç altı	: Tepenin eteği.

matırda-	: Kızmak.
mintan	: Gömlek.
mişon	: Sarışın kimse.
nonuk	: Kışkanç kimse.
ozan	: Gereksiz konuşan kimse.
ğre	: Süt ve darı ile yapılan tatlı.
zgeşik	: Lafı dolaştıran, uzatan kimse.
zmekli	: Bir işi fazla irdeleyen kimse.
pali	: Kabarık.
palla-	: Parçalamak.
pelidin	: Dağ çileği.
Pov	: Bir yere zirayete giderken eli boş gitmesin diye hazırlanan bohça.
prnel	: Bir şeyin çok olması.
sarpaş-	: Israrcı olmak.
sergen	: Raf.
siması gel-	: Çişi gelmek.
siy-	: Çişini yapmak.
soku mu soku	: Katılmışı şey.
Soku	: Dibekte, havanda dvme işini yapan tokmak.
skyam	: Grip, nezle olmak.
taflan	: Defne.
tevek	: Asma, kavun, karpuz, kabak vb. bitkilerin dalları.

tokabaş	: Kafası büyük, boynu kısa olan kimse.
tonta	: Kısa kimse.
yalabık	: Güzel, yakışıklı.
yalan sık-	: Yalan söylemek.
yalpı	: Düz yer.
yamay çık-	: Tarlada iş yaparken sınır çizgisi olan tümseğe kadar ilerlemek.
yarsı-	: Özenmek
yavız	: Güzel.
yeldir-	: Birine sürekli iş buyurmak.
yevtin	: Hafif.
yüz numara	: Tuvalet.
diğren	: Harmanda sapları yaymaya yarayan demir ya da tahtadan yapılmış ucu çatallı tarım aygıtı.
yaba	: Tınazı savurmaya yarayan tahtadan yapılmış büyük çatal.
keş küreği	: Harmanda buğday süpürülen kürek.
çepi	: Küçük kazma.
özek	: Arabalarda ön ve arka dingili birbirine bağlayan uzun ağaç direk.
sevle	: Boyunduruğun alt tahtası. Hayvanları boyunduruğa kitler.

Anasına bak kızına al, düzenine bak bezini al. : Anne tarafından eğitilmiş kızın karakterini, huyunu anlamak için annesine bakmak uygun olacaktır. Dokuma düzenindeki bezin de kalitesini düzene bakarak anlamak mümkündür.

Dombay derisinden post olmaz, ... dost olmaz. : .... kişinin dostluk açısından uygun kişi olmadığını ifade eder.

Elden gelen öğün omamış o da zamanında bulunmamış. : Kişi kendi gereksinimleri için başkasına bel bağlamamalıdır.

Tut kelin perçeminden. : Boşuna uğraşma anlamındadır.

Tahtağurusu gibi guru- : Aşırı zayıflamak.

Hıdırellez'de gazan gönmez. : Bazı zamanlarda ve durumlarda iş yapılmayacağını ifade eder.

İzanlı pabuç kendi döner. : Anlayışlı ve karakterli kimse kendi işini kendi görür.

Kafasında deymen daşı döndür- : Bir kimseyi yalanla dolanla kafaya alma.

Lambaya gaz göyduk yanar mı yanmaz mı? : Bir işin sonunun belirsiz olduğunu ifade eder.

Çalışan ışıldamış, çalışmayan mışıldamış. : Çalışan kişi yol alırken çalışmayan kişi uykudadır.

Sudaki balık ya tutulur ya : Bir işin sonunun belirsiz olduğunu ifade eder.
tutulmaz.

Yanında yorgun domuz : Bir kişinin yanında sıkılmak, sohbetinden tat tuz
eğlenmez. alamamak.

Köpek tekke nāpacek : Birbiriyle alakasız iki şeyin birbirine gereksinim
dingildēken düşē. duymadığını ifade eder.

Eşeğin godāna uyduğu : Gençlerin yaşlıların tecrübesinden faydalanacakken
yıllar. yaşlıların gençlerin dediklerini dinlemesi.

Gideceğin yolu düz san- : Bir işe başlarken kolaylığının yanında zorluğunun da
ma. olacağını ifade eder.

Gittiğin yer garantiksiz : Girdiğin ortama ayak uydurmak için bazı şeyleri
ğara gözünü gırp da geç. görmezden gelmek gerekir.

Uzaktan pov gelir, yakın- : Uzaktan gelen birisi gelirken eli boş gelmezken
dan gov gelir. yakınında olan kişilerden sadece dedikodu duyarsın.

Çok havlayan köpek sürü- : Çok sesi çıkmak güç göstergesi olmadığı gibi daha
ye ğurt üşürümüş. kendini açık etmek olarak da algılanabilir.

Zenginin gönlü oluncaya : Maddi yönden güçlü olan kişilere işin düşerse
kadar fakirin göbē kişilerin gönlü oluncaya kadar beklemek gerekebilir.
düşüyomuş.

25	Konuşan: Sabri Şahin, 85 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Teksen köyü. Derleme Konusu: Arıcılık.
----	--

Yav yedi yaşındakan arıcılık yaptık biz, buldum davlarda. Yedi yaşındakan. Su alır arı, su alır burdan acı akıntılādan, su alır düzgün gidē böyle. Dümdüz gidē. Ondan kere sağa sola gitmez o düzgün gider o. Ondan kere arā arā, avaçlara baka baka buludum arıları ben. Ondan kere orden onu alıdık, ğuyardık ğovana, getiridik köve. Kövde de işte neblem? Mart sıraları, mardıy ikisi böyün bakım vā şimdi arıya. Ğara kömeçleri atecey içinden. Yeni petek ğoyceksin içine fenni ğovan şimdi atık. İşte böyle böyle yapıyoduğ arıları. Bal zamanı geldimi tütsü veriyoz arıya, ondan kere balı aldıktan kere ilaç veriyoz gene. Şimdi bu sıradā dā gene ilaç verilir. İşte bu kadar arı.

10 - Arıcılığı kimden öğrendiniz?

Bubam da arıcıdı. Bubamdan öyrendim. Ağabeyimden Fārī dayıy da arıcıdı. Onlādan birbirimizden birbirimizden örendik.

- Bal ne kadar sürede oluyor?

15 Bal şimdi bak şimdi. Eylülde alıyosuy balı. Şimdi martda bakım yapıyosuy arıya. Şindi arı çalışıyo ha bire, ha bire getiriyā. Bal vēsey bile yiyemiyo şimdi. Yavru da şimdi arı, yavru da.

- Balın türleri nelerdir?

20 Kimisi kestana balını sevyo. Kimisi ilamur balını. Benim de hoşuma giden yılgın balı. Kokiyā yılgın kokiya. Arı her bi şe getir ya. Yılgından da alıyō, kestaneden de alıyā, ilamurdan da alıyā neblem yoncadan da alıyā.

25 Şurda vā peteklē. Petek böyle hazır. Bunu ğabardıyā o şindi. Bak böyle sıra sıra ğabardıyā bunu. Bunu... seviyesinden yükseldiyā şöyle. Nerdese beş santim filen yükseldiyā bazılarını . Ondan kere balı dolduruyā içine . Yavrī ğoyuyā gene . Yavru da alıyā, balı guyyā. Satın alıyoz. Kendi yapıyādı. Kendisi yapıyādı. Hazır emme. Bu arı gene ya ğalın emme bu arı bunu inceldiyā. Kendine ğöre yapıyā aynı.

Kötü kömeçleri götürüyozum mum yaptırıyozum böyle. Kendimiz yaptırıyozum. Arılâ burda Ğaradere'de gölüy yanında, gölüy garşısında.

Şimdi ya bunları ya kapeyâ arı balını. Ondan kere bunu açıyosuy yahut bıçānan belki dırnaqları vâ böyle. Açıyosuy, ondan kere goyyosuy petey içine, çeviryoy o havanen çıkıyâ...

- Bir yılda kaç kavanoz çıkartıyorsunuz?

Yav bizim az. On beş dene arı vâ bizim. Yüz, yüz elli hemen yüz yirmi beş, yüz elli. Ğoca fiçılarının veya on altı fiçi doldurdum ben Ğoca fiçilâ vâ ya. On sekiz, on dokuz, yirmi kilo geliyolâ onlâ.

Bir peygamberimiz hasda omuş. Onu biliyoy mu? Şindi kurtlâ kurtlanmışlâ, alıyomuş düşüolâmış gene üzerine goyuyomuş, alıyomuş üzerine goyuyomuş gene. Sizi de Cenab-ı Allah beni yisiy deni kurtlandırdı deyâ. Ondan kere birisi ipek böcē oluyâ birisi arı oluyâ.

26	Konuşan: Saniye Altıntaş, 66 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Teksen köyü. Derleme Konusu: Masallar.
----	--

a

Bir ermiş vâmiş, Ğarı ermişmiş. Ekmēni yumurmuş. Ekmeni yumurmuş da bir furun Ğomuş. Lan gene gitmiş bi tekne tâ omuş. Masal bu işte. Masala benzer bi şe. Sonra yav gene getimiş bi furun tâ yakmış onu. O Ğarı ermişmiş oysam. Ekmē çuvâlyomuş. Bir furun tâ üçüncü omuş, demişki: "Bunu ben demiş, ekmē ne yapecem?" sormuş hocē, danışmış. Ğonu Ğomşiyē vē onu demiş. Sen demiş bunu yaslaçdan tavukları geçir, demiş. Bereket Ğalkâ bereket Ğemiş sana demiş. Hoca da onun ermiş oldini bilmiyomuş. Seniyki bi tâ o furunları yapmış, komşiyē de vemiş. Bi tâ o yumursa da çuvalmamış. O âmiş gitmiş bereket Ğakmış. Bu bir masal gibi bi olmuş gibi ilēden. Bu bu iş. Böyle başına Ğemiş oysam ermişmişti, Ğarı. Öyle çuvâlmış. Onu da hoca taniyo mu? Bereket Ğalkecek demiş tâ yaslaçdan geçir. Geçirmiş emme bi tâ da bulamamış o Ğarı. Hep olēdi de Ğonu Ğomşuya veredi. Ona

faydası olacakti. Allah tarafından ona , öyle ermişmişti . Bu bir masal gibi bu sürē
 gidē. Anam̄ eli gonusudu böyle mesela. Ben de duydimi satiyom.

b

15 Biriniy ğayınnası ölmüş deme? Onu sen de biliyoy. Ğayınnası ölmüş. Ölmüş
 de her yeri ğan görüyomuş. Ğarı ermişmiş gelin, eme bilen yok. O ğanı, o görüyomuş.
 Ğarı görüyomuş, diyomuş ku ğocası da "Sen bunu neden yikeyoy?", anamıñ öldinden
 hani. Sen bunu böyle yabdiy deni ğarī dövmüş . Yapma etme! Bak söylēsem demiş, bi
 anda ölecem demiş. Zatin ğaybedecey beni demiş. Ordan öyle dēken böyle dēken
 20 ğarī dövyomuş . Anamıñ öldine mi yıkıyoy sen bu evi, demiş. Söylemiş. Bak bullā
 birdem ğan demiş. Cenab-ı Allah demiş şeyi aldı, anayı aldı. Ğanını fırlattı birden
 her yer ğan demiş. Ne ğanı dēyomuş, yok dēyomuş. Sana görünmiyā demiş. Ben
 bunu söylerim, beni yok bilisiy demiş. Söylemiş. O anda o gelin ölmüş. İşDe bu da bi
 masal, olan bi şē eskiden. Bi de olan bi şē eskiden çok. Peygamber zamanında, o
 benim lafım. Ordan sora, öyle olmuş. Ee ona görünüyomuş bize hiç görünüyō mu?
 25 Bi insan ölüyā burda. Hiç bulla ğan oldini görmüyo. Ämme ona görünmüş.
 Başlamış süpürgeniy ucunlan. Ordan ğāmiş zatin hani ölü çıkınca bi şey yıkıyoz ya.
 Bi öteberi yıkıyoz ya halbukisi o bastı mı gördü mü yō. Cenab-ı Allah geldi mi, bü-
 tün ğan oluyomuş her yer emme biz görmüyo. Ermişlik yok. Ona görünmüş işte.
 Bak pişman olecey demiş. Keşke demedim demiş emme iş işten geçmiş. Ğarı o an
 30 ölmüş. Bunlā olan bi şēmiş eskiden.

27	Konuşan: Safınaz Aygün, 88 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Teksen köyü. Derleme Konusu: a, b) Masallar. c) Maniler.
----	--

a

Böyle dizilmişlē çocim . Ordan, işē Cenab̄ Allah demişkin : "Seniy nasibiy dē
 ahā" demiş. Ordan sonra bi işeniy. O demiş, benim nasip nerde? Dē hā. O benim
 nasip nerde? De ha. O nasip nerde benim? De ha, demiş. Ondan sonra bi de bi paşa.
 O demiş, benim nasip nerde? Seniyki tā bir sırtmacıy ğızı demiş, beşikte demiş.
 5 Cenaballah beşikde dencek, gitmiş ğızı kesmiş. Ben paşa olām de, sırtmacıy ğızını

alām hā demiş. Ondan sonra gitmiş kesmiş. Bi de gene böyümüş, nasip omuş ona. Ordan sonra atık güvê giryolâmiş, buray noldu demiş:

- Bi adam demiş benim oramı kesmiş demiş, ğız. O, tövbe gēmiş adam.

b

Bi sel elima getîmiş derenin ğyında . Gitmiş biri adamıy, yimiş. Yimâmiş ısırmış.
10 Isırıncağ bu elimâ sorecem demiş . Tepesî ũ qarı sel, dere tepesî ũ qarı gitmiş adam.
Ordan gidiyâ, gidiyâ, gidiyâ. Elimayı buluyâ. Elimayı bulunce ben bunun sâbını
nasıl bulacem, demiş. Sâbını da bulmuş. Ordan sora ben, elimay gelmiş dere yanına
ısırdım demiş helal edē misiy? "Etmem." demiş. Edē misiy, etmem. Bana hizmetkâr
durusay demiş, ederim demiş. Üç dört yıl hizmetkâr durmuş. Tâ ödenmedi mi? Hani
15 elimanıy ısırdım ödenmedi mi, demiş. Ordan sonra, ödenmedi. Benim bi demiş kör,
mücürüm bi ğızım vâ alı mısıy onu? Alısay helal edicem demiş. Ordan sonra ğızı,
ğızı da emme ay, gün gibimiş, güzelmiş. Bi de alırım deyincek, âmiş. Alırım demiş,
alecek hani helal ettireçék ya, alırım demiş. Bi de damat, ğız gēmiş, getimişlê ğızı ay,
gün gibi. Ordan sonra ben bunu âmam demiş, o elimâ ısıran. Ee neden? Mücürüm
20 dedi bana, kör dedi bana. Ben onu istiyom demiş. Ordan sonra, ben bunu âmam
demiş. İşte öyle öyle masalları o çocim.

c

Dere geliyor dere,

Ğumunu sere sere,

Al götü dere beni,

25 Yârimin oldi yere.

***

Dereleriğ gumuyum.

Balıklarığ puluyum.

İstē al iste alma,

Ben de Allah ğuluyum.

***

30 Bizim köv davlarınıy,
Mum dikdim yollarına.
İlik düvme olayım,
Sēvdimin ğollarına,

***

Şu davlar bizim osa,
35 Yaprāyıy üzüm osa.

***

Dereleriy ğunduzu musuy?
Sabah yıldızı mısıy?
Gel ğız ğonuşalım.
Padişah ğızı mısıy?

***

40 Şu davlar olmeyeydi.
Yaprayi solmeyeydi.
Ölüm Allahıy emri,
Ayrılık olmeyeydi.

***

Gavağ gavağdan uzun,
45 Gavağda biten üzüm,
Nerelerde geziyoy,
A benim iki gözüm?

***

Gallângiç yuva yapar,

Avaç govuklarına.

50 Yâr nasıl dayanıyosuy,

Sabah sovuklarına?

***

Şu Tekseniy davlarına,

Mum dikdim yollarına.

İpek mendil olayım,

55 Sevdim ğızıy ğollarına.

***

Ğara böberim,

Nasıl edeyim?

Yıllar sene,

Seni severim.

***

60 Ğarşıdan yâr geliyor.

Yeleyi dar geliyor.

Yâr üstüme yâr sevmiş,

O bana âr geliyor.

***

65 İnce boncuk dizerim.
Yârē göynek dikerim.
O yâr benim olmazsa,
Oturur da sökerim.

***

Fındık serdim harmana,
70 Ne darıldı yâr başa?

Darıldı emme
Darıldıysen sen darıl.
Yâr mı bulunmaz başa?

***

Elma attım deyize,
75 Gidiyor yüze yüze.

Selam söyley Náfize,
Vēsiy ğızını bize.

***

Mezarım derin osuy.
Su sepiy serin osuy.
80 Sandıktaki esbaplar,
Yârime helal osuy.

28	<p>Konuşan: Fatma Bayram, 82 yaş</p> <p>Derleme Yeri: Kandıra, Teksen köyü.</p> <p>Derleme Konusu: Eşinizle nasıl evlendiniz?</p>
-----------	---

On sekize üç ay omuş yaşımıy dutdī . Hiç gēmedim ev bura benim. Ordan gēmedim ev. Eniştey eskere göz muayenesi oldu. Baştan tā ediverem. Ben bizim eve Emne geldi. İsmayillarıy Anşa geldi. Biz onnarīnan birbirimize çok eyidik. Bi de Mükerrerem ablamıy, analimiy kız ğardeşi vā, Çakmaklar'a gitdi. Ordan onlā, bi kimseniy evine yollamazlādı. Onlara gidēdik, Emnecikler'e. Bi Damatlar'a gidēdik, Fetane'nin yanına. Sadiye ninem de çok eyi ğardı. O, damat dedem de hayır yokdu da. Ordan, bizim eve gēdilē. Bizim evde. Dedem de camiye gitti. İdāyet de bizim hizmātķarımız. İşeniy İdāyet, Haĉ asanların İtirka'nıy ğocası. O, ıçık bizden yaşı bi iki yaş böyük. Sornā eviy yanında İdāyet ekmek yidi. Hizmātķarımız ya bizim. Ekmek yidi, dışarı gitdi. Ordan Fetāne isteyā. Fetāne de cama çıķdı. Böyük, hani eski eviy çift camları vādı ya, sobalı oda dēdik beri yankı odē. Orda ğonuşıyā. İbrıķınıy da evinden beri de camiden çıktımı dedem, eve gelecek. Ordan, orē çıķdı, eniştey de gēmiş. Enişteyi de biliyom geldini. Ben şimci dedem camiden gelece sıra atık hani cami namazı ğıldılā. Şimdi İdāyet dedim, Fetāne dedim. Şimdi dedem seni görececk camda dedim. Bana matırdā dedim. Şindi dedim, bana matırdā. Sen çekil, başka yerde ğonuş dedim. Üdāyet dedim, sizde gidiy dedim, başka yerde ğonuşuy dedim. Şindi dedem gelecek, dedem bana matırdā dedim. Bu eniştey, bana sarsın mı ondan kere. Nerē gittisem bana bakıyā. Şu ... istiyomuşdu. Temsili, o zamankı ğünde. O da cahil ben de cahil. Tā göz muāyanası oldu. Sornā, onlā gitdiler. Bi tā arada arada tak eniştey. Ben, ninem makinede göynek kesivēdi. Önceden göyneklē dikiliyodu ya. Üĉ dört tene göynek, o yazın bez dokudum ben. Üĉ dört tene. Göynekleriy de bu yivileri vādı ya onları makinede diktirmezdi ninem. Anam da dikmezdi. Böyle ellen yalabık oluyā ya ince ince. Bak şöyle. Ordan göynekler bullarını pitiştirdim, yumrularını yapdım. Hava da yavıyā, ketenleriy de götünü bitirdik. Yıngemiñ elleri ğıvraşılādı, tokmak sallıyemezdi. Sornā omuşunu ğonuşuyom. Sornā o göynekleri, lambē ğodum şöyle işeniy üstüne. Dış yanda yatıyoz Fetānenen . Üĉ āşam da oldu, dış yanda dedem eli de yatıyālādı. Ben donuyom atık dedi, hava işedince dedem . İĉ yana yapvēdim yataklarını. Gene cahillik baķ, burda camda ğonuşuyom. Ötē yaņda, duvarıy ötē yaņında dedem vā . Öteki odada bubam vā . Beriki odada agam vā . Eski evi bilisiy .

30 Temsili, o düzeniy ayâ ucundaki camıy dutamānı indirdim . "Şşt!" dedi, eniştay bana. Sornā indirdim. Şşt dence bu elim bak ömrüm geldi geçdi, unutmam. Bu elim böyle camı dutuyā, o da aşādan ğonuşiyā. Seni satālā diyā ben eskere gidecem diyā hani. Ben senden vazgeçmem diyā. Ben de bizim diyom çocuklarımız vā, benim peşimde gezme dēyom. Beni sana eyilinen vēmezlē diyom. Mūkerrem ablamı burdan

35 Muhittin agama çalmışlā bir olup bostandan. Çalincē bi ay ğadan durmuş durmamış burda ğovmuşlā onu. Güllü'nün ğızı gēmiş ğovmuşlā agamdan. Hani bura, insan dutmuyomuşdu. Sornā ondan kere, beni sana vēmezlē diyom şimdi. İstesey istemesey diyom, bizim çocuklarımız ufak tā biz ufak diyom satmazlā, ben gitmem bi yere diyom şindi. Öyle dēken meken, dedem duymasınmı öte yañdan. Geldi iki

40 tokat atdı baña. Kimse peşine git, dedi. Git, dedi. Eh, o akşam gelemedim. Şindi eniştay ğaçdı gitdi. Gece yarısı ben nerden gelem deme? O tamıy ğıyına indim. Mukerrem ablam, biz hiç ne yingemle ğavga ettik, ben burada da ğavga etmedim, orda da ğavga etmezdik biz. Hiç telaşe etmedim kimsenen, dargınlım yokdur. Ordan tamıy yanına. Orda otdum, yatdım, duvara dayandım. İşde sabalen ablam geldi

45 hayvanlara. Ertesi āşam, āşam namazı geçdi ordan çıkdım, aşā yola beri geldim bure. Nası bakecem yüze deni. Oğlan görmedim işde görmedim. Ordan geldim. Nası haykirecem ki dedim, ev yañına geldim. Burda da ısırgan köpek vāmışdı, eniştay götümüş. O gece avıldamışdı. Üsen vāmışdı evde. Üsen bekliyodu ya... Hanife ablā dedim ev yandan iki kere . Üsen merdimenin başına geldi . Ben dedim , size geldim dedim, Üsen'e şindik. Ordan AmedĀlarıy ğızı gēmiş , dedi. Çocim dedi, para versek dedi, para āmazlā dedi. Yaşıy dutmaz, dedi. Dutsa da geldim, dudmasa da bilmiyom dedim, yaşımı dedim. Bilmiyom tuttinlen dutmadini şimcik. Atık dedim o evden

50 çıkdım. AmedĀlarıy ğızı çıkmış evden , geri gēmiş dēle, dedim. Atık dedim, hem ölüsem de burdayım, ğalışam da burdayım, dedim ben şindik. Sonra ğaynatam da ğāvelēdemişdi, geldi. Habarı yok bi şeden. Üsen gitdi ona. Üsen de İsmel ğocabenen ikisi geldilē bure. Şindi dedilē, muttara gidelim, dedilē. Muttara gittilē; üç ay omuş yaşınıy dutdı, dedilē. Ordan taş olecem öyle burada durecem atık fayda mı vā? Ele güne ğarşı ordan ore, ordan.

29	Konuşan: Ayşe Açıkgöz, 80 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Teksen köyü. Derleme Konusu: Masal.
-----------	--

Şinci orta tarlê beri geliyoz, Kırkeli pımarına öte, Hambardere'den ârı. Öyle masal bu deme? Ordan sornâ, üç déne delikanlı vâmişlâ, ehtiyar da bi adam vâmiş. Su akıyomuş ordan ârı, ordan bayırlâ vâmişlâ, daşlâ vâmişlâ. Ordan demiş ki bekar bi tenesi oğlanıy: "Şu demiş, daşlâ benim göyunum osalâ." demiş. Adam da demiş

5 ki: "Osun seni y göyunun daşlâ." Hemen göyun omuş, otliyâlâmiş. Ordan sorna öyle omuş o. Ordan sorna su akıyomuş ordan, pınardan. Şu akan su da benim osa herkeşi misêfir ederim, demiş. Öbürü süt vërim, demiş; o da demiş herkeşiye yâv vërim, akan su benim osa demiş. Al demiş, seni y yâviy osun bu da demiş, ehtiyar adam. Bi tenesi de demiş ki, bi ğızı vâmiş ehtiyarıy, ben de demiş evlensem herkeşiye eve misêfir

10 ederim demiş bu şinci. Benimde bi ğızım vâ onu da sana vërem, demiş. Ordan sonra o göyünü olan adam, ehtiyar ya o bilmiyo tabi, o ermiş süde gidiyâ ona. Herkeşiye süd vërim dedi ya göyunum osâ. Süde gidiyâ, orda da yılanlâ vâmişti. Yılan da yavrılarını ğaybetmiş, bunlâ yavrılarımı öldürdü déni südüy içine zehir atiyâ. Yılan şinci zehir atiyâ südüy içine. Ordan yavrıları da çıkmışlâ nerdense. Demiş ki, şinci bu

15 zehir attı ya içine, zehir atınca bunlâ şinci südü içecek lë ölecek lë. Yavrıları çıkınca yılanıy, südü devirmiş. Südü devirince o ehtiyar geliyâ süd verecekdi ya herkeşiye. Süde gëmiş, olum demiş bana iki kilo süd vë demiş, iki litire süd vë, demiş. Git şurdan be demiş, sati südüm döküldü, zıyan oldu demiş. Sornâ gel demiş, südlerim döküldü demiş. Daş osun be demiş, daş omuş. O su akıyodu ya yâv oldudu ya, ordan

20 ona gëmiş ermiş. Şimdi bu onnarı deneyâ onnarı. Onuy da yüklediken ata yüklediken destileri ğırılmışlâ. Destileri ğırılınca gene adam geliyâ. O anda geliyâ şinci ona o. Ordan sornâ bana demiş, olum demiş, iki litire yâv vë demiş. Git şurdan be demiş Sati yavlarım döküldü, destilerim ğırıldı demiş be. Su osun demiş, adam. Gidiya ötekine, şinci herkeşi misêfir edecekdi ya. Tık tık tık tık kapi furyâ emme selleli,

25 sümüklümüş; dervişmiş palas pandıras. Kapi furyâ olum demiş beni misêfir ede mi-siyiz, demiş. Buyuruy buyuruy demiş lë, ikisi de ğarı ğoca çıkmışlâ. Babası emme tebi onlâ annamıyâlâmiş, bu ermiş. Edëmisiy? Edëriz demiş lë. Ğızcaz onuy ğızı ya, kendi ğızı emme bilmiyâ tabi. Yıkamış, geydirmiş, paklamış bunu bu, eyimiş. Şinci demiş, seni y garnıy da açdır demiş lë, ne yicey hazırlelim? Ben demiş, bi şe yimem ki

30 demiş, bi çocuk yirim demiş, yirsem demiş. Bi çocukları vâmiş. Bizim demişlê elimiz varıp dâ yapamarız demişlê, bildiy gibi kes yap go demişlê. Kesiyâ adam, tave masal ya bu getiryâ tave goyyo adam. Gidiy furuna götürüy diyâ. Bişmişdir diyâ bi zaman sorna gidiy diya furundan getiriy. Bi de gidiyâlâ ki çocuk, altınlarının oynuyomuş orda. İşte bu da böle zengin omuş. Ötekiler git şurdan be, git şurdan be
35 daş olmuşlâ, su olmuşlâ.

30	Konuşan: Emine Korkmaz, 61 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Teksen köyü. Derleme Konusu: Eski düğünler.
-----------	---

Äskiden perşembe günü ekmek yapıldı, düvün ekmê. Sorna cuma gün lokum yapıldı. Cuma günü akşama davullâ gelidi. Helva ğarılıdı. Un helvası. Köye okımağ için davet etmek. Kövlüyü davet ediyâlâdı, kapı kapı lokumlan. Herkese kapı kapı birer tabâ ğuyalâdı. Onlâ da dönüşe fasille, nahut, işte patetis, soan öle para ufak tefek şeylê. Onlar da düvüne katkı olsun dëye verilêdi . Sornâ düğünü okıdıktan kere kövlye yimek verilêdi . Oynânıdı işte düğünde gençlê , içilî, her işe oluyodu yani. Erkeklê davullarınan oynâdı, ğızlâ tefnen oynâdı. Ordan kere işte öyle düğün oludu. Gelin geyinmezdi, aynı elbisesinlê oludu. Küçük düvün denidi ona. Küçük düün akşamı gelin geyinmezdi. Yani böyle günlük şey, günlük kıyâfetinen oludu. Sornâ 5 ertesı gün, cuma gün, o gece yatılıp sabaha ertesı güne yavuqlu oludu. Geline küçük düün akşam kına da yakılıdı. Ğız arkadaşları barabâ. Sornâ ertesı güne, yemeklê bişêdi devam, misefirlê gelidi. Yavuqlu yapâlâdı, birdem kövden. Geliniy yavuqlusu deyâlar ya. Yavuqlu yapâlâdı, şimdi çanta toplalâdı herkesden. O eviy halkına akrabalarına dürü,takı götürülêdi, böle hediye. O çantaları işte deyzesine, ablasına, 15 eniştesine, şunusuna bunusuna bayâ yirmi otuz tene çanta yapâlâdı. Çantaları yakın akrabalara verilêdi. Ğız tarafına götürülêdi. Ğız tarafı yavuklîye yimek veridi . Yimek verdikden kere, o da bi sefê oğlan tarafına, çantalarına hediyelerini gordu, çantaları içine. Sornâ onlara birer tene de havlu takâdı. Çantaları dikelêdi böle, getirenlere hediye olarak. Akşama işte misefirlê yerli yabancı toplânı büyük düvün oludu, gelin 20 atık geyinî. Damat tabi dışâda, gelin düvünlê tabi evde oludu. Çevre kövleden filê misefir herkes toplanî oynâlâ. O gece erkeklê ayrı oynâlâ, eğlence yapâ; ğızlâ,

kadınlā ayrı toplanıdı. Sornā işte o gece iş bitēdi . Yemek mesela aşçı tutuludu ,
bulaşıkçı tutuludu. Sornā köylēden, evlēden sahan sini toplālādı . Ertesi güne de işte
25 pazar güne de mesela gelin alması oludu . Gelin alması hazırlı . Böle kövüy içini
gezēdi davullā, gelin āmasına davetiye. Davet edēlēdi milleti davullan. Şöyle bir
gezēlēdi. Gelini, şimdi ertesi günü, damat tarafı yakın akrabasına, işey araba
hazırlatdırdı. Öküzlerinen böle öküz arabası. Ona böle kilim gerelēdi altına üstüne.
İki kilimi birbirine dikēlēdi, üstündeki kilim süslü oludu. Ondan kere öküzlere kına
yakālādı, tel dakālādı, boncuk takālādı, süslēlēdi. Ordan, gelin arabası hazır. Gelin
30 āması da insanlā böle toplanıdı oğlan eviniy tarafına, gız evine gelin alma gidilidi.
Biraz orda çalgı, oyun, cümbüş gidilidi, birazda orda oynanıdı. Orda davulcılara
yemek verilidi, damada yimek verilidi. Sonra işte gelin evden çıkā. Oynē oynē akşam
ğarenlinecē, ezanınacā böle ezandan sornā bile gelinlē eve girēlēdi. Gene o arebē
kilim gerēlēdi hiç kimse göstermeden arabaniy içine gıyalādı. Arabadan çıkarıkan da
35 gelini, gene kilim gerēlēdi, hiç kimsē göstermezlēdi. İlēden başı saçı görünecek,
gelin oluyā deye, açık omicek deye. Sornā işte gelin eve gıyulūdu. Yatsıdan sonra
camiye gidē damat, şerbet yapılı, güvē gıymā şerbeti. Sornā onu ispatlı şahitli hoca
nikahı gıyālā o akşam. Damadı gıyalā geliniy yanına, o akşam öyle iş bitē. Ertesi
gün sabaha gene çalgılā çalā, damat oynā. Sabalen erkenden damadı oynadılā; gelin
40 de böle pençireden böle gelini bakıdıılā. Damat oyniyā bikaç kişi de yanında başkası
da oyniyā. Oynadılā. Atık ertesi güne duvā söylēlē, gene evlere böyle duvā buyur
edēlē. Duvak da eylence böle işte gene. Gene oyun, eylence duvağ deniyodu ona.
Sornā gene evlere böle söylēlē, duvā buyur edēlē. İnsanlā geyini kuşanı evlerinde
yimek yapā, o evlere de misēfir gelir. O düğün evinde de yimek olū, oğlan evinde.
45 Sonra gız tarafı gız tarafına toplanı. Bi tavuk süslēlē, tellēlē pullālā. Geline ertesi gün
hediye getiriyālā onu. Sornā bağ tā orasını unuttuk. Gelin alması gün geline börek
yapālā bi de tavuk kesiverilē bi de helfa bi sahana basıverilē sornā o akşam damatla
gelin yisin dēye. Yimezlē emme öle âdet ille yapālā; börek, helfa, tavuk. Sornā duvağ
günü de işte gız tarafına toplanı gız tarafı . Tavı, süpürge alılā ellerine atık damadiy
50 evine gelilē. Geliken de başlā dabrukā çalmā, tef elde damadı istēlē. Yok damad
Akçove gitdi, yok damad dava gitdi, oğlan tarafı da. “İsteriz isteriz biz damadı
isteriz, damat burē gēmezse bizde burdan gitmeyiz.” Damat yok dēle, gēmedi, felan
yere gitti deni biraz naz edē oğlan tarafı . Sornā gene gidē damat . Tabi gız tarafı
söyledikce, dabrukaniy içine para atā ondan kere gız tarafı gidē eve . Çeyize bakālā
55 tabi çeyiz serilē . Çeyize bakınca yimek verilē. Sornā duvağ gelī, dedimiz yere

toplanylı, gene orda oyun, tef, eyence, bitē. Misefirlē de tabi çevre köylēden, duvak vāmiş deye o zamanlā herkes gelī. Duvak bitē, sonunda gelini buydeylen oynadılā böle bereketli osuñ deye. Avuçlarının içine buydey gūyālā, ğaynanenen ya da başka akrabanen şöyle şöyle oynālā. Gelin dōkmēse, dōkmeden gene tabā gūyāsa bereket olūmuş. İlle de gene unuttimiz yer geçiyoz bak, ağıla gelmiyā. Gelin āması oliyā ya, 60 gelin āmasında oğlan tarafı, gelin āmasına girē, mertmene uqarı çıkākan türkū söylēlē. Buydey atālā gelen oğlan tarafınıy ğız tarafı gözüne yüzüne. Onuy türküsü vā onu söylēlē. Hem de böyle sepēlē. “Hoş geldiyiz düyürcülē geçiy oturuy. Ğız bizimken siziy osuy alıy götürüy.” Hani buydey sepēlē. Sepēlē işte, tabi biraz orda 65 duru az bi şe, çok da durmazlā. Verilē gelini, sornā duvak yeri savılincā işte o akşam “el öpmesi” yapālā. Duvak yeri bittimi misefirlē gidēlē herkes evine gidē. O akşama el öpmesi yapālā. Gene şimdi akrabalara böyüklere söylēlē, onlā gelilē, onlara yimek verilē, damat gelin onlarıy elini öpē. Geline damada selam vē, büyük küçük bil deni nasihat edēlē. Sornā onlara yimek verince havlı verilē. O akşam da iş bitē, duvak 70 akşamı. Sornā bir ğac gün sornā, üç gün beş gün sornā. Mesela pazartesi gidiyā ya duvak, perşembe gününe işe yapālā, evirli. Ğız tarafına oğlan tarafı gidecek. Geyinilē kuşanılā gene böyle kövlüye söylēlē akrabalara, ğonu ğomşıye. Ğız tarafı da yimek yapā, o akşam hazırlık yapā. Gidili orē. Yimek verilī, erkeklē çıkar dışarı; qadınlā gene evde eyence yapālā, oynālā. Pazar günü gene evirli gelī. Onlā gene yimek 75 yapālā. Gene erkekle dışarı çıkā, qadınlā gene evde eyence yapā. Duvay bi gün sornāsı, gelini suya götürülē. Gelini suya götürünce şimdi su çomānı, böle omuzlāda su çomā dēdik, onlā olūdu su çomālarını ğarıştırlā, bi bakırda şerbet yapālā gene ğonu ğomşu elbirlikden suya gidili. Gelin herkesiy bakırını dolduruveri. Su çomālarını da biri ğarıştırī, bakem gelin su çomāsını bilecek mi geldī yeriy. Bilemēse 80 ğocasını da bilemez yarın bu dēlē. Ordan kere o da bilise ses yok. Ordan kere o su giden yere, deliy āzına da beş kuruş on kuruş para atālā. Bakırları doldurülā. Bazen ev yıkanacakse bi de ğışın oludu eve ayakkabinen girilidi, düünle eskiden. Yimek evde verildī için yemek āma, ayakkabinen girilidi. O eve birē yük su dōküverilē, eğer gūyacak yer ihtiyaçsa, ev uzaksa. Böle yakınsa çeşmē, herkeş evine götürü, davılıdı. 85 Sornā işte oğlan evine evirli gelinī, o da aynı olū. En sonda küçük evirli deni ğıznan damadı gene ana evine gönderilī, gene börek yapılı. Bazen yanında gidēse ğayınlā ğaynata da gidē. Sornā bi sē ğız tarafı gelī en sonda da; anası, babası, yengesi oğlan tarafına. Çeyizi toplā anası gelī veya yingesi gelī. Çeyizi toplālā, sandıye ğorlā. Verilecek hediye, çember, eskiden ğömlek, don, onları ayırıla kaç... Buna şimdi

90 hediye de yorgan gönmuş ona böle bi gömlek verilē, sahan gömuş, eskiden öyle ğızıl gaplā vādı ya bakır ğaplā onlara bi gömlek verilēmişti. Öyle. Görümce, ğayinnē, ğaynatē bofça yapılı; onlā ayrılı, sandiye gonecek öyle ayrıştırılı sornā ğonan ğonur, gelin geycēni dışarda ğor. Sornā böyle düvün bitiyā.

95 Bi de düvünde inek kesiyālā böle küçükbaş hayvan. Sornā bunu cuma ğün akşam kesiyolā sornā ertesı ğün kelle seyidine. Mesala Ellezle pımarından kövece, Bıranlā'dan kövece öyle büyükbaş hayvanın kafasını yarış ediyālā. "şşş haydi ğız yarış yapacaklāmış, yarışa bakmā gidelim." Hani böyüklē gidemiyā da, sen ben böle hafif ğızlā, gelinlē.

31	Konuşan: Gülsüm Korkmaz, 74 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Pınarlı köyü. Derleme Konusu: Eskiden neler yapardınız?
-----------	--

5 Ösküden Karamadındı, son ğaldiye Pınarlı koydulā. Keten dövüyoduğ, yolādık, çırpādık. Ondan sora göle götürüdüğ ıslādık. Bizim gölümüz vadır şurda kövüy dışında. Onu ordan çıkarıdığ. Bi haFda durudu ıslı. Ordan serēdik. Ondan sora tokmağnan dövēdik. Ordan da mengelez deriS, arasında çıkarıdığ. Ondan sora da onu darağda darādık. Vurma yapādık. Satādık. Kilim doğuyoduK, işliyoduK, kilim yapıyoduK. Çıķırık deriS, iřlēdik böyle. Ordan gömlek, iç gömlekleri onları dokirdik düzende. Onları geyēdik āskiden, içine don yapadıK.

32	Konuşan: Gülsüm Karadeniz, 75 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Pınarlı köyü. Derleme Konusu: Karışık konular.
-----------	---

Çocim dörtden beşe geçdim. Eski insanlā dedilē ki mālīm mi oliceğ dedilē, öğretmen de dēl. Mālīm mi oliceğ dedilē beni beşi okutmadılā. Anladıy mı şimcik beni. Dördüncü sınıf zordu, onu okuduğ, beşi oğutmadılā. Köylü kafası. İsterdim

5 emme fakirdik ocim. Yedi tene ęardeřimiz vādı. Yedi teneyiz biz. Onuy iin bi adam napsın bizi, oğudamadı.

Orda bi yatırımız vā ocim. Erenlē dēler orē. Orda bi yatırımız vā. Onun iin ore ıķālā. Őehit Őehit. Őyle deniyā yani. Orda mezarı var, dař dikili. Tūrbeleri iřde. Onun iin orē ıķıyālā. Eski insanlā, eski tarihi. Őimcikilē atıķ Őyle iřelere inanmıyā ocim. Tā eskiden herkeř ıķıyā. Dedim ya sana ekmek yapıp kūfelēlen tā benim ocuklimde o baķ ben biliyom. Kūfelēnen ekmekleri orē ıķarılādı. Atıķ Őkūz arabasınan ıkariyālādı, sırtlarınan mı? Yoęurdu olan, bi tencire dolma, ne istesey ore gōtūrūp yimek yirlēmiřlēdi orda.

33	Konuřan: Niyazi Sungur, 98 yař Derleme Yeri: Kandıra, Sofular kōyū. Derleme Konusu: Karıřık konular.
-----------	--

Burası Dařkōprū'den gelmiř, bura bizim bu ev. Dařkōprū'den bi adam, ķatın ęocası Őlmūř . Adam da leblebi satıyomuřdu . Ő yandan geliken o ķatınnan anlařmıřlā. Őyle bi ęāmiř iřde.

Ben 1338'de İzmır'de asgerlik yaPdım. İzmiriy Deniz Kumandanlinde. Biliyo musun Bornove sen? Bornova'da bahriye asgeridim ben. Ben mayıncıdım, mayıncı. Mayın dōkūyoduķ biz. Denize mayın dōkūyoduķ. Mayın dōkūyoz ya. Hasılı esas patleci maddelerini ęořmazdıķ. Hasılı Őnları dōkēdik, toplādıķ gene. Dōrd sene esgerlik yaPdım. Geminen gitdim. Ő ay Kasımpaşa'da Őrdan imtan olduķ. Sekiz yūz kişidi. Bizim esgere gitdimizden esger. Ordan annadın mı gemilere bindik, gitdik 10 İzmır'e. İzmır eyi yer yav. ok eyi yer yav.

34	<p>Konuşan: Fatma Göktaş, 96 yaş</p> <p>Derleme Yeri: Kandıra, Sofular köyü.</p> <p>Derleme Konusu: Yaşanmışlıklar.</p>
-----------	---

Benim şurda gızım vā. Bana baqıyā. Ne bişirise getiriyā, bi tabağ. Ben de gücüm yetēse bişiryom burda bi şe. İşde öyle öyle geçiyom. Şindi bağ, şurda kendi yerim dēl emme. Ore bakla bezelle ekdim. Bezellelē şöyle oldu, baklalā böyle oldu. Bekir'de bure birden sünnet etmiş. O bezellelerin üstüne gurulā düşmüş. Eşte bi şe de yapamecem. Öyle durya. Çalı napecem bilem. Çocuğlarım getirveryālādı yuğākı oğlanlā kövde oldumu. Hasan da getiriyā. Dā mümkün gēsem gözüm kör olu. Baqıyālā. Damatlarım da eyi, gızlarım da eyi. Ben dertlerimden utanıyom. İşde burda ıçık ıçık tavalete bunnan. Duvarlara yapışa yapışa gece, günüzün de işde ne iş yapāsam bu deyneklen. Allah'ım bana güvvet versin. Dovālā ediyom. Burda 10 Kezban'ın yandıdım sabahdan beri. Hasan da agamı yıkamā gitdi. Ben de bure geldim. Ordan dünde ıçık makarna pişidimdi. Şindi onu ısıtdım da deminlē biKağğışı ondan aldım duryā. Burda gız ğardaşıma bile gidemiyom. Çöpleri aldım böyün burlādan, beş kiloluğ mu ne teneke vā. Dedim burda tağaza yaPmasın. Ağvalıdan yāv alicekdim kafadan çıkmış. Tā hālā vā iki bardağ geli de, teneke de dedim çöpe atem. 15 Yuğarı gidemedim de çöpe, Kezbanıy mertmenine ğodum. Ordan Hasan mı ğötdü, Kezban mı ğötdü, ğötümüşlē. Önlā bakiyālā gızım işde.

Benim derdim düKenmez. Emme ölenleriğ bedtavası dutdu bana. Ölsün deni savlığ verdi bana Allah. Onlā ölü deni dova etdi. Dovaları bana ğabul oldu. En küççük ğayınçım öldü. Dörd dene oğlandılā bunlā. Dörd dene oğlan. Biri Fikiriye gelin, biri Safiye gelin. En küççük ğayınçım öldü. Memet Ā'nın at yanı da öldü. Benim burda baqıyom, bakan yoğ. Ğayınnam, ğaynatam burda yatıyā, o orda yatıyā. Bakan yoğ. Ğoca Fatma baqıyā. Adamı elimden aldı en küççük eltim. Otuz kırğ sene oluyā. Gel gelelim derdim çok. Bacaklā nere basdimi bilmiyā. Her yere vermē de utanıyom. Bostan ğazıyoz dē yuğāda o yanda. Bu bizim amıcanıy gelini gitmiş ben-den eveli. Ben de gene onuy tallasında üç evlek. Bi evlēni ben ekiyom, iki evlēni Safiye ekiyā. Ben de gitdim burdan. Ğayınne ğaynete yimek yidirdim, hayvanları çocuklara vēdim yuğākı. Gitdim Sadiye yorulmuş, baya erken gitmiş, oturyomuşdu. Ben de ğazıyom. Çağırlarıy evinden beri sesi geliyā. Bizi ğörmüş işde. "Noluyoy sen ğız?" dedi Sadiye. "Bacayızıy arasında da bi yımırta bişiriyoyuz." dedi. "İşiy başına

30 gidiyoyuz dedi, adam ğahrıyız yoğ, hayvan ğahrıyız yoğ." dedi bu. E benim tama gelen hayvanlā sana gidiyā, öküzleri sen ğoşuyoy, ğaynatanıy malını sen bennen barabā yiyoy, bağıyoy mu? "Şinci biz dedim demek ki bacay arasında yımırta bişiryoz, sen napıyoy?" dedim. Seni dedi, ölecek deni dedi, hasda deni dedi, hōröldeklı deni dedi; ğocayı ondan aldım dedi. Ben nāpem şimdi sana dedim. Ne 35 dēm sana şindik dedim. Allah vā üsdümde. "İlahı dedim benden eveli ikiyiz de geberiy de dedim, ben de gerilēde irezil ğalem." dedim. "Senin söylediy lafla bana yareyo mu?" dedim. Benimki de sana yaramasın, dedim. Benden eveli geberiy ikiyiz de, dedim. Ay süpürdü olları. Nerdeyse dövecek beni. E sen bana söyleyoy, sen benim adamı aldıy. Hocalara yazdırmışlā beni. Nuskaları, suları, yidirmişlē. Ben sa- 40 bahı zor ediyom burda. Onlara gidecem de onlalā barabā fındığ ayıklıcem. Fındığ toplecem, ot biçecem. Tayır tayır onlalā çalışıyom. Olecek iş mi bu? Adamın elinden adamı alılā da. Sonra ğünlēden ğün oldu. Benim Kezban böyle bi irahatsız oldu. Ana dedi, ayakdeş oluvē de dedi, Isaklādaki hoce bi danışem derdimi dedi. Ben de gitdim. Lan yanıma da beş ğuruşum da yoğ. Şinci onu yazıvādi ya. Çocim dedim, böyle ta 45 hoca burda oturyā biz burda oturyoz. Ordan ana dedi yazdıreceksen yazdır, kendiye dedi. Hani nefes darline. "Ne ğonuşuyoyuz deyze siz?" dedi. "Deyze, seni y ğocay nerde?" dedi. Hoca efendi dedim, ben dedim söylemē utanıyom, dedim. "Lan öyle iş olu mu?" dedi. Susuy cığıldemey dedim, oldu işde dedim. Deyze dedi hem sana nuska yaPmişlā dedi hem sana içirmişlē dedi. Sen onları y peşini bırākameyoy dedi 50 hoca. Bi nuska yazıvēdi boynuma daKmā bi de suyunu içmē vēdi. Tamam o ğadā.

35	Konuşan: Yaşar Taşpınar, 80 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Avdan köyü. Derleme Konusu: Avcılık.
----	---

Avdan işde nemiş? Adamın birisi sormuş nerden geliyosun? Avdan geliyom, demiş. İşe davşan avı var ya. O da ondan sonra Avdan ğalmış ismi. Var var. Domuz var, tavşan var, çakal var. Nēye gidersen git. Geçken gidiyoduğ. İşeyi vurduğ mu domuz ğalıyodu. İşe şu Forenis var. Orē teleFon ediyālādı. Ordan gevırlā gelip 5 alıyālādı. Forenis'den. İsdanbul, Forenis köy. Onlar yiyolar, gevırlā yiyo domuzu. Bizim burası eskiden geyik varmış. Şimdi geyik vurmağ. Geyik yiniyo, tavşan

yiniyo. Bi çuluğ avı. Keklik vardı onlar yiniyodu. Edirafdan hâlâ geliyolar bağ. İsdanbul'dan felan geliyolar İzmit'den. Yo FuruP bırakıyolâ ormana. Domuz ziyenker hayvan. Masûlu ekemiyosun dağlara şindi. Davlâdaki tallalâ bütün boş. Eskiden yokdu, herkeş malını işliyodu.

36	Konuşan: Rasim Karakoç, 80 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Avdan köyü. Derleme Konusu: Kahvehanecilik.
-----------	---

Ben âllide beri diyom. On üç yaşından beri ben burda gâvecilik yapıyorum bu kövde. Ben anne baba görmedim. Annem kırk beşde öldü, altı yaşındadım. Babam âllide öldü, on yaşındadım. Dedem irahmetlik oldu. Âlli üçde öldü. Dedem öldükden beri, on üç yaşından beri kendi ayaklarımın üsdünde işde . Yetmiş üjden beri burdayım. Ondan önce eski eviy altında gâve vâdı. Burda başka, bizim bi bacanağ vâdı o çalıştıryodu. O da burdan ayrıldı, gitdi. Ben başladım yani âlli senesinden beri burda gâvecilik yapıyom. Hâlâ devam. Bağ mesela sabâlen beş buşuğda inirim bure. Suyu gaynatırım, çayı demliyorum. Camiye gidiyoy, camiden geldi mi çay hazır bizde. Alışdık. Benim yaşım sekizen. Emekli olabildik, bi parça. Çocuk da emekli oldu. Geçinip gidiyoz ne olucek . Beygiren tavıççılık mı yapmadık, mâfaturacılık mı yapmadık yani. Burda haftada bi sefer İstanbul yapıyoduğ. ÜSküdar'a satıp toptan. Beygirle topluyoduğ. Haftada bi ÜSküdar'a götürüp tavıçları. Orda tavıççı vâdı, toptan veriyoduğ. Dönüyodum bi de Āvâ'dan buri yayan geliyodum, koşarak. Bizim zamánımızda araba nerdeydi? Gâve vâ burda râmetli benim hanım çayı demliveriyodu, bi kişi bağıyadı. Ben hemen ordan yayan geliyodum , Āvâ'dan buraya. Pare nerde o zaman . Bin liraya üç ay fennî çekiyodum . Beriki bin liraya beygiren. Bunun dünürünün bubasına çalışdım on sekiz sene. Yazın üç ay beygiren kövlerde peynir topleyip ore mandıra vâdı, ore götürüyodum.

37	Konuşan: Ümriye Karakoç, 76 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Avdan köyü. Derleme Konusu: Köye nereden geldiniz?
-----------	---

Babam benim Daşköprü'den bure, beş tane çociy içine gelmiş. Annemin beyini Furmuşlā, beş çocuñnan ğalıyā. Erahmetli bubamda evelden beygirlēlen yolculuñ yapālāmışdı. Burē gelimişdi. Bu eviy, benim beyimiy dedesi Ğambır Üsen dēlēdi. Az biliyom onu ben . Osmandı bubamın adı . Gel Osman Ğ gel , şu çocuğlara 5 sahip çık, gel Osman Ğ . Orda iki çoci bırakıyā bubam, geliyā bure. İki tanede biz omuşuñ. Bi tane de benim küççim vā. O Derince'de, oturyo. Ben de bure nasip oldum. Annem otuz, otuz beş yaşlarında vāmışdı. Beş çocuk ğaldine baķasay. Evelden yer için. Yerlere çok tamah vāmışdı. O da yabancı ossa yer için telaşe ediyālā, geliken yolbavı yapıya. Orda silahlan Furyālā işde. İzmid'e ğötümüşlē 10 annemin beyini. İzmid'de ölüsü. Şimdik bırakmazlā, hemen getiriyālā. İzmid'de orda, cenazesi orda ğāmış. Kimse de yoñ böyle el dakacak. Küçükmüşdü çocuğları, getirememişlē. Öyle omuş işde çocim. Ondan sora da babam ğemiş işde bure. Babam da böyütdü etdi hepisini, evlendirdi. Ben de buri nasip oldum.

38	Konuşan: Emine Yaşar, 65 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Avdan köyü. Derleme Konusu: Gününüzü nasıl geçiriyorsunuz?
-----------	--

Yav çocim naşı ğçiriyoy? Sabā ğakıyoy namaz ğılıyoy. Çoluñ çocuñ işde ğış ğünü biraz ğeç ğakılıyā. Ben de ğılıyom, yatıyom. Ondan sora ğakıyoy, ğavaltı hazırlıyoy. Bulaşıkđı yalaşıkđı, işde bi parça temizlik.

Pırasa vā, ilāna vā. Onlā da bu yılkı yāmırlāda çürüdülē ğızım. Yedi tene 5 tovuğ vā. Yımırtlamıyālā. İki üç senedir hastalık geldidi üyle. HeP paralen aldım. Tā bıldır edindim. Bu yıl gene hastalık vāmış, diyołā. Neblem işde. Karşı da bi komsu vā, onunkulā da ölüyālāmış. Ğbey ğeçenlē hālā Kandıra'dan ilac alıvāmış. Fayda edē mi bilmem ğardeş. Neblem ediniken baraba bu çitliklē çıktılā, āma tovuğlā çıktılā, kövlere ğedilē, yaydıłā. Köpeklēden atıyālā, ğapıyālā her yerden bi şey oluyā ğızım.

39	Konuşan: Fatma Ateş, 84 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Akçaova köyü. Derleme Konusu: Düğünlerde yemeği nasıl yapıyordunuz?
-----------	--

Her köve de gidiyodum. Hiçbi köv gâmadı. Çevrelere, cuma gün gidiyorum. Mesela dolması oluyā, fasillesi oluyā, hoşafı oluyā demiş, pilavı oluyā, eti oluyā. Tekrā sarfoş sofrası oluyā. Onlara ben kimine ciğeri goyyom şure sini, unlan öveliyom burda gızartıyom. Tavıkları gızartıyom burda. Biri gelise, çek eliyi çek. 5 Kimse aldırımıyom. Biri tençire açıcak oluyā, ben sana izin vēdim mi tençire açiceksin, açmak yok. Yimē ben güyem? Hayır. Ben kendim güyecem. Bir kompostu goydurdum bi de helve de tarif edēdim. Gerisini güydurmazdım. Benim ğararımı ne bilecek ēlem. Cuma gün yapıyoz, komşulā geliyālā. Cumartesi akşamı bütün misefirlē geliyālā. Şimdi adamıy biri diyo ku, ğarısı yok. Ğarımıy hazırla sofre. 10 Tamam hazırlērim. Şimdi gidiyā gene geliyā. Dedikin damādı da "Sen dedi, baba dedi, bağ burda kapıda bi yazıcı olu ayakda. O kim geliyāsa ona göre yimek verecek, tavığ verecek." Dağısına göre kime yarım tavığ veriyā kimine bütün tavığ veriyā. Dağısına göre. Tabi yimē de ona göre gidiyo.

Tā kimine de mal ediniveryom. Doh! Hani çaydanliyiz? Sen sırtıya gömlek 15 āmā da eliyde çaydanlık osun, bize çay vereceksiy. Gidiyā Ayşe bana kafa dutdu, çaydanlık veriy deyā. Biri şimdi gelin alācek. Böyle soba alācekmiş. Ğardeşiy dedim, üç dene düvün yapıdı. Ğazanlı soba āmış, kufası vā. Ğeyerkin dedim, beni dutāsay dedim, sen de böyle soba alısay dedim , o tePē ğaydırvērim onu tepē şā dedim . Ha şimdi benim dedimi āmış. Ğız Pakize abla ne güzel omuş, deyālā. Onu kim aldırdı? 20 Şimdi böyle yapıyā. Bağ seniğ goltuklarığ ğabaryā diyom, benimkilē ğabarmıyo diyom. Ben de tā ben onlara mal ediniveryom, Akçove mi götürecem?

Ben şimdi eti, hayvan etini besi oluyā, besli oluyā ya. Hayvan etini ben güzel doğratdırım, yikerim. Burda suda kaynadırım. Kaynence onu, kefi çıkā. Deliklinen bütün kefini alırım. Aldığdan sora ona, acığ ona duz atarım. Onu ben şimdi burda iki 25 tene tencire vā. Tencireniğ birine eti alırım. Başka tencire de pişiricem. O orda durulu sabā. Sabā ğarşı sovan doğrērim, eti bi güzel ğavırım. Ğavırdıktan sora atığ etini ğavırım . Suyu gene orda keççenen alırım . Gene oynatmam . Oynadısam debildicek, her pislī dibine otuerecek . Ondan sora ğorum ore, atığ bağarım hemen şu

30 ğadā sanayavı yaparım. Hemen acık da salça atarım. Böber atarım. Şureciye ğorum orda o gabarı. Ğoyun etini ğavırım, sovanımı dođrērim, ğavırım. O ğoyun eti ğüzel olu. Nasıl yapıyoy dēlē. Eyerkin bu beyniy çalışıyasa her işeyi yapāsıy.

35 Bi yerde bi patatis bişidim. Şimdi tā patatis diri şure ğodum. Bi de kapānı ğaldırdım, bi tanecik bütün patatis yok. Hani misir maleyi bişirisiy öyle omuş. Ğayınna ğarıya çağırdım. Ben sana onu deceedim dedi. Ben de bişidim öyle oldu dedi. Seni suçuy yok. Sora naPtım ben ğavırdım, bi tepsiye ğodum. Etin içine ğarışdırmadım.

40	Konuşan: Hanife Altemur, 58 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Akçaova köyü. Derleme Konusu: Köye televizyon nasıl geldi?
-----------	---

5 Televizyon nası geldi mi? Televizyon ğēmiş, onu biz bilmiyoz. Hani āskiden bi naylon ğümbet çıkacak diyālādı. İşde televizyonlā çıkmış. Ha... Bize de, ğāvē bi şe geldi demişlē. Biz de ne geldi ki diyoiz hani? İnsanlā ğörünüyomuş diyālā. Nedir bilmiyoz. Biz de tarladan geliyoz, biyol ğāvenin camından baķıyoz. Neyse bizi de merak ediyā deni salı ağşamları kadınlarla yaPdılā, bu televizyon işini. Filim seyredecez yā. Kadınlā da pek para vēmez ama hani çay parası delim ona. Radyolā vādı radyodan dinliyoduķ. Ama onlā ğörüntüsüzdü. Ğörüntülü bi şe ğēmiş. Onlara baķıyoduķ.

41	Konuşan: Ayşe Zeybek, 74 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Akçaova köyü. Derleme Konusu: Evden kaçma.
-----------	--

Görümcem nası ğaçdı? Görümçemi istedilē mistedilē, vermedi işde. Allah'ın ramazanında da, bi akşam suya gitdi burda çeşmeye. Çeşme vādı burda. Biz orucu bozduķ, ondan sonra ğēdi. Annesi dedikin "Ne diyem?" dedi işde bi şe dedi gerisini ama kadınā haber veryālāmış. "Ğızıy ğaçacak, gelinlē de birlik." diyālāmış. Baķ hiç

5 habarım yok benim. Ordan sonracimiy bu bî ki akşa m sonra, biz tarlada kesek taradık, Allah ramet eylesin eltinen ğaynana da. O akşam yatdık. Zaten yorgunuS. Bi yimek yiyosuy. Ğaynana da terefiye gitdi. Biz yatdık, ben bi uyumuşum. Ğaynana uykumuy arasında geldi. "Muradıyıza erdiyiz, muradıyıza erdiyiz." dedi. Ben bi firladım. O zaman adam da ğāve çalıştırıyā. Lan hiç inanmadım. Hani hiç ğaçmaz
10 yani kontrat vērim, deyom kendi kendime. Bi de gitdim lambē merdivene ğomuş. O zaman ceryannā on birde kapaniyo. Motor vā. Lambē merdivene ğomuş. Ordan döndüm gerisin geriye . Lambē elime aldım . Sandī de hemen merdiveni başındadı görümceni. Bu dedim , ğaçdı ğaçdı diyā , dedim. Şunuy kapāni bi ğaldirem . Bi de böyle etdim , sandīn kapāni ğaldırdım. Bi tane bi şı yok. Bi kilo çī yapıdı k. O çī
15 torbasına yatırmış, elliyene avır osun deni sandī. Çok kötü günlē gördü, görüp çekece çilesi vāmışdı. Kimse kimseni ne ekmeni yir ne çilesini çekē. Her şeye bi nasiP olur yavrım.

42	Konuşan: Emine Koca, 76 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Akçaova köyü. Derleme Konusu: Evden kaçma.
-----------	---

Nası ğaçdık? İşde isdedi beni. Ben, olmaz dedim. Olu, dedi. Sen de yapamam diyom; anlaşırsız, bakarız, ederiz, dedi işde. Bakarım, dedi. Bilemediyi göstērim, yapamadini yapırdım. Ğaçdım gitdi işde. Cahil zamanım. On beş yaşında ğız ğaçā mı? Nese bi de gelin yapıvēdilē, bi urba aldılā. Şu ğomşunuy evinde. Bitdi gitdi.
5 Geliyodu her akşam ğaçırmak için, ben de çıkmıyodum, ğabul etmiyodum. En sonunda da ğabul etmek zorunda ğaldım. Öyle oldu işde ğızım. Barabā bi akşam namazı işde . Bana dedilē ki : git dedilē ğuru getī . Eskiden ocaklā vādı. E ben de getdim. Ondan sora da çıkdım. Bağdım bu da orlāda beklıyomuşdu zaten. Aman, āleme gidecem de dedim eyi mi olacak. Tā bundan kötüsüne nişanlıyım, dedim. Onla
10 olācene, ağıllınan olsun, dedim. O benden cahil ben ondan cahil, dedim. Çıkdık gittik. Acık sözlūdüm de. NasıP öylemişdi, neblem ğızım. Emme çırpındık tabi yorulduğ. Çırpındık barabā. Bak şimdi de ğaldık, hohā. Ğandire gitdik ordan İzmid'e geçdik. Yaşım dutmiyā ğızım hemen ğolaylan mı evlilik. Döndük dolaşdığ geldik

burē. Bi iki bi ŧi aldisek onna gelin olduk. Biz sondan sıfırdan başladık gibi bi ŧi oldu.

43	<p>Konuŧan: Hamide Yağız, 79 yaŧ</p> <p>Derleme Yeri: Kandıra, Balaban Köyü.</p> <p>Derleme Konusu: a) Nazar. b) Söz ve niŧan.</p>
-----------	--

a

Nazar dovasını okuyoz. Ğurŧun dökme oralarda oliy , kadınl da. Bu k de yok. Ben onu yapmıyom. Hinci o iŧeyi, okumayı iŧde nazar üstüne. Yuĝadan baŧlanıl ; nazar dovasından elhama ĝadan okuyoz,  fl yoz çocuklara iŧde. Su okursan suya  fl yoz. Onu yapoyoz. Hayvan için de gene okıyoz, nazar için. Onu da gene hayvanlara i irıyoz yani.  stlerine b l  sep yoz, nazarı geçsin gibil den. U ĝadan biliyom.  l  del  iŧte nazar olince "insanı mezara, hayvanı ĝazana" d l di.

b

Ğız alıĝan iŧde Allah'ın emrinen gidiyoduĝ bi isted miz , beĝend miz insanlarıy yanına. Onun yanına gid dik, d ĝ r s l yoduĝ iŧde. Allah'ıy emrinen peygamberin kablınle. Muzaffer aĝabiy hanımına  ylene gitdik. Gitdik iŧde b lene. Allah'ıy emrinne deni. Dıŧadan gene bi haberci ĝoduĝ, gidec z deni habar v dik. Ondan sonra  ylene istedik iŧte o da nasip oldu. Sözde yüzük takılıy  iŧde. Iŧ  k  k niŧan, söz g t r yoz o zaman  ledi. Buh anın sen gönülden ne  ek se, ben ona çok koydumdu. Yirmi tene ĝadan beyaz çember koydumdu, topunl  g td k. Sonra iŧ  iŧliyal dı masalarıy üstüne bil micem hinci be. Ne il zımsa iŧde onları burdan  ĝle g t r d k. S z  ĝoduĝ iŧte bi zaman sonra niŧan yaptık, onun için konuŧiyem. Bi bayramda niŧan g t d k. O da yeni us ll den yapıcam deni bıras hanı yüzük ta acaz gibil den niŧandı . Eskiden bizim zamanımızda kimse görmeden niŧan yapılıyodu . S zl mizi bilen g rm yoduĝ . Yasakdı yani. Hinci evlere gidiliy , bi ŧe oluy .  ĝlen di o zaman usul. Hincikiler  ĝle deĝil. ŧincikiler barab  hepsi.

20 Benim zamanımda ğına āşamları işē yapıyalādı. İşē öylene toplāşıyalādı. Dışādan, küylerden, küyün insanları oynıyalādı. Ondan sora başlıyoduk, ağlilek geliyoduk orte yire. Örtme bürüyolādı büylene. Ōdan bi kadın alıyadı seni yakınından birisi yengen yahut bi ğız. Götürüyodu orte yire oturturuyoduk orda ağlaşeyodu. Ondan sora kına yakılıyodu. Dürü de çekēlēdi işde gene. Ğızın anası, 25 işde filancınıdır filene. Bizim zamánımızda ōle sülēlēdi. Bu kimiydir şunuydur. Adını sülēlēdi. Dürünüy adını çekēken büylene sallālādı yani. Oturtturulādı bizi yüksek bi yere. O zaman üylenedi.

44	Konuşan: Cemil Akarsu, 74 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Balaban köyü. Derleme Konusu: Balaban, Taşpınar köyü nasıl kuruldu?
----	--

Bizim küĝde Hasan Kahya vāmişdı. Onun iki dene uĝlanı vāmiştı. Çanakkale'de ğamişlā. Azizlen Mustafa. Ğoca oĝlan vāmiştı. O ğarşide bizim ğür pınarıñ ordamıştı. Bizimki ordamıştı. Ğocaoĝlu kövü. Balabancılā. Ordan ğoca oĝlan vāmiştı. Ğoca öküzü ğaybedeyā. Bizim küy çeşmesi vā ya orda öküzü orda otliyāmiş orda yatıyāmiş. Buz gibi su vāmiş. Orda bulmuş öküzü. Ordan öküzü aliyā, götürüyā. 5 deh filan yirde bi su vā. Gidelim ori ğöç edelim. Ordan ğemişlē bizim köĝe. Ori köv pınarı yapıyalā. Şimdi pınarıy içinden giryalā ğadınla su aliyalā. Aĝzı açık.

45	Konuşan: Hakkı Yaĝız, 82 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Balaban Köyü. Derleme Konusu: Anılar.
----	---

Bakkalcılık yapıyodum ben. Kūlēde öyle geziyodum ben āzkiden. Bakkalda üzüm, fıstık eskisi gibi boyasını, bilmem nesini satādık. Boyadır manav dūkgânında ne vāsa.Orda bizde de vādı işelē . Biz de hepisini satādık . İşte yīcek öteberi . Ğazını, yağını, duzunu. O zaman yā, ğaz yavı yakaladı. Ğandillē vādı. Şu ğadacık yā veridim 5 millete. Onna hafta idare edilēdi.

Orè bi işeden bi tosun gēmiş, bulamamışlā orè bi zamanında. Ehtiyarların lafını satıyo. Çakıl deni o tepeden, o tosunu orda buluyalā. Su vāmişdi orda. Ordan sora orè göç etmişlē. Gocaoğlu, Gocaoğlu gāmiş. Burası Daşambar mahallesi. Şu tepede hambarlā vādi. Sandık. İki kişi içinde barınacak gibi. Sandık gibi böle edirafından delikleri vādi. Mezar mıdı atık, hambar mıdı, kapaıklı ? Bunuy eviniy yanından ordan da çıkdı. Yoluy gıyında şurdan gidēken göca bi gāya vā o da bi parçası. Daşambar orè gāzdılā orè ykdılā. Tarihli işelē vādılā, para aradılā. Äzki gürşunlan işeleri eklemişlē bülene, daşları birbirine eklemişlē. Onları çıkādı, getdi köylü, duvarlara getdilē evlere. Onlā da vādi burda yamada. Onlā da öle bi köv vāmişdi.

On iki dene düğün yaptım ben, on iki dene. Altı dene kendiminkilē vādi. Dört dene de çucuklā galdılā ūlanın. Anaları öldü, ūlanın. Böyük ūlanın. Anaları öldü onnara da baqdık. Sekizen yedide sekizen dördte öldü. İşlē bülē. Çok çalışdık onnara da düğün yaptık. Ondan sora da iki tefa da bubalarını everdik. Hepsini halletdik Allah'a şükürler olsun. Kimselere bi ihtiyaç omadan. Ya gızım çok çalışdık çok. O Muzafferiy düğünü oluyā. Bu evlē bizimdi. Bu eski evlē. Orè otudum. Cebimde yirmi lira para gāmiş düğün vā gına āşamı. "La ne yapıcam?" "Allah, Cenaballah. Dedim davılcı parası çıkā belki inşallah, dedim. Ama gene Allah razı olsun hepisi çıkdı, işi bitdi. İçki de vādi u zaman. Bi de içki getirilēdi. İşē yapıyalādi. Onu da Allah yol vēdi gene. O düğünü de savdık. Ondan sora Nuri'nin vādi. Onu da üç gün üç gece burda şurda işē yaptık. Üç gün üç gece davıl çaldı.

46	Konuşan: Melek Vural, 64 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Balaban Köyü. Derleme Konusu: Eski tedavi yöntemleri.
-----------	---

Biraz üvele peynir yapalā . Ondan söra yanına biraz dolma , takıl tukul yaparıS. Ondan söra çıkāris işēye yahut çayirli yahut bi cami öyle yiriz . Yimek yaparıS, pasta işē yaparıS. ToplaşırıS büle. Bile mahallece. Bi mahalle yukāda yapā , bi mahalle bu yanda yapā . Yeni bahar geliyā deni taze peynir yapalā o gün , duzsuz. Äzkiden ölemişdi. İşde Nuriye abla file yapā işde . Bazılarımız yaparıS. Hepisi dīl de äzki tarihde.

Önceden tā nāpiyalādı. Tā öncesi būle sarālādı. Būle dimi Haḡḡi ǵa? Mermer daşını ǵırālādı būle toz yapālādı, düvelēdi, ondan būle yımirtayınan ǵarışdırılādı. İyicene bi yünün üstüne serēdik, burē dolālādı. Būlene bi de çıbıḡ ǵorlādı. O çıbinen
10 ūle ǵüvātli osun deni üstüne sarālādı.

Belleri tutıldı zaman ǵoyunları ǵır kālā. Ǵoyunu bilisiy onun kirli yününü sarālā. Beline sarālādı. Bak bende de çelik korse var çocim. Belimde ǵayıklık vā benim. Daralma, bel fiti vā . Benimki beş altı senedir de bugünlēde inek yavırladı. Yalnız da herhal zorlatdım, iki üç gündür taḡıyom.

15 Yara oldu mu yarē akıtmak için ilānayı ısıdıdık ateşde . Ondan sora onu orē vuruduk. O orī irin toplādı . Tā öncesi ben ǵocaman sen gibi tōngelēken bizim bubamız fabrıkadadı, İzmitlēdedi. Benim bu bārmāklarım sızladı būle. Tarle gitdik atıḡ diken mi batdı . Bu iki bārmām sızladı . Ǵandire gidiceS. Benim anamın bubası da Gocunnu 'dan. Orī gittik önce . Ondan sora orī gidince doktora gitmeden "Ǵızım
20 dedi hele dedi onnara biz bi bal vuralım." dedi. Gandirē gitmeden dedi, dedem. Bal vurduḡ biz. O bal onnarı ordan apseyi topladı. Ǵandirē gitmē gerek ǵamadı. Bi gün dedi, bu bal dursun burda dedi. Emē hakiki bal, kümeçli bal. Baḡ onu hiç unutmam. Bu iki barmām ortası bi yēden bi sızladı. Çamaşır yıkēdik. O zaman pınālā da yıkeniyodu. Ordan ǵoca dere gitdik sonḡu gün. Benim bu barmaḡlā inceldimi noldu
25 bi sızı bi sızı burlā ǵüverdi.

Benim ǵız gardeşim bu çenesi yandı. Küçükdü tā o zaman oturuyodu. Nişesteynen sanayavınla yımirtayı işe yaptık öyle onu vurduḡ. O besledi soydu. Böyle bütün yüzü yāndıdı. Evelden ǵandil vādıdı būle ǵazlı. Ondan sora onu işē yabmış anam da hasta būle yateyomuşdu. Onu da biz de yokmuşuzdu herhal. Bizim
30 küçcimiz. Būle ǵandili sallamāsınan tutuşmuş. Payır payır da yanıya tenlē. Gene yüzinde būle hiçbi şē ǵamadı. Būle burasında iccek toplanık yerinde nohut tanesi ǵadan.

Gitdim çocim sen ǵadaḡān o kile, ben. Burlā da ǵarlārınan barabā gittim. Küçükdüm, sen gibidim. Ondan sora yüklendik mi bi teneke çamuru şu ǵarşıkı
35 mahalleden işte burlādan bizim elti de gitdidi. Onu ateşe ǵömēlēdi. Gömdükden sonrana suyun içinde atādık "cos" edēdi. O su yağlı yağlı olu gibidi. Emē yımışacıḡ yapādı. Çok yımışak oludu.

Galıp sabın, galıp sabın. Vur toğacı patlasın. Hinci evlêde sulâ vâ çamaşırları makinelere ateyoz. İlêden külêde sular olmadı zaman derelere gidiyoduk.

47	Konuşan: Fatma Karaca, 70 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Balaban köyü. Derleme Konusu: Gebelik.
----	---

Sekiz çocuk anasıym ben. Evelî kadınlâ vâdı. Kadınlara bakıdılâdı. Kadınlâ çocuk yatâ dönüyâ ya, yımirtalıkları işe olü dönemiş. Burda Hadiyaheli'de vâdı bi ğadın o çok bakıyâdı, başarılıdı çok. Doktor bile çağırdı da gitmedi. Doktor gibidi kadın. E bi bakâdı çocuk oludu. Benim gelin birinin çocı olmi yâ. Beş sene tâ yok. Biriniy de oldu işde bi tenecik. İşde ne dicâm bilmiyom. Soğuklamağdan mı oliyâ neye oliyâ bilmiyoz ku? Gara Gölüy başına gidiyoS, Gara Göl'e ötê. Gara Gölü'deki ğadın da çok bakâdı. O ni yapâdı? Sarımsânân ğatık yapâdı. Onu aşasına ğormuş. Sarı su boşanıp ondan sora çocuk olumuşdu. O sarı su iri gibi. Bi eltinin de omadıdı benim. Orê gitdik, iri gibi sarı su. Ondan sora çocê ğaldı. Her işenin bi çaresi vâ da yarış edican. Benim altı tene yerde vâ. Üç tene dünyâda vâ. Bütün öldülê çocuklarım. Sübiyağn bûğdu. Yazdırdık, çizdirdik . Sonrakılâ öyle ğaldı. Ğız çocim yok. İşte ğız çocuklarım öldü ölê . Çok mâkap çekdim , bildîn gibi dîl . İşde onu söbiyan yirmiş içêden çocı . O düşüriyâ işde. Yiyâmiş içinden. O düşürümüş, yirmiş içinden. Düzülûken barabâ yirmiş. Ondan sora düşürümüş.Söbiyan yazdıracan, yazdıracan. Hâ ğocamali yazdırdılâ, yazdırdık biz. Ğoca oğlan öyle ğaldı benim. Hep öldülê.

48	Konuşan: Sevim Tekin, 46 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Balaban köyü. Derleme Konusu: Çocuk oyunları.
----	---

Çelik çomak dëlêdi. Bizim zamánımızda "mert" dëlêdi. Hah, çelik çomak işde. İki kişide oynuyosun , fazlanan da olabiliyosun. Üç dört kişi birlik olabiliyosun . Dînağ vâ şöylene bi de işesi vâ ufâ vâ böylene. Yeri bûle işe yapâdık, ufağ bi ğazadık. Ğazılan yere onu ore ğorduk. Bûylene dînağınan fırladıdı k. Ğarşıdaki da

5 ğaptımı biz yanādık. Ordan atādı ufānı . Şöyle düştī zaman ölçēdik iycene . Üç gelise biz ğazanıyoduk. Üç gēmēse ğazanamıyoduk. Öbür taraf ğazanıyodu. Äzkiden çok oyunlā vādı. Dikmedaş delēdi. Daşları dikelēdi, onlara ğaydırılādı daş. Totuğ oynādı çocuklā. Totuğ delēdi. Şure toğoz yapalādı, hoyuğ yire ğorlādı , dīnaklarınan vur bağalım vur. Begdaş vādı. Beş taş diyosun ya onları oynādık.

49	Konuşan: Emine Kaya, 64 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Balaban Köyü. Derleme Konusu: Karışık.
-----------	---

Şimdi ilerden napārdık? Düzen oludu. Keten yapādık. Onları ğazıklāda bez ğıyadık. Onları ğorduk, küçilēdik. Ondan kere düzene girēdik, şağ şağ başlādık küt küt dokumaya. Ondan kere onlādan çarşaf yapādık yorganlara. Çezmelēden gömlek de yapādık. Mahrama da yapādık. Örtme de yapādık ğızlara, dülbent başlarına. Hep onları uygulādık biz. Yakalarını işlēdik, burlarını büzmenlerini öyle işe yapādık ğollarını yapādık. Dantel yapādık. Biz arkırı yapādık hemen burdan bīlene. Bizimkilē ğırmızı kenar oludu, mavi kenar oludu bizimkilēde. Üle yapādık biz. Onlarınkılā burda işī oludu demi , dantelli oludu? Dülbentleri ārkada oludu onları. Bizimkilē aynı işte henci başımızı ğorduk, bizimkilē dar oludu. Bizimkilē önümüzde olulādı.

10 Hemen bīlene çalmamızı atādık.

Aşk için ölünür mü?

Bak işde ben ölüyorum.

Sevilmeden sevilir mi?

Bak işde ben seviyorum.

***

15 Çimene bak çimene,
Yeşil örtüye benzer.
Gündüz girme hayāle,
Gece rüyama gezer.

***

Havızı bulandırdım.

20 Dikildim durlandım.
Açma göz gerdanını,
Ağzımı sulandırdın.

50	Konuşan: Mehmet Emin Öner, 75 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Çerçilli Köyü. Derleme Konusu: Karışık.
----	--

O ğadā ilēsini bilmem. Çēçilli, Çēçilli burda toplanmış savdan soldan bi köy omuş burası. Edıraftan toplanmış. Orta Asya'da orda bozgunluk omuş ğitlik olēnce yörük halinde davılmış ordan millet. İlkin bułlara konaqlamış. İlkin konaqladimiz için manav diyālā burda. Gelenek o.

5 Burda çiftçilik yapıyoduğ, reÇberlik. Daş ocaqları vā, fındıçlılık vā. Birden bire patladı bu iş bułlāda, daş ocaqları. Vatandaşlā işettilē ollāda, değerlendilē, sattılar sava sola. İlkin Hamdaş satıyodu. Biçilmeden, şimdi biçip de satıyalā. Kandıra daşı deni geçiyā. Başladılā Enter diraktör āma. Ondan sora konaqlamış yaPdılā. Şimdi kümescilik yapıyā, çoğunun kümesi vā.

10 Canbazcilinendi işim. Hepizini alıyoduğ; ğoyun, inek ne vāsa. Bu civarda hepiSinden ğarışik hayvan vā. Hoşdeyim var, maltafan var. İsim cisim olarak. Ėskiden manda bāslıyodum, mandacılık ğağdı bułlāda. Ğoyunu olan ğoyunu var, keçisi olan keçisi var. Geçim şartları bunnā. Bi kişide tavuğ çitli vā. Sizin kövde

15 ezkiden kimsede orđa itlik yokđu. Akuvē, ālara borlanılādı hep. Odun ekelēdi bilmem ne yapālādı.

olu ocuk sorma. ok Őimdi hanKını birini edem. Otuz tane torun vā. Dokuz tene dūnyada vā. Ben ufakan annem öldū. İki ardaŐdı, o benden ufadı. Madem hayatımızı anlatıyoz. Ondan sonra babam hastalandı, ben girdim on yedi yaŐına. Su saman bizim, reberlik bizim. Ne yaptık, kendimize bi adın buldu, 20 yaŐına maŐına bamadık. Aldık ızı, açırdım ben onu. On altı, on yedi vādım; uyamadılā eve. Son aldıye açtık. Gel demēse gidili mi? Yok, öyle onuŐma yok. Eskiden öyle onuŐma yok ku. arŐıdan arŐıya. Nası Őer desey. Hepsi benimki oturuyodu öyle ızlarıy içinde. ift misiy, tek misiy? E bende tekim dedim, iftleŐelim dedim. Bōle bōle iŐaretlēlen anlaŐdı iŐde. Arada bōcek vādı. Bōcek 25 amıcamıy ızı vādı kōyde. O bize habar uuryodu son aldıye. Öyle oldu, nasip bōylemiŐdi, evlendik iŐde.

51	Konuşan: Nuriye Gökdemir, 83 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Antaplı kōyü. Derleme Konusu: Karışık konular.
----	--

a

Burdan baKdım hi yok, yanına gitdim pek ok. (kōr duman)

Altı harman üsdü orman. (öreke)

oca bi dede vādı orda . Orī ocuk kırladiyelādı. Yōriyemiyenlē yōrüyodu. Yıkiyālādı orda kırliyālādı. Akpınar türbesi.

b

5 arŐıda oturanlar derdini artıranlar,

Bize teselli verin,

Tasadan urtulanlar.

Entarisi niŐandan,

- Perdeyi ğaldır camdan,
10 Aleceksen al beni,
Ben de bıKdım bu candan.
Ağ ğoyun ğara ğoyun,
Mezarı derin oyun.
Ĝaranfil eker misiğ?
15 Balınan şeker misiğ?
Dünyáda yaKdım beni,
Ahrette çekerek misiğ?
Yeşil ğrebim soldu.
Anne bana ne oldu?
20 Bizim camığ altına,
Bu mektubu kim ğoydu?

52	Konuşan: Seher Er, 61 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Antaplı köyü. Derleme Konusu: Fırında ne pişiriyorsunuz?
----	---

- Ben napâyom ? Hamır dutdum , hamırım daşdı , ekmī yumurdum . Ekmī yumurduğdan sonra geldim furunu yaKdım. Bi saatden beri furun yanēyā. Hinci geldim furunu bırakecem. Sıcak bide çıkarıcaz, ekmek çıkarıcaz. Burdan hinci yarım saat sürer tabi bide yapması etmesi. BaşKa hiçbi şē yapmicem ekmekleri çıkaracam.
5 Aşam yimeyi söylemek gibi omasın balığ ğodum, mancarlı bide yapacam. Mancar ğazayā diyālā, biliyon mu ğazayā? İçine maydonos ğoyoz, piynir ğoyoz, soğan sarardıyoz güzel.

53	Konuşan: Őefik Demirtaş, 85 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Bağırganlı köyü. Derleme Konusu: a) Kendi yazdığı Őiir. b) Askerlik anıları.
-----------	---

a

İzmit'den ğakdı acele tren.

Konya eteğinde dutmadı firen.

Ğanlı yařlā dkd hālimizi gören.

Fırat'a gelince kamiyon dayandı.

5 Asger oldumi kalbim inandı.

Aceba memleket nerede ğaldı?

Karşıdan ğarşıya yanar bir ışık.

Bu desteniy yazımıy dilleri açık.

Mektubum gelmiyor yollar dolaşık.

10 Atdı beni tiren Urfa lne.

O zaman Fırat Nehri'nde köprü yokdu. Bağ bi kamiyonla geiyalādı ore. Ore geldimi ordan potla geiyalādı. Ondan sora da Mendires geldi  yaptı o köprüyü rda.

b

Şimdi kövlere ıkādıđ, ikFte yapalādı . ndan sora ikFte yimezdim ben .
15 İlk işede acāmiken gitdim, āzımda byd. nk yav kādınlā iy barmağklarınan sıkıyā. Elleri zaten bütün elleri tomrālı ğarların. Yoğulma yapıyolādı bıydeyleri. Yani makine yokdu o zaman, zenginlēde vādı. Hep yoğulma yapalādı bıydeyleri. Yani biz de tā biz mavzer yavı veridik. Ble elerinin atlak yerlerine işe yapmak iin. Köyde ğaldığ  yanda İkiye kğnde . Gelilē gidēlēdi işde bize. Bunu vā deni ben ördan
20 ğodum. Ğarağola yağın işe vādı, āv vādı. İttiyacımız oldumu o eve gidēdik. Şimdi bi motor diymeni vādı. Un alıdığ rdan. Ğorcu gelidi her sabā ğac dene candarma var rda, beş dene. Beş candarmaya yetecek ğadan un veridik .  evde de sıraynan bize

hamır yapaladı. Ğorcu getirīdi. Bazen evlēde bullada da oliyā doum yapā ğarı o ğün atlamā yapā ğēmez. Ő eve gidēdik bağ bi ğız vādı çok işē, Senem ismidi. Őnun adını 25 ōndan ğodum bağ. Őzüm çok ō yanda. Her aşam deliĝanlılā ğaragola gelidi. Bi sePet ğuru Őzüm getirilēdi sireynen. Çok Őzüm vādı. Bi samanlık dolusu bōle ğuru Őzüm yapaladı. İri Őzüm yani hoşafılık için.

54	Konuşan: Aysel Demirtaş, 78 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Baĝırganlı köyü. Derleme Konusu: Savaş zamanları.
----	--

Bubannemiy beyini öldürmüşlē harPde. Halam işēde kırk ğünlük ğamışdı, ana emrindemişdi. Adam öldükden kere dovmuş dünyaya. Ondan sora üç dene çöcuĝ bi de halam dōrd dene. Dōrd çöcuĝ ğamışlā bi ğayınna bi gelin evde şindi. Dedem ölmüş. Ölünce harPde. Dedem ölünce bunna ğamışlā. Dedemiy bi motoru vāmişdi. 5 Atık motoru çalıştıracak kimse yok deni bunna motoru satmışlā. Motorun tā parasını almamışlā. Bizim kövden bi elçi omuş bunna da para vā, motor satdılā deni gevurlara. On dene gevur burada duralanmış. Kimisi diĝmen beklēmiş, kimisi şurda durumuş. Yerleşmişlē yani. Ondan sora şimdi ninemiñ, babannemiy işēde babannemi işē yaPmişlā . Hacımışdı dedem . " Hacı üsen 'in ğarısı , Hacı üsen 'in ğarısı" 10 deyerekden gelimişdi bunna üç dene, bi dene de ğorcu vāmiş yanlarında bizim kövden. Ğorcu vāmiş bi dene de. Ninemi işē yaPmişlā. Ninem de ğaçayomuşdu. Őbür eve ğaçayomuşdu başka ğomşunuy evine. Ő ğomşu ğabul etmemiş. Şimdi burē gelilē demiş. Ninemi ğabul etmemiş. Bağ siz ninemi niye rezil ediyonuz ğocası ölmüş, dōrd dene çocuknan ğamış. Bi de şimdi eve başıncılā geliyo, ğaçakcılā 15 parayı āmak için gevurlā. Söylemiş birisi bi kadın söylemiş. Ninem biliyodu ōnu. Ninemi yatırmış ğocca ğamayı çıkāmış, ninemiy ğövsüne bōyle dayamış. İzzet ediyā yāni. Söyle diyomuş. Ő da diyomuş ku "Yok. Pare getirirlēse veririm . Pare bize vēmedilē tā." Akçakirse vāmiş bū yanda . Őrdan birisi aldı yani parasını tā ödemedi. "Verince yani getirince vēriz." demiş ninem. Őteden ğoca ninem ğemiş. "Siz ōnu 20 öldürcañız da bu dōrd dene çoci kim bağacak?" demiş. Bubasını öldürdülē harPde demiş. Bi dönüyalā ğoca nineme. Aynı ō adam dönüyā, ninemi öldürüyādı ya kesiyādı ya. Ğoca ninem de bōle ğoca delik vāmişdi āskiden. Bōle kapak oludu üstünde tama

ışık verilēdi. Ondan sora օrdan gօçmā ūraşmış, sıkışmış. İricenemişdi biraz. Sıkışmış
25 ūle. օ da ukādan aşā tūFī bi Furuyo depçini . TūFin depçī goca ninemiy kafasına
giriyā burē. Atık gan yūzmüş bօle. օndan sora gitmişlē, çekilmişlē. Gidince,
gittikten sora işē yaPmişlē. Ninem hem edēdi hem ađlādı օnları işde. օ işeleri. օ
motoruy parasını goca ninem gene āmiş parasını. Goca ninem āmiş, işē gomuşlē.
Bօyle yukāda çantalarıy işeyisi oludu arkırı tahda oludu. օre gomuşlē. Ordan goca
30 ninem aliyā paraları damatına bedel alıyo. Asgere yollamamak için. Damadınıy bi
denesini asgere yollamamış.

55	Konuşan: Hūseyin Demirtaş, 90 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Bağıranlı Kօyü. Derleme Konusu: Anılar.
----	--

Yav şimdi Çakır Mēmediy İsmayıl, Akyazı'ya devlet bize tomruk védi, aaç
védi. Bu yeni āvleri yaPmak için. օ zaman şindi ben օ zaman hoşafı da kompostoyu
da ayırmıyodu. Şindi logantada sofırayı gurdu. Ben dedim gombosda, gombosda.
Bu dedim hoşaf. İşde օnu laf yaPdılā. Āzkiden erik suyundan hoşaf yapālādı, yirlēdi.
5 Sora sora kombusdoya çevrildi o.

Şindi bu kūvē çok işē gēdi. Laf araşdırıcı, sinemacı, bilmem neci. Beni
çağırılādı. Burda sinema yapacakmış adam bılamamışlē. Beni çağırdılā. Ben dedim
bedava çalışmam. Para vercez dedilē, pezeeklē bi gुरुşda vēmedilē. Şurda Çotollarıy
evi vā Çotollarıy. Biraz da akraba. Şindi bağa sordulā "beşik kertmesi". Yani bi
10 çocuk beşik kertmesi dendi mi օnu kimse alamazdı, āmazdı. օyrettilē şindi beni yatā
sokDula bicamalarınan. YaDakda konuşuyom ben: "Benim çocuk beşik kertmesinen
oldu. Ben çocimi başkasına vermām." Adam ağıllı gonuşturdulā, gonuşturdulā bi
şakşaka goPdu. Yirmi otuz kişi vā filimci. Noldu dedim şak şak şak? Velhasıl kelām
tam rayına otdu. Bu filim her yerde geçerli. Yani bu filim oldu. Sen gidebilisiy,
15 dedilē. E para? Allah Allah para seni bulu, dedilē. Hālā bulacak.

56	<p>Konuşan: Cemil Çakın, 75 yaş</p> <p>Derleme Yeri: Kandıra, Bağıranlı köyü.</p> <p>Derleme Konusu: Anı.</p>
-----------	---

Davda odun kesdim burdan geliken. Teyibi de götürdümdü yanıma zaten. Āşam geliken denjizin ğıyında işede Asarlık denilen yerde. Orda aldım teyibi denizde bi de dalga vā. Dalganın sesleri de vā böle bi taraFdan. Ben nacaĝn sapınnan sopa ufağ sopaynan tıngır tıngır saz çalā gibi. Bi taraFdan şarkı söylüyom. Arşamdan 5 bağıdım bi tene ğadın geliya bi tene. Şimdi ben bunu kesēsem bozulu bu kaset dedim . Bozulmesi ğin o kadın arkama dikildi durdu . Kemalettin'in hanımı . Ben şarkı bitirince ğada devam etdim. "Gecelē yârim oldu" şarkısı söyledim.

57	<p>Konuşan: Şehriban Çakın, 72 yaş</p> <p>Derleme Yeri: Kandıra, Bağıranlı köyü.</p> <p>Derleme Konusu: Düğünler.</p>
-----------	---

Eĝelki düğünler cuma gün daullā gelir. Öndan sora işē yimek yaparıS. Ğaç dene hane varsa her haneye bi sini yimek gider. Öndan sora ö aKşam davetiye olur. Evde yimek yirler, ğāvedikilē gelir ävde yimek yirler. Öndan sora, yimē yidikden sora çıkārıS işēye "güverki" dēriS biS. Kiremitlere şē ğoruS böle kül ğoruS. Külüy 5 içine gaz dökēriS. Öndan sora ateşlēriS. Önla yanā böle tepede. Yana yana öndan sora oynē oynē gidēriS ğına evine. Önda öyun yaparlā. Öyun yaPdıkdan sora öyuni yapālā yapālā. Öndan sora gelilē gelini āĝlatmeye gidēlē. Gelini āĝlatmeye gidērik. Teh şimdi kapıdan beri gelilē şimdi.

"Karadeniz çoştı da derler,

10 Coşmamış.

Sevdalım amman of of...

Yâri de burdan geşti derler,

Geçmemiş."

15 Öndan sora tekrā yeniden gelini ađlatırlā. Gelini ağlatdıktan sora yatırılā gelini. Gelini mum dikēler. Atıķ o mumu dikdikden sora gene ađlāşılā. Ağlaşdıktan sora gene yatırılā. Gene seniy ğucağı atıķ ğörümceniy ğucağı mı olū eltinin nesi onun ğucāna. Öndan sora atıķ örda iş biter. Ğına savılı öndan sora. HerkeS evine. Öndan sora sabāısı gelin ekmē yapılır. Gene yimeklē devam edē. Evirliĝe ĝadar bitmeS. Öndan sora sabāısı şindi atıķ damatlā geyinecek. Damatlarıy yanına ayretten yimek 20 yapılır. Gaymaķlā maymaķlā yapılır. Öndan sora damatlarıy tıraş yapālā. Tıraş yaPdıktan sora gelilē eve el öpēlē. Arkada da sadıç olur. Sadıçla Peraber öndan sora sıra olulā böle el öperlē. Kimisi eline para veren para verir, şē yapān ölene yapālā. Öndan sora gine gidēlē şeye ördan çıkālā gidēlē ğüleş yerine. Ğüleş ēdēlē bizim burda. Ğüleş yapālā, at yarışı, adam yarışı.

58	Konuşan: Dilaver Vurmaz, 69 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Bollu Köyü. Derleme Konusu: Köyün ismi nereden geliyor?
-----------	--

Bize Manav neye diyalā? Buraya ilk gelen demek ki Türklere Manav mı diyalā, ben de bilmiyom. Ya Yörük ĝēdi Manav dedilē, ikisi bir. Yörünēn ikisi bir. Zadan ölemiş Yörükmiş esasında. Yerli halk.

5 Ğskiden burası bolmuşdu. Burda her işe vāmışdı. Ğskiden burda bütün bu civar köylē bizim burası düs, reçberlik bakımından. Hani ..... önce her işey burda oliyomuşdu. O civar köylē bütün gelip burdan yicēni burdan taşıyamışdı. Onun için mi Bollu diyalā onu atıķ bilemem da ilerisini. Çevre köylē bütün buraya geliyāmışdı . Alıp ğötüryālāmışdı. Onların yerleri düz yer olmadı için.

59	Konuşan: Mehmet Ülgen, 87 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Bollu Köyü. Derleme Konusu: Anılar.
-----------	--

a

5 Elli altıda asker oldum. Elli sekizde terhis oldum. İki sene yaptım Suriye hudud boyunda. Bu Suriyelilere ben içimden gızayom yani. Yav u zamanlā biz Suriye'nin için asger duraman yokdu u. Gece efenime söyliyim tāruz, dur efenime söyliyim yrş annadın mı? Nemiş Suriyelilē hudud boyuna cepane yuğmuş. Rusya destekliyomuş. Annadın mı? Silah veriyomuş, asger vermiyomuş. Burda bizim asgeri urē yuğulince bunlā her gece yav casuslā geliyalā her gece işelere bezin depolarına. Mazot depolarına casuslā geliyalā. Nelē çekdik lāda yav. Altı ay maşakkat çektik Suriye hudud boyunda.

b

10 Benim hayatım bütün deyiz gylarında geçdi . Yav tesadifen ben hayvan bekleyodum. Onun b yanında burnun çalınca  tarafında ācık beri havfız var ya orī indim ben. Bakdım urdan bi delik vā içeri. Ben girdim urdan içeri. İçeri girince iēsi bi yörümlük gibi ben gitdim. Ama aya iē ykseklinde. Sora ben gidegitdim. Kisecikdeki evlē gzkeya. Bi sefē ileri ıkdım. Bakdım böyle ēnli ayanın üstüne Öyle etdim. Saa bakdım saımda bi gyun eleşi vā. Ben huylandım. oyunda ne 15 kou vā, gyun soyu. Ne ayak vā ne afa vā. Öyle deyize badım, yaında dedim furtuna yapmadı bunu deyiz atse burē . Burī kimse soksa dedim ; neye soacak, getirecek burī? Ben huylandım, grdum daha Türkçesi. Ben hiçbi yiri bakmadan ters yne döndüm geri . Gerisi geriye ıkdım . Aradan zaman geçdi . Dedim burī ben bi tā giricem. Girdim u yulu bulamadım. Kaç sefer girdim.

c

20 Şimdi Beylerbeyi'nin ordan biz yayan indik Ava susasına. Ava susasına indik. Susadan tē yanına geçdik. tē yanına geçince arŐımızda bi āv çıkdı. Mubarāk hani deyim ki evden çıkdı yetişgin bi gız. Furruna hāmilla elinde ble annadın mı? Yanımızdan geçēken hāmillā elinden düşdü. Gorkdu mu, annamadım neden düşdü o hāmılları? Hāmılları elinden düşdü. Urdan biz gitdik Avdan

25 köğüne. O gece urda galdık. Sabā efenime söyliyim alıcāmız ğızlan beráber babası,
Akçuva' ya gitmişlê. Ne aldıysa ordan vurmuş sırtına geleyâ. Cuma'dan sonra tam
yolda "Ben dedim çıkmam bu işe, ben girmem. Buranıy halkı beni taniya dedim yav
burda asger arkadaşım vâ benim." Sen dediler u zaman te şu tepeye çık bu meşeni
dibinde bekle bizi. Onlâ ordan efenime söyliyim ğızı āmasınnan ôtê. Bi sefê beri
30 geçemedilê. Āşam ezanı oldu benim ordağan. Ben ordan artık gelmedilê bunlâ deni
dutma beni köve . Oruçluyum da . Hacımazlı köğünün altında pınara bi yanaşdım .
Orda su içdim. Ordan öle ilerledim. Ertesī sabah bu yāndan geldilê.

60	Konuşan: Kıymet Acar, 40 yaş Derleme Yeri: Kandıra, Bollu köyü. Derleme Konusu: Köy ağzı üzerine birkaç söz.
-----------	--

Yav mesela demeñ gibi öyle bi şe oldü zaman işe oluyâ farklı geliyâ kelime-
ler. Yani mesela şundan şunu işe yap deseñ şehirden gelene demeñ gibi anlamıyâ
mesela. Geçen bizim İzmit'den çocuklâ geldi görümceni. Git süpürgeyi geti diyom
furunuñ önünü süpürcez işde böle. Git daşbinden işe al diyom " Daşbin nerde?" diyâ.
5 Hayat mesela ğasabada hayat demiyalâ solon diyalâ o çıkış. Biz hayat diyoz. "Hayat
da nerde?" diyolâ şindi. Daşbin mesela eve giriş var ya yemenleri çıkarayoz ya at
ĝatda. Farklı geleya yani çocuklara.

6. SÖZLÜK

A

aaç	:	Ağaç.
ābey	:	Ağabey.
abuzamzak	:	Ahmak, budala, sersem, aptal.
ācık	:	Biraz, azıcık, pek az.
adam yarışı	:	Koşu yarışı.
aga	:	Ağabey, büyük erkek kardeş.
ağlilek	:	Ağlayarak.
Akçuva	:	Akçaova.
āma su	:	Hazır şişelerde satılan su.
amıca	:	Amca.
ana emrinde	:	Bebeğin anne karnında olması.
analık	:	Üvey anne.
anam ılı	:	Anne evi.
Anasına bak kızına al, düzenine bak bezini al.	:	Anne tarafından eğitilmiş kızın karakterini, huyunu anlamak için annesine bakmak uygun olacaktır. Dokuma düzenindeki bezin de kalitesini düzene bakarak anlamak mümkündür.
apse	:	Çıban.
ār gel-	:	Ağır gelmek.
arā arā	:	Araya araya.
ārı	:	-den doğru, - den yana.
arkırı	:	Çarpık, çapraz.

arqırı tahda	:	Sergen, raf.
äski	:	Eski.
at̂ gat	:	Alt kat.
at̂ yan	:	Alt taraf.
avaç govuq	:	Ağaç kavuğu.
avıl	:	Ağıl.
avır	:	Ağır.
ayakdeş	:	Yol arkadaşı, yoldaş.
aynalı kilim	:	Bir çeşit kilim.
ayret	:	Ayrıca.
āzımda böyü-	:	Lokmayı ağızda çevirip durmak, yutamamak.
B		
bacanak	:	Eşleri kardeş olan erkeklerden her biri.
bacanın arasında	:	İş güç yönünden rahat olmak.
yımırta bişir-		
bal vur-	:	Bal sürmek.
bar bar	:	Çok sesli konuşma.
barabā	:	Birlikte, beraber.
barik	:	Bari.
bart bart	:	Taze taze.
başgıncı	:	Baskın yapan kişi.
bāşam	:	Bu akşam.
başarıklı	:	Becerikli.
baya	:	Epeyce, bir hayli, oldukça.
bedel al-	:	Askeri gitmemek için para ödemek.
bedtavā	:	Beddua.

begdaş	:	Beştaş oyunu.
beşicek	:	Beş tanecik.
beşik kertmesi	:	Kız ve erkek çocukları beşikte iken nişanlama.
beygir	:	At.
bezāne	:	Keten tohumundan yağ çıkarılan yer.
bezelle	:	Bezelye.
bezir	:	Keten tohumu.
bı ̇ yan	:	Bu taraf.
bıçak Fur-	:	Bıçaklamak.
bıldır sene	:	Geçen yıl, bir yıl önce.
bīle	:	Böyle.
bız	:	Buz.
bi ay iki ay arama-	:	Bir ay iki ay geçmemek.
bi hamna	:	Çabucak.
bi tā	:	Bir daha.
bicama	:	Pijama.
bilik	:	Simit biçiminde yapılmış çörek, ekmek.
birdem	:	Bütün.
biyol	:	Bir kere.
bondirek	:	Öküzlerin boyunlarına takılıp birlikte çalışmayı sağlayan aygıt.
bozgunluk ol-	:	Kavga etmek, perişan halde olmak.
böber	:	Biber.
böcek	:	Aracı, haberci.
böyün	:	Bugün.

buhça	:	Nişanlı kız ve erkeklerin birbirine verdikleri hediyeler, çeyiz.
buġġā	:	Buralar.
buzā	:	Buzağı.
būle	:	Bōyle.
būrme	:	Baş örtüsü.
būrū-	:	Örtmek.
büzmen	:	Kol manşeti.

C

cay-	:	Sözünden, kararından dönmek, vazgeçmek.
ceryan	:	Elektrik.
cıgılda-	:	Acayip ses çıkarmak.
cıngan	:	Çingene.
cıngıldaklı	:	Hafif meşrep kimse.
cız alma	:	Sığırların , böğelek (sığır) sineğinin ısırmasıyla kuyruğunu kaldırıp kaçması.

Ç

Çalışan ışıldamış, çalışmayan mışıldamış.	:	Çalışan kişi yol alırken çalışmayan kişi uykudadır.
çalma	:	Başörtüsünü iki yandan kırma.
çapaçul	:	Kılığının veya eşyasının düzgün ve temiz olmasına özenmeyip düzensizlik içinde yaşayan, pasaklı.
çapcı	:	Hilekâr, iki yüzlü.
çat-	:	Anlamak.
çepi	:	Küçük kazma.
çezme	:	Keten kumaş.

çi	:	Çiğ buğday.
çıkımı çık-	:	Tarla, sürülürken, çapalanırken veya ekin biçilirken 1,5-2 metre genişliğinde ayrılmış tarla boyunca uzanan bölümlerden birini bitirmek.
çiçeklik	:	Balkon.
çiğleme	:	Çiğ sütün kaymağı.
çit	:	Çift.
çit sür-	:	Toprağı sürmek.
çiy barmak	:	Çıplak el.
çoci ğal-	:	Hamile kalmak.
çocim	:	Çocuğum. Yaşlıların kullandığı sevgi sözcüğü.
çocuk yatā	:	Döl yatağı.
Çok havlayan köpek sürüye ğurt üşürümüş.	:	Çok sesi çıkan kimse yerini yahut kendini belli eder.
çoluk çomak	:	Çoluk çocuk.
çopul	:	Su biriken yer.
çuluk	:	Bir kuş türü.
çuvāl-	:	Çoğalmak.
D		
dakı	:	Düğünde gelen hediye.
dartı	:	Sütün kaymağından çıkan yağ.
daşbin	:	Evin girişi.
daul	:	Davul.
dav	:	Dağ.
davıl-	:	Dağılmak.
davitım	:	Dağıtım.

debeştir-	:	Gizli, unutulmuş bir şeyi meydana çıkarmak, ortaya atmak.
debilde-	:	Yerinde sallanmak.
dēl	:	Değil.
delikli	:	Süzgeç, kevgir.
demet	:	Biçilmiş ekin destesi.
deni	:	Diye.
değişme	:	Değişme.
desti	:	Testi.
deyiz	:	Deniz.
deyvē-	:	Söyleyivermek.
dıķım	:	Lokma.
dīnak	:	Değnek.
dış yan	:	Dış taraf.
didar	:	Lafı dolaştırın, uzatan kimse.
diğren	:	Harmanda sapları yaymaya yarayan demir ya da tahtadan yapılmış ucu çatallı tarım aygıtı.
diymen	:	Değirmen.
doda	:	Baskın kimse.
doh!	:	Şaşırma ünlemi.
Dombay derisinden post olmaz, ... dost olmaz.	:	.... kişinin dostluk açısından uygun kişi olmadığını ifade eder.
dovā	:	Dua.
dölek	:	Dönek.
duralan-	:	Bir yere bir süreliğine yerleşmek.
duraman yok	:	Sürekli bir işle meşgul olma.

dutamak	:	Tutunacak şey.
duvak	:	Gerdek gecesinin ertesi günü erkek evinde yapılan eğlence.
duydimi sat-	:	Başkasından duyduğu bir şeyi söylemek, anlatmak.
düğür söyle-	:	Kız görmeye veya istemeye gidileceğini haber vermek.
dürü	:	Düğün hediyesi.
düv-	:	Dövmek.
düven	:	Bez dokuma tezgâhı.
düvün	:	Düğün.
düzen	:	Bez dokuma tezgâhı.
düzül-	:	Oluşmak.
E		
ed-	:	Anlatmak, söylemek.
edıraf	:	Etraf.
eğel ki	:	Eğer ki.
ekin kellesi	:	Başak.
el dak-	:	Sahip çıkmak.
Elden gelen öğün omamış o da zamanında bulunmamış.	:	Kişi kendi gereksinimleri için başkasına bel bağlamamalıdır.
eli vâ-	:	Yapmaya kıyamamak.
elima	:	Elma.
Ellezler	:	İlyaslar.
elti	:	Kardeş eşlerinden her birinin ötekine göre adı.

emme	:	Ama, fakat.
encek	:	Kedi veya köpek yavrusu.
epē	:	Epey.
eren	:	Ermiş.
eşegin godāna uyduğu yıllar	:	Yaşlı kişilerin, gençlerin dediğini yapması onlara uyması.
ev̄ yan	:	Evin önü.
eve ḡuy-	:	Eve sokmak.
evirli	:	Düğünden beş on gün sonra oğlan evinin kız evine, Kız evinin de oğlan evine verdikleri ziyafet.
evlek	:	Bahçelerde sebze vb. şeyleri dikmek için ayrılan parçalardan her biri.
eyerkin	:	Eğer ki.
eylen-	:	Dalga geçmek.
eyyi	:	Bir çeşit şaşırma ünlemi.
F		
farı-	:	Yorulmak.
fasille	:	Fasulye.
fıcıq	:	Bir şeyin en küçüğü, ufacık, küçücük.
fındık ayıkla-	:	Fındığı dış kabuğundan çıkarmak.
filē	:	Bile, dahi.
Forenis	:	Polonez köy.
furrun	:	Fırın.
furunu bırak-	:	Hamuru fırına pişmesi için koymak.
G		
ğadan	:	Kadar.

gagak	:	Atıstırmalık yiyecek.
gak-	:	Kalkmak.
galıncağ	:	Kalınca.
gallângiç	:	Kırlangiç.
ğama	:	Kama.
gamaşık	:	Çabuk ikna olmayan dediğinden caymayan kimse.
ğambır	:	Kambur.
ğapın-	:	Kaşınmak.
ğara saban	:	Toprağı sürmede kullanılan ilkel tarım aleti.
garanava	:	Yemek sofrasında herkesin aynı yerden yediğı tabak, tepsi.
ğatık	:	Katık.
ğav	:	Ağaçlarda meydana gelen mantar, kav.
gavata	:	Küçük tahtadan yapılmış hamur teknesi.
ğāve	:	Kahvehane.
ğaydır-	:	Atmak, fırlatmak,
ğayınçı	:	Kadının ya da kocanın erkek kardeşi, kayın.
ğayınna	:	Kayınvalide.
ğaynata	:	Kayınbaba.
ğaz̄ ayā	:	Kazayağı.
geç	:	Genç.
geçin-	:	Ölmek.
gegek	:	Askılık.
geş-	:	Geçmek.
gevır	:	Müslüman olmayan kimse.

geyin-	:	Giyinmek.
geyiş	:	Geniş.
gımgım et-	:	Şikâyetlenmek.
gınim	:	Konuşurken kullanılan sevgi sözcüğü.
girebi	:	Başörtüsü.
gıvraş-	:	Kırışmak, buruşmak.
ğiy-	:	Kesmek, ufak ufak doğramak.
Gideceğin yolu düz sanma.	:	Bir işe başlarken kolaylığının yanında zorluğunun da olacağını ifade eder.
gine	:	Gene, yine, tekrar.
Gittiğin yer ğaranlıksa ğara gözünü ğırp da geç.	:	Girdiğin ortama ayak uydurmak için bazı şeyleri görmezden gelmek gerekir.
ğo-	:	Koymak, bırakıvermek.
ğoca nine	:	Babaannenin annesi.
ğocabā	:	Yaşlı erkekler için kullanılan saygı sözcüğü.
ğocanā	:	Yaşlı kadınlar için kullanılan saygı sözcüğü.
ğocca	:	Kocaman.
gocuk	:	Mont, parka.
gombosda	:	Komposto.
ğorcu	:	Köy korucusu.
ğōşu	:	Komşu.
gov	:	Dedikodu.
ğoyun ileşi	:	Koyun ölüsü, leşi.
ğöynek	:	İç çamaşırı.
ğûlû	:	Hindi.
guluguş	:	Baykuş.

ġuru	:	Yakacak odun parçası.
ġuvētlı	:	Kuvvetli, ġüçlü.
ġuy-	:	Koymak.
ġüber	:	Hindi.
ġücünü üz-	:	Moralini bozmak, üzölmek.
ġüleş	:	ġüreş.
ġünlēde ġün ol-	:	ġünlerin ġeçip o esas ana ġelmek.
ġüvē ġir-	:	Evlenmek.
ġüver-	:	Vurma ya da çarpma sonunda vücudun herhangi bir yeri morarmak, çürömek.
ġüverki	:	Kına evine ġidenlerin oluşturduġu mumlu alay.
H		
habar uçur-	:	Haber vermek.
hafif ġız	:	ġeñç ġız.
hakalmaz	:	Bir işe yaramayan ġişi.
Hakġı ġa	:	Hakġı aġabey.
hamıl	:	Hamur.
hapaloz	:	İşini üstün körü yapan ġimse.
hapıkla-	:	Azarlamak.
hapırda-	:	Bir işi çabuk çabuk yapmak.
harman düv-	:	Biçilmiş ekinden saman ve buġdayı ayırmak.
havfız	:	Havuz.
havız	:	Havuz.
hayat	:	Salon, hol.
hayda-	:	Araba sürmek.
hayvanları höttür-	:	Hayvanları dehlemek.

hazırcı ol-	:	Hazırdan yemek.
hazırlop	:	Hazıra konan kişi.
her vāyı yok et-	:	Konuşulacak her şeyi konuşmak, tespitlerde bulunmak.
herkeş	:	Herkes.
Hıdırellez	:	Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştuklarına inanılan 6 Mayıs günü.
Hıdırellez'de ğazan ğonmaz.	:	Bazı zamanlarda ve durumlarda iş yapılmayacağını ifade eder.
hızmätqar	:	Ücretle iş gören genellikle erkek işçi, uşak.
hinci	:	Şimdi.
hohā!	:	Durma eylemini karşılar.
holluk	:	Tavukların yumurtladığı yer.
hoşdeyim	:	Holstein inek türü.
hot-	:	Dürtmek.
hoyuk	:	Üst üste koyulan taşların meydana getirdiği kuleler.
hörüldekli	:	Öksürüklü.
huylan-	:	Kuşkulanmak, işkillenmek, pirelenmek, tedirgin olmak.
I		
ııcıq	:	Azıcık.
ııcık	:	Çok az, biraz.
ırahatsız	:	Rahatsız..
ıırgan köpek	:	Isıran, saldırgan köpek.
İ		
ilāna	:	Lahana.

ilē	:	İleri.
ilēden	:	Önceden.
ilkin	:	İlk olarak.
inek yavrılaması	:	İneğin doğurması.
intirka	:	Entrika.
irahmetlik	:	Rahmetli.
iricene	:	İri.
işet-	:	Şey yapmak.
ittiyac	:	İhtiyaç, gereksinim.
İzanlı pabuç kendi dö- ner.	:	Anlayışlı ve karakterli kimse kendi işini kendi görür.
izzet ed-	:	Eziyet etmek.
K		
kaçaroz	:	Kurnaz kimse.
kafasında deymen daşı	:	Bir kimseyi yalanla dolanla kafaya alma.
döndür-		
kamiyon	:	Kamyon.
kazicek	:	Hamur kalıntılarını kazımak için kullanılan küçük kürek.
kef	:	Bir şeyin üzerinde oluşan köpük.
keklik gibi gızar-	:	Soğuktan kıpkırmızı olmak.
kel	:	Hindi.
kelle seyidi	:	Kesilen hayvanın başı için yarış yapma.
kesek	:	Tarlanın taranmamış hâli.
kesek tara-	:	Önceden sürülmüş tarlaya mahsul ekip üzerinden geçme.

keş	:	Lorun yoğurulduktan sonra topak şeklinde güneşte kurutulmasıyla oluşmuş, kışlık yiyecek.
keş küreği	:	Harmanda buğday süpürülen kürek.
ketenleriy götü	:	Keten işinin sonu.
kırkla-	:	Bebekler kırk günlük olduğunda bir kaba kırk kaşık su konulur. Bu suyla bebekler durulanır.
kokoz	:	Kurnaz ihtiyar, pişmiş, kurt (aşağısama anlamında).
konaqla-	:	Yerleşmek.
Köpek tekke nāpacek dingildēken düşē.	:	Birbiriyle alakasız iki şeyin birbirine gereksinim duymadığını ifade eder.
köpürü	:	Köprü.
köye okı-	:	Köyü davet etmek.
kufa	:	Kova.
küçilē-	:	Ufak parçalar haline getirmek.
kümeç	:	Süzülmüş balın üzerinde kalan küçük petek parçaları.
kütüklük	:	Mermi koyulan kuşak.
küy öğretmeni	:	Öğretmen yokluğunda, köylülerden biri köy okulunda öğretmenlik yapardı. Bu kişiye köy öğretmeni denirdi.
L		
Lambaya ğaz ğoyduk yanar mı yanmaz mı?	:	Bir işin sonunun belirsiz olduğunu ifade eder.
lapaç	:	Beceriksiz kimse.
loganta	:	Lokanta.
lokum	:	Dilim dilim tepsiye yerleştirilip yağlandıktan sonra fırında pişirilen buğday ekmeği.

löp löp	:	Ağza geleni sert şekilde söyleme.
M		
māfaturacılık	:	Fabrika yapımı her türlü kumaş, bez vb. dokuma satmak.
mahāfāza ol-	:	Korunmak.
mākap çek-	:	Eziyet çekmek.
maley	:	Kaynar suya un katılarak pişirilen, sonrasında kaşıkla tepsilere dizilerek üzerine tereyağı gezdirilen yemek.
mālim	:	Muallim, öğretmen.
maltafan	:	Montofon sığır ırkı.
manav (I)	:	1. Mavi gözlü kimse. 2. Tutuk tutuk konuştuğu için sözleri anlaşılmayan. 3. Akılsız, ahmak.
manav (II)	:	1. Anadolu. 2. Oturduğu yerin yerlisi olmayıp başka yerden gelen, göçmen. 3. Yörük. 4. Yerli halk.
mancar	:	Ebegümece, marul vb. sebzeler.
mani mani	:	Sürekli sürekli.
manuç altı	:	Tepenin eteği.
matırda-	:	Kızmak.
matırda-	:	Kızmak.
mavzer yavı	:	Vazelin.
māyen	:	Muayene.
mefat et-	:	Vefat etmek.
memleketi del-	:	Her yeri bilmek, her yere rahatça gidebilmek.
mengelez	:	Keten işlenirken lifleri kılçık ve kırıktan ayırmak için kullanılan dört ayaklı araç.

merdimen	:	Merdiven.
mert	:	Çelik çomak oyunundaki çelik, çelik çomak oyununun diğer adı.
mertmen	:	Merdiven.
mintan	:	Gömlek.
mişon	:	Sarışın kimse.
modif	:	Yan yana gelerek bir bezeme işini oluşturan ve kendi başlarına birer birlik olan öğelerden her biri, motif.
motor	:	Balıkçı teknesi.
muttar	:	Muhtar.
mücürüm	:	Bedence özürlü, işe yaramaz, sağlam olmayan.
mümkün gē-	:	İnkâr etmek.
N		
nābīm	:	Ne yapayım?
nacak	:	Sapı kısa, küçük odun baltası.
naşi	:	Nasıl?
naylon gümbet	:	Televizyon.
neblem	:	Ne bileyim?
nonuk	:	Kışkanç kimse.
nuska	:	Muska.
O		
o-	:	Olmak.
ocak	:	Fide ya da ağaç dikmek için açılan çukur.
omuşunu gonus-	:	Olmuş olanı konuşmak.
onun içten	:	Ondan dolayı.

ori	:	Oraya.
orte	:	Orta.
Osman Â	:	Osman Ağa.
ozan	:	Gereksiz konuşan kimse.
Ö		
öğre	:	Süt ve darı ile yapılan tatlı.
öküzleri hoş-	:	Öküzü çekeceği araca bağlamak.
öreke	:	Yün tarağı.
öri	:	Otlak.
örnek çıkar-	:	Benzerini yapmak veya çizmek.
örtme	:	Başörtüsü.
öskü	:	Eski.
ösür-	:	Öksürmek.
öte yankı	:	Diğeri.
öteberi	:	Önemsiz, ufak tefek şeyler.
övele-	:	İki parçayı avucun içinde birbirine sürte sürte ovmak.
özek	:	Arabalarda ön ve arka dingili birbirine bağlayan uzun ağaç direk.
özgeşik	:	Lafi dolaştıran, uzatan kimse.
özmekli	:	Bir işi fazla irdeleyen kimse.
P		
pala	:	Eski, kullanılmış.
palas pandıras	:	Yaka paça.
pali	:	Kabarık.
palla-	:	Parçalamak.

patitis	:	Patates.
patleci	:	Patlayıcı.
payır payır	:	Birdenbire ve ses çıkartarak yanma.
pelidin	:	Dağ çileği.
pımar	:	Pınar.
piriket	:	Kum ve çimentonun birleştirilmesiyle elde edilen yapı malzemesi.
pitiştir-	:	Bitiştirmek.
pot	:	Sal, bot.
pov	:	Bir yere misafirlige giderken eli boş gitmemek için hazırlanan bohça.
pürnel	:	Bir şeyin çok olması.
püsküt	:	Bisküvi.
R		
reçberlik	:	Çiftçilik.
rum̄n	:	Römork.
S		
sabah ışıklanması	:	Havanın aydınlanması.
sābı	:	Sahibi.
sadıç	:	1. Yakın arkadaş. 2. Düğünde geline ya da güveye yol gösteren, önderlik eden.
salavatla-	:	Uğurlamak.
sarfoş	:	Sarhoş kimse.
sarpaş-	:	Israrcı olmak.
sati	:	Zaten.
sāv	:	Sağ.

sav-	:	Salmak, göndermek.
savılma	:	Kalabalık bir topluluğun dağılması.
savır-	:	Savurmak..
sefte	:	İlk olarak, başlangıç, öncelikle.
sekizen	:	Seksen.
selleli sümüklü	:	Salyalı sümüklü.
sergen	:	Raf.
sevle	:	Boyunduruğun alt tahtası. Hayvanları boyunduruğa kitler.
sıçan	:	Fare.
s̄irek s̄irek	:	Seyrek seyrek.
sırtmac	:	Sığır çobanı.
siması gel-	:	Çişi gelmek.
sini	:	Üzerinde yemek de yenilebilen yuvarlak, bakır veya pirinçten büyük tepsi.
siy-	:	Çişini yapmak.
sofura	:	Sofra.
soğukla-	:	Üşümek.
soğundan	:	Sonundan.
soku	:	Dibekte, havanda dövme işini yapan tokmak.
soku mu soku	:	Katılmışı şey.
son ğaldiye	:	Son dakika.
sornā	:	Sonra.
söbiyan	:	Anadolu'da yeni doğmuş bebekleri hasta ettiğine inanılan doğaüstü varlık.
Sudaki balık ya tutulur ya tutulmaz.	:	Bir işin sonunun belirsiz olduğunu ifade eder.

susa	:	Yol,şose.
sükyam	:	Grip, nezle olmak.
süpür-	:	Avazı çıktığı kadar bağırarak kavga etmek.

Ş

şakşaka göP-	:	Alkışlamak.
şinci	:	Şimdi.
şunusu bunusu	:	Şusu busu.

T

tā	:	Daha.
taflan	:	Defne.
tah	:	Dek, kadar.
tahtağurusu gibi ğuru-	:	Aşırı zayıflamak.
takaza yaP-	:	Uğraştırmak, fazlalık yapmak, sıkıntı vermek.
takıl tukul	:	İnişli çıkışlı.
taksim eT-	:	Paylaşmak, bölüşmek.
talla	:	Tarla.
tam	:	Ahır.
tasadan ğurtul-	:	Bir sıkıntının ortadan kalkması.
tavalet	:	Tuvalet.
tayır tayır	:	Aralıksız, durmaksızın, harıl harıl (çalışma için).
tefa	:	Defa.
tekirar	:	Tekrar.
tekrā	:	Tekrar.
telaşe et-	:	Kavga etmek.
tene	:	Tane.

tepe ūā	:	Baū aūađı.
terefi	:	Teravih namazı.
tevek	:	Asma, kavun, karpuz, kabak vb. bitkilerin dalları.
teyib	:	Manyetik bir bant üzerine sesleri kaydeden ve okuyan aygıt, radyo.
tınaz	:	Harman dövüldükten sonra savrulmak için yapılan yığın.
tokabaū	:	Kafası büyük, boynu kısa olan kimse.
tokoz	:	Odukların iri kıyılmış olanı.
tomrā	:	Kurumuū çamur.
tomruk	:	Ağacın kesilerek silindir biçimine getirilmiş gövdesi.
tonta	:	Kısa kimse.
topukla-	:	Kaçmak.
totuğ	:	Bir çeūit çocuk oyunu.
töngelēken	:	Ergen çocuk, genç kiūi, büyürken.
tut kelin perçeminden	:	Boūuna uđraūma anlamındadır.
U-Ü		
u	:	O.
ufāllek	:	Ufakça.
ukā	:	Yukarı.
ūlan	:	Oğlan.
urba	:	Giysi.
ūren-	:	Öğrenmek.
urlā	:	Oralar.
uūur	:	Hububattan alınan vergi, öūür.

Uzaktan pov gelir, yakından gov gelir.	:	Uzaktan gelen birisi gelirken eli boş gelmezken yakınında olan kişilerden sadece dedikodu duyarsın.
üs yan	:	Üst taraf.
üyle	:	Öyle.
Y		
yaba	:	Tınazı savurmaya yarayan tahtadan yapılmış büyük çatal.
YaFudi	:	Yahudi.
yakışa gel-	:	Bir yere yakışmak. Kişi uzun bir aradan sonra evine, yurduna dönünce söylenir.
yalabık	:	Güzel, yakışıklı.
yalabık	:	Güzel, yakışıklı, sevimli.
yalan sık-	:	Yalan söylemek.
yalpı	:	Düz yer.
yamayı çık-	:	Tarlada iş yaparken sınır çizgisi olan tümseğe kadar ilerlemek.
yan-	:	Çocuk oyunlarında oyun dışı kalmak.
Yanında yorgun domuz eğlenmez.	:	Bir kişinin yanında sıkılmak, sohbetinden tat tuz alamamak.
yarış ed-	:	Üstünde durmak, ilgilenmek, peşinden gitmek.
yarsı-	:	Özenmek, canı çekmek.
yaslaç	:	Üstünde hamur açılan tahta.
yaviş yāmır	:	Yağış yağmur.
yavruleci	:	Hamile.
yavuklu	:	Nişanlı, sözlü, sevgili.
yavız	:	Güzel.

yeldir-	:	Birine sürekli iş buyurmak.
yemen	:	Plastikten yapılmış bir çeşit ayakkabı.
yevtin	:	Hafif.
yeyinden	:	Yeniden.
ȳicek	:	Yiyecek.
yılğın balı	:	Funda.
yivi	:	Kumaşta bükülen yerlerde oluşan çizgi.
yoğulma	:	El ile koparma, yolma.
yoğum	:	Yoğun bakım ünitesi.
yolbavı	:	Pusu kurma.
yörüş	:	Yürüyüş.
yörü-	:	Yürümek.
yörük	:	1. 1. Göçebe. 2. Dağlı, kaba kişi. 2. Hayvancılıkla geçinen, genellikle Toroslarda yaşayan göçebe Türk oymağı, Türkmen. 3. Çok yürüyen.
yörüleک	:	Yürüyerek gitme, yayan.
yörümlük	:	Yürüme mesafesinde.
yuğ-	:	Üst üste dizmek.
yukā	:	Yukarı.
Yul	:	Yol.
yumru	:	Eğri büğrü, çarpık, yamru yumru.
yumur-	:	Yoğurmak.
yüklük	:	İçine yatak, yorgan koymak için duvara açılmış olan boşluk ya da yatak dolabı.

yüz numara : Tuvalet.

Z

zangır zangır titre- : Aşırı biçimde titremek.

Zenginin gönlü oluncaya : Maddi yönden güçlü kimseler ihtiyacı olan
kadar fakirin göbē birine yardım edinceye kadar ihtiyaç sahibi için
düşüyomuş. işi işten geçmiş olur.

zuman : Zaman.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ömer Asım. (2007). *Atasözü ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Yayınları .
- Aktaş, Ali. (2016). *İzmit Sancağında Manavların Etnik ve Kültürel Yapısı*. Kocaeli: KYÖV Kocaeli Yüksek Öğrenim Vakfı Kültür Yayınları.
- Altun, Işıl. (2006). *Kocaeli ve Çevresine Ait Bir Dokuma: Köy Çezmesi ya da Kandıra Bezi*. I. Uluslararası Kocaeli ve Çevresi Kültür Sempozyumu Bildirileri, Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Altun, Işıl. (2004). *Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm*. Kocaeli: Yayıncı Yayınları.
- Arlı, Mustafa. (1983). *Kandıra İlçesinde Keten Dokumacılığı*. II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri V.Cilt (Maddi Kültür). Ankara: Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.
- Aydın, Ayhan. (2011). *Balıkesir'in Kimliği*. Balıkesir: Balıkesir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2012). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Caferoğlu, Ahmet. (1967). *Akhisar ve Cihanbeyli Ağızları*, Ankara: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı (Belleten) TDAY-B.
- Çağbayır, Yaşar. (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Demir, Nurettin. (2002). *Ağız Terimi Üzerine. Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 105-116.
- Emiroğlu, Kudret ve Aydın,Suavi. (2003). *Antropoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Eren, M. Emin. (1997). *Zonguldak - Bartın - Karabük İlleri Ağızları*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ERGİN, Muharrem. (1997). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Eyüboğlu, İsmet Zeki. (1995). *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, İstanbul: Sosyal Yayınları.

- Gülensoy, Tuncer. (1998). *Kütahya ve Yöresi Ağzları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülsevin, Gürer, 2009, *Eski Anadolu Türkçesi Ağzlarında Uzun Ünlüler Üzerine*, Dil Araştırmaları Dergisi, 5.
- Hacıeminoğlu, Necmettin. (2015). *Türk Dilinde Edatlar*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- T.C. Kandıra Kaymakamlığı. *İlçemiz*. (Kasım 2017). Web: <http://www.kandira.gov.tr/ilcemiz> adresinden 8 Ocak 2018'de alınmıştır.
- İrkil Erol, Kübra. (2014). *Balıkesir Merkez İlçe Manav Köyleri Halk Edebiyatı ve Folklor Derlemeleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Kandıra Belediyesi. (t.y.). *Coğrafi Konum*. Web: <http://www.kandira.bel.tr/kandiranin-cografik-konumu/>. adresinden 12.01.2017'de alınmıştır.
- Karaağaç, Günay. (2008). *Türkçe Verintiler Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karahan, Leyla. (2014). *Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karahan, Leyla. (t.y.). *Ağız Araştırmaları Alanında Yapılması Gereken Çalışmalar*. Web: http://www.tdk.gov.tr/images/css/TDD/1997s550/1997s550_01_L_KARAHAN.pdf. adresinden 12.07.2017'de alınmıştır.
- Korkmaz, Zeynep. (1994). *Güney Batı Anadolu Ağzları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Zeynep. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Lessing, Ferdinand D. (2003). *Moğolca-Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Nişanyan, Sevan. (2003). *Sözlerin Soyağacı Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Öçalan, Muharrem. (t.y.). *Sakarya-İzmit Yöresi Yerleşik Türkmenleri (Manav) Ağzlarında Ötümsüz Patlayıcı Ünsüz Değişmeleri*, http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/muharrem_ocalan_sakarya.pdf adresinden 25.10.2018'de alınmıştır.
- Özden, Muharrem. (2009). *Bilecik İli Ağız İncelemesi*. Doktora Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Savran, Hülya. (2009). *Kırım Tatar Türkçesi (Dil Özellikleri, Metinler, Sözlük)*. Balıkesir: Roza Yayınevi.

Tavkul, Ufuk. (2000). *Karaçay-Malkar Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tolan, Müjdat. (12 Kasım 1940). *Kanlıdere-Kandere-Kandıra*. *Türk Yolu* gazetesi.

TÜİK. (28 Şubat 2019). Web: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> adresinden 28 Şubat 2019'da alınmıştır.

Türk Dil Kurumu. (1979). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

YUDAHİN, K. K. (1998). *Kırgız Sözlüğü*. çev.: Abdullah Taymas. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınlar.

Yurt Ansiklopedisi, (1981), VII, İstanbul.

EKLER

EK 1

Derlemede Kullanılan Sorular

Derleme esnasında kaynak kişilere sorulan sorular aşağıda yer almaktadır.

1. Günlerinizi nasıl geçiriyorsunuz?
2. Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?
3. Köyde şu an hangi işleri yapıyorsunuz?
4. Eskiden nasıl giyinirdiniz?
5. Hangi hayvanları besliyorsunuz? Bakımı nasıl yapıyorsunuz?
6. Mancar ne demektir? Çeşitleri nelerdir?
7. Pazarcılık yapıyor musunuz?
8. Hiç başka şehre gittiniz mi?
9. Depremde neredeydiniz ve nasıl korundunuz?
10. Kandıra güreşlerine gidiyor musunuz?
11. Çocukken hangi oyunları oynardınız?
12. İlkokulda hatırladığınız anınız var mı?
13. Araba yokken şehre nasıl gidiyordunuz?
14. Eşinizle görücü usulü mü evlendiniz?
15. Düğününüz nasıl oldu?
16. Kına gecesinde neler yaparsınız?
17. Köyünüzdeki düğün âdetleri nelerdir?
18. Kına gecesinde neler yaparsınız?
19. Evirli ne demektir? Nasıl yapılır?
20. Duvak ne demektir? Nasıl yapılır?
21. Görücü usulünde kızı nasıl seçersiniz?

22. Kız isteme merasiminde neler yaparsınız?
23. Söz ve nişan merasimlerinde neler yaparsınız?
24. Nikah nasıl kıyılır?
25. Kısmet açmak için neler yaparsınız?
26. Nazar için neler yaparsınız?
27. Sünnet törenlerinizde ne gibi adetleriniz vardır?
28. Hıdırellez'de neler yaparsınız?
29. Bayram adetleriniz nelerdir?
30. Asker uğurlama adetleriniz nelerdir?
31. Cenaze töreninde neler yaparsınız?
32. Hastalıklara iyi gelen şeyler nelerdir?
33. Çocukların dişlerini nasıl çekiyordunuz?
34. Ölünün ardından neler yaparsınız?
35. Bildiğiniz atasözü, deyim, bilmece ve mani var mı?
36. Bildiğiniz masal var mı?
37. Bildiğiniz savaş anınız var mı?
38. Atatürk'ün öldüğü zamanı hatırlıyor musunuz?
39. İpsiz Recep adını duydunuz mu?
40. Manav ne demektir?
41. Köyünüzün adı nereden gelmektedir?
42. Köyünüzde yatır var mı?
43. Çandı ev ne demektir?

EK 2

Fotoğraflar

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16